

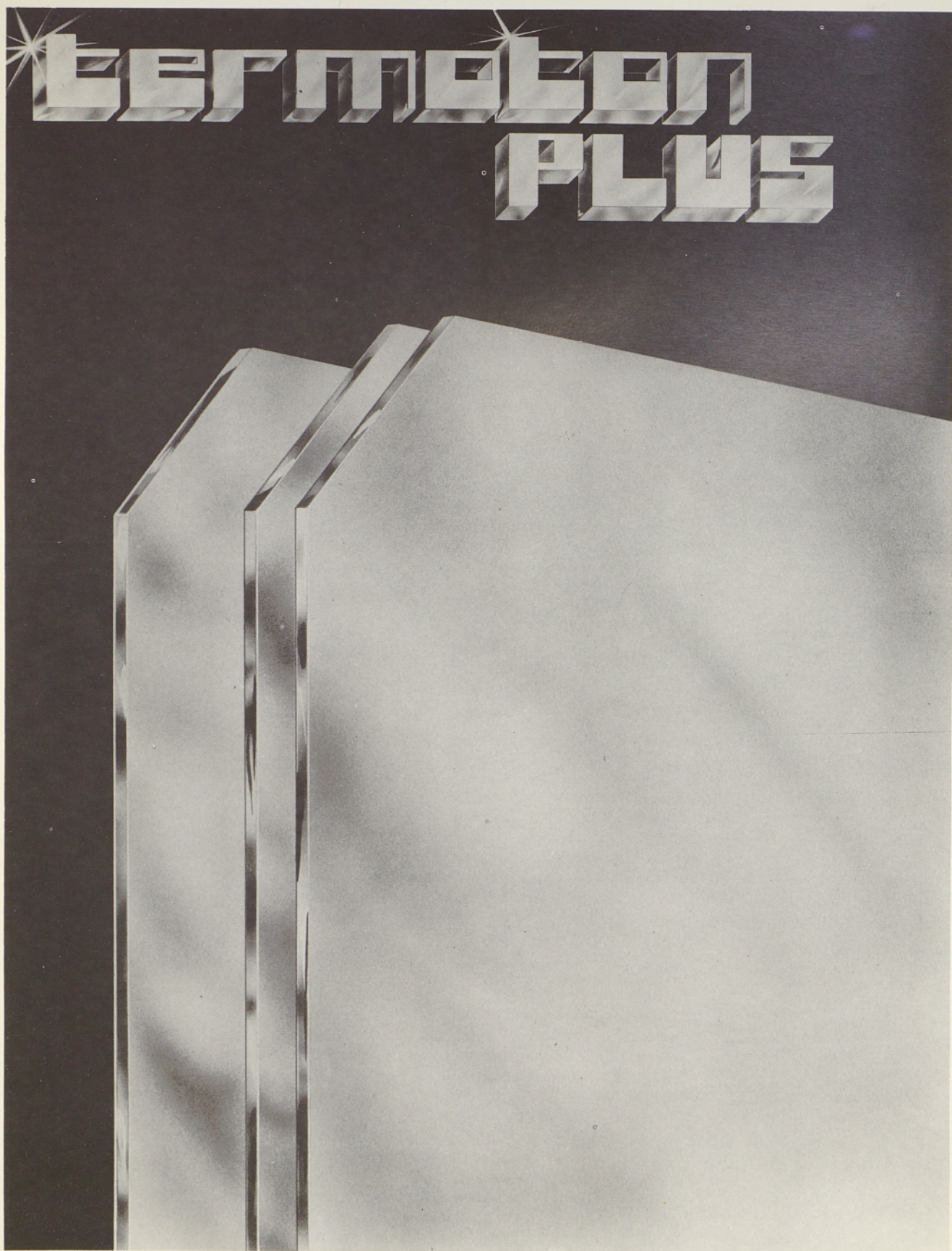

številka 89 | avg. sept. 1982 | letnik 29

rodna gruda slovenija

 JELOVICA

II 130327

rodna grudla slovenija

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	6
Iskra – to je več kot sedemdeset tovarn!	8
TAM na štirih celinah	12
Po poteh desetega brata	14
Razvoj prehiteva zgodovino	16
V Pilštanj se vrača življenje	18
Mednarodni grafični center v Tivolskem gradu	20
Po Sloveniji	22
Naravni zakladi Slovenije – Sečoveljske soline	25
Slovenija v mojem objektivu – Irene Mislej	26
Ljudske šege na Slovenskem – Kurentov dar	30
Iznajdljiv posrednik slovenske književnosti	32
Naši po svetu	34
Vaše zgodbe – Franc Mislej: Izpod Nanosa do Andov	38
Umetniška beseda – Danilo Lokar: Burja pred tišino	42
Mladim po srcu	44
Nove knjige in plošče	47
Materinščina, Sporočila	48
Mislimo na glas, Slovenski lonec, Filatelija	50
Domače viže, Vaš kotichek	51

Slika na naslovni strani:
Turistično naselje Bernardin v Portorožu
Foto: Joco Žnidaršič

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
 Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
 Slovenija, Jugoslavija
 Telefon uredništva 061/210-716
 Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Marko Kern, Marko Pogačnik, Jože Prešeren,
 Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž
 Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
 Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
 Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
 Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
 Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
 Revija izhaja vsak mesec,
 8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
 Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
 Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
 Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$,
 Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
 Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
 Devizni račun: 50100-620-107-257300-
 2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
 tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
 s čekom, naslovljenim na »Slovenska
 izseljenska matica« v priporočenem pismu.
 Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
 sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

758081 II

Ta številka naše revije je spet dvojna, kar pomeni, da jo boste bralci prejeli enkrat za dva meseca. Razumljivo je, da to nekaterim ni prav, vendar je taka že tradicija, tako so se v uredništvu odločili že v začetku izhajanja, in vsi skupaj smo se že navadili. Neki bralec nam je pisal, da so naročniki pri tem »dvojnem« izhajanju prikrajšani, ker taka številka nima tudi dvojnega obsega. Res je tako, vendar bi vas rad seznanil z nekaterimi dejstvi, s katerimi naj bi opravičil tako ravnanje, že v začetku pa naj povem, da je tudi ta manjši obseg dvojne številke upoštevan v izračunu letne naročnine – vsaj za prekmorske države smo se odločili za ceno izvoda revije en dolar, letna naročnina pa je enajst dolarjev oziroma enaka vrednost kanadskih ali avstralskih dolarjev. Pri naročnini torej naročniki niso prikrajšani. Pravi vzrok za dvojno številko pa je najbrž v tem, ker je ves čas obstoja uredništvo Rodne grude maloštevilno. Pogosto je delal en sam novinar, največkrat pa sva dva. Če vzamem za primer večino drugih jugoslovanskih izseljenskih revij, lahko ugotovim, da so njihova uredništva bolj številna, čisto drugače pa je v uredništvih podobnih mesečnih revij za domačo javnost. Stroški poslovanja, tako imenovani režijski stroški, so pri nas zato sorazmerno majhni, varčujemo kjerkoli je mogoče. Pri tem seveda tudi ni nepomembno dejstvo, da je poletje v našem uredništvu čas številnih obiskov naših rojakov z vsega sveta, čas izseljenskih prireditev, na koncu pa tudi čas letnih dopustov, ki jih je pač treba izkoristiti v tem času. Še to: odziv na anketo, ki smo jo objavili pred nekaj meseci, je bil kar zadovoljiv. Odgovore zdaj še preučujemo in kmalu vas bomo na kratko seznanili z njimi. Prav ti vaši odgovori nam bodo pomagali pri nadaljnjem načrtovanju razvoja naše revije, ki naj bo resnično taka, kot si jo sami želite.

Komu in zakaj slovenski narodni domovi?

Slovenci smo brez dvoma vesel, redoljub in družaben narod, ta lepa in dragocena lastnost nam je menda že v srcih, ko privekamo na ta naš preljubi svet, bila je že v srcih naših davnih prednikov in je taka ostala tudi v srcih njihovih potomcev vse do današnjih dni. To lepo lastnost slovenskega naroda so ponesli širom po svetu že prvi izseljenci, posebno pa se je oprijela novjših ali bolje povedano ekonomskih izseljencev, ki so se izseljevali v petdesetih ali šestdesetih letih. Prav o slednjih bi rad povedal nekaj več besed, kajti med kanadske ekonomske izseljence spadam tudi jaz. Dobro pa vem, da se mi popolnoma razlikujemo od vseh prejšnjih izseljencev, posebno pa od onih, ki so jo ob koncu vojne na vrat na nos ucvrli čez Karavanke. Slednji so prišli v Kanado že iz sorazmerno industrijsko razvite in napredne Slovenije, skoraj vsi imajo poklice, ki so se jih izučili v industrijskih obratih doma in so svoji domovini za to tudi hvaležni. Za razliko od vseh prejšnjih izseljencev so se denarno in materialno najhitreje postavili na lastne noge in za te svoje uspehe niso pred nikomer klečep plazili, se pred nikomer poniževali, zato danes tudi nikomur ničesar ne dolgujejo. Razlikujejo se tudi zaradi tega, ker so kljub raznim umazanim pritiskom ostali zvesti in ponosni sinovi in hčere rodne domovine Slovenije. Kanadska javnost in delodajalci pa jih visoko cenijo zaradi njihove marljivosti, poklicnega znanja ter njihovega osebnega in narodnega ponosa.

Prav ta zadnja generacija izseljencev je tudi največ storila in prispevala za zidavo slovenskih narodnih domov v Evropi, Avstraliji, Južni in Severni Ameriki, predvsem pa v južnem delu kanadske province Ontario. Še leta petinpetdeset ni bilo v tem delu Kanade zgrajenega skoraj ničesar omembe vrednega, vse, kar vidiš danes, so skoraj stooletno prispevale in zgradile bistre glave in pridne roke ekonom-

skih priseljencev. Danes pa v njihove vrste rinejo ljudje s temno in umazano preteklostjo, ljudje, ki se slovenske narodnosti in slovenske materine besede celo sramujejo in zaradi premajhne budnosti ali brezbriznosti članov so se ti janičarji zvito in nesramno vsilili celo za predsednike in tajnike društev. Dolžnost poštenih in zavednih Slovencev je, da takim janičarjem pokaže vrata in jih nažene iz svojih vrst. Zavedati se moramo, da sta vsakemu pravemu Slovincu materina beseda in narodna zavest svetinji, za katere so mnogi dali življenja. Slovenske narodne domove si v glavnem gradimo zato, da bi nam daleč v tujem svetu predstavljali košček domovine, zato mora biti povsem naravno, da se v teh narodnih domovih govori slovensko, da se pojejo slovenske pesmi in igra čista, nepopačena slovenska glasba. Nikakor ne smemo dovoliti, da nam nekaj propadlih tipov spremeni naše narodne domove v angleško govorečo tribuno.

Da smo v nekaterih stvareh premalo budni in ponosni, naj vam opišem primer, ki je naravnost poniževalen za Slovence. Primer sem doživel lani. Ženo sva bila povabljeni na dodatno otvoritev enega od slovenskih narodnih domov. V začetku je kazalo še kar dobro, toda gorje, ko se je začel kulturni spored, če je tako ime sploh zaslužil. To je bilo namreč dolgočasno hvalisanje, namenjeno skoraj vedno eni in isti osebi, trajalo pa je dolgi dve uri. V dvorani nas je bilo najmanj 90 odstotkov Slovencev in vendar smo dovolili, da nam je nekdo vseagal v angleščini. Meni se je zdelo, da je vse skupaj podobno pogrebni žalostinkam. Vrhunec vsega pa je bil, ko se je nenadoma začel strahovit hrup, ropotanje in razbijanje, kot bi se sprostile vse peklenske sile črnega podzemlja, za nameček pa je kolovodja tistih rokovnjačev začel še prav visoko in čudno zavijati. Ko je kolega ob mizi opazil moj prestrašeni obraz, me je hitro potolažil, češ naj se ne bojim, da to ni ljudožerski obred, pač pa menda neke vrste divja glasba, ki je nanešena z vseh vetrov in plemen. Ko sem kolegu dopovedoval, da je to vendarle slovenska dvorana, v katero spada slovenska glasba, me je hudomušno pogledal in dejal, da ti rokovnjači pač niso nič krivi, pač pa je kriv tisti, ki jih je povabil in jih za njihovo razgrajanje celo plačal. Ob naši mizi smo sklenili, da tega razgrajanja pač ne bomo poslušali in smo jo jedro pobrisali domov daleč pred polnočjo.

Gustl A. Fujs, Hamilton, Kanada

Zaljubljen v Slovenijo

Najprej bi se rada opravičila, če sem pozna z naročnino. Prilagam ček za dveletno naročnino in upam, da bo to zadostovalo za moj dolg. Zelo rada berem revijo. To je edino slovensko berilo poleg pisem v domovino, ker moja družina ne govori jezika. Mož je Amerikanec in moja dva fantka se samo smejita, kadar jim kaj rečem po slovensko. V Ameriki sem 14 let in v Celju sem bila zadnjikrat pred tremi leti. Moj mož se je takrat zaljubil v Slovenijo in če bi imel tudi angleško (večjo) prilogo, bi jo tudi on rad bral. Zdaj pa prebere vse, kar je napisano v angleščini.

Vera Edwards, Muscatine, Iowa, ZDA

Edino domače branje

Prosim, če bi mi še naprej pošiljali revijo z letalsko pošto, ker mi je edino domače branje. Tu sem šele 18 mesecev in sem se komaj malo naučila angleško, mož pa je ves dan v službi. Revije se oba zelo razveseliva, saj se mi zdi, kot da bi s to revijo dobila košček doma. Doma imam dva sina, oba že poročena, ki mi včasih pošljeta kako razglednico in napišeta »da ne boš pozabila na svoj rodni kraj«. Tega res ne bom nikoli, nosiš ga v srcu, kamorkoli na svetu greš. Šla sem za možem, ki je tu že 15 let. Tu sem srečala samo eno našo rojakinjo iz Vojvodine. Zato sem tembolj vesela revije in naše slovenske besede. Težko se je živeti v novo okolje, če nisi več mlad. Upam, da bova drugo leto obiskala dom in Slovenijo.

Elizabeta Verčon, Beenleigh, Qld., Avstralija

Vestni izseljenski društveni delavci

Pišem vam v zvezi z uvodnikom, v katerem so bili omenjeni vestni izseljenski društveni delavci, ki skrbno hranijo vse tiskano gradivo in druge društvene dokumente. Žal je večina starih društvenih delavcev pri našem društvu že pomrla. Pogosto je za njimi izginila vsaka sled, vsak spomin. Iz domovine se je včasih pojavil kak žurnalista, potem pa smo pogosto brali stvari, ki so bile za nas tudi žaljive. Zato bi bilo takrat najbolje, da z domovino ne bi imeli nič opraviti. Tudi danes še žive društva, ki jih vodijo v glavnem ljudje, rojeni v tujini. Tako je tudi prav.

Sam sem veliko deloval v tukajšnjih društvi, pisal in ljudje so bili zadovoljni, pravega priznanja pa nikoli ni-

sem dobil. Zdaj bo mojega pisanja zaradi starosti konec.

Ivan Gradišnik, Sains en Gohelle, Francija

Čestitka za dvojni jubilej

Bil sem še mladenič, ko sem izvedel, da ima ljubljanski radio ob sobotah zvečer lepo oddajo, ki ji je vredno prisluhniti. To je bila oddaja za izseljence. Pozneje, ko sem si kupil prvi tranzistor, sem lahko v miru poslušal to oddajo, ki mi je postajala vse bolj priljubljena. Ne samo zaradi lepe domače glasbe, temveč tudi zaradi prispevkov iz življenja Slovencev po svetu. Živel sem z njo in še posebno pozorno sem prisluhnil, kadar je bil kak sestavek o delu kakega izseljenskega društva. Bil sem že takrat s srcem in mislimi z njimi, kajti delati v takem društvu se mi je zdelo delati več kakor človeško in pa tudi v ponos domovini. Nisem pa vedel, da bo ravno ta oddaja toliko let pozneje pomembna tudi zame in za moje delo v tujini. Bil sem že štiri leta v tujini in oddaja je bila več ali manj edina povezava z domovino. Kolikokrat sem ob sobotah zvečer sedel doma in čakal, kdaj se bo oglasila kukavica na ljubljanskem valu, in nič kolikokrat mi je bila potem edina spremljevalka na poti, ko sem se vozil na različna srečanja ali obiske. No, in prišel je čas. V Švico je prihajalo vedno več Slovencev, ki so si želeli domače družbe in zabave. Ravno oddaja za slovenske izseljence je bila zopet tista, ki me je pripeljala k razmišljanju o kakem slovenskem društvu v Švici. Odločitev je padla. Začeli smo se srečavati. Enkrat v Zürichu, drugič v Meilenu in postajala je vedno večja želja po ustanovitvi kakega slovenskega društva, katero je bilo tudi kaj kmalu ustanovljeno in dobilo ime Slovensko društvo Triglav v Švici. In kdo je bil prvi obiskovalec bodočega društva? Poleg zastopnikov Slovenske izseljenske matice in dveh konzulov jugoslovanskega generalnega konzulata iz Züricha se predstavi tudi znani, tolikokrat poslušani glas – Ernest Petrin – urednik oddaje za slovenske izseljence pri radiu Ljubljana. Pozdravila sva se, kot da sva že dolga leta znanca in prijatelja. Pogovor je bil posnet tudi na trak. Tako je ravno oddaja, katero sem tolikokrat poslušal, postala tudi moj glas preko ljubljanskih valov Slovincem po svetu. Zavedal sem se, da bo ravno ta oddaja

za naše mlado društvo zraven pisem, ko smo jih pošiljali rojakom po Švici, odigrala veliko vlogo. In res jo je. Na začetku so bila naša pisma dolga in preprosto, nerodno pisana. Morda včasih celo brez repa in glave, toda nikoli tako dolga in nerodna, da ne bi bila za objavo. Društvo je postajalo priljubljeno med rojaki in k tej priljubljenosti je pripomogla tudi oddaja za Slovence po svetu. Sledile so objave prireditve, pozdravi pa tudi zahvale za prijetno počutje na izletih, srečanjih in za vse to je bil in je še prostor v oddaji za slovenske izseljence »radia Ljubljana.

Leta so tekla in letos v začetku junija je oddaja praznovala 30-letnico oddajanja. 30 let, odkar je radio Ljubljana dal na razpolago svoj val tudi za Slovence, ki se iz takega ali drugačnega vzroka potikamo po svetu. 30 let dela pri oddaji praznuje tudi Ernest Petrin.

Mislim in upam, da ne pretiravam, če v svojem in v imenu tisočev rojakov po svetu, izrečem najprijetnejše čestitke in zahvalo radiu Ljubljana za vztrajanje, da se je oddaja skozi obdobja vsa ta leta. Slovenci po svetu jo še vedno radi poslušamo.

Gustl Terošič, Meilen, Švica

Ob peti obletnici

Pred petimi leti smo te pokopali, dragi Martin Maučec, na montreal-skem pokopališču, spomin na tebe pa še vedno živi.

Martin Maučec je bil doma iz pomurske ravnine, kjer so ravna polja in ravne ceste. A usoda njegovega življenja ni bila ravna, bile so vzpetine in ovinki, toda vse je bilo treba preživeti. V mladih letih se je izučil za kovača, mislil je, da bo delal za pomurske kmete, da bodo lažje obdelovali polja. Toda prišlo je drugače. Začela se je druga svetovna vojna, zanj velik življenjski ovinek, moral je iti na tuje pod pritiskom okupacijskih oblasti. Po končani vojni se je vrnil v rodni kraj, zamenjal poklic in postal šofer. Delal je v raznih krajih domovine. V tem času sva se spoznala in se leta 1950 poročila. Po nekaj letih skupnega življenja naju je pot zanesla prek Oceana v Kanado, v mesto Montreal. Tukaj si je našel delo in si pridobil veliko prijateljev. Ljubil je podeželje, svoj prosti čas je velikokrat preživljal v družbi prijateljev na deželi.

Martin, že pet let te ni več med nami, odšel si v prerani grob, toda v mojem srcu še živiš.

Marija Maučec, Montreal, Kanada

Titovo delo – navdih za vse generacije

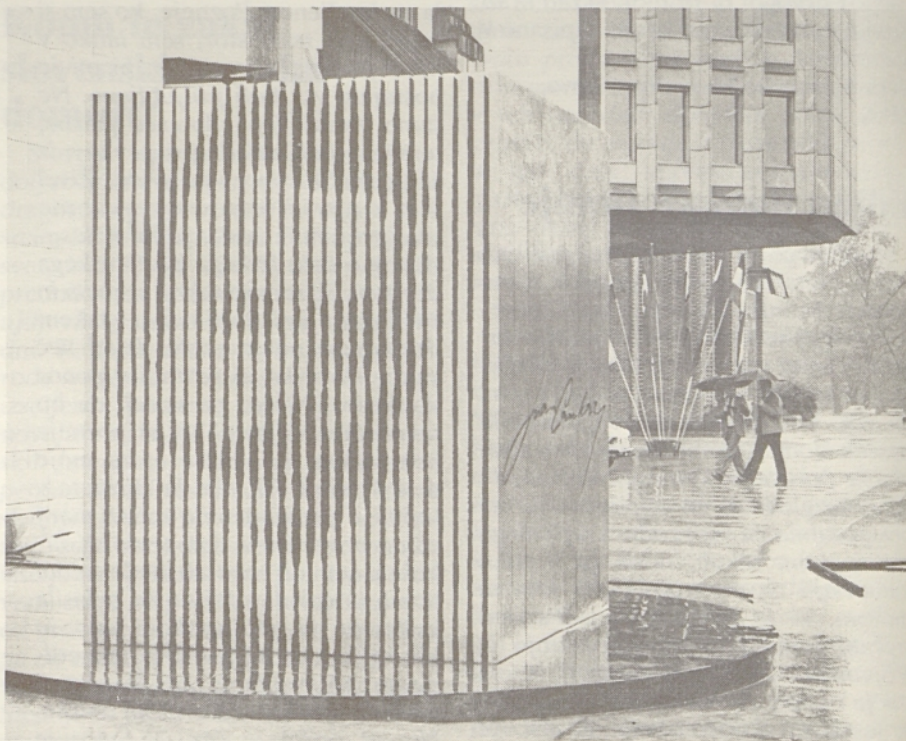
Maj je bil letos v vsej Jugoslaviji v znamenju proslav 90-letnice rojstva Josipa Broza Tita in počastitev druge obletnice njegove smrti. Na vseh ravneh, od šol in vrtcev do najvišjih zveznih organov in organizacij, je bila vrsta slovesnosti, ki so dokazale, da je spomin ne velikega tvorca nove Jugoslavije še vedno živ in da Titove besede in njegovo delo še vedno navdihuje vse generacije Jugoslovancev.

V Sloveniji je bilo posebno slovesno takrat, ko je skozi našo republiko potovala letošnja »štafeta mladosti«, naša republika pa je sodelovala tudi na osrednji jugoslovanski proslavi dneva mladosti v Beogradu. Med 7.500 mladimi, ki so nastopili na prireditvi z naslovom »S Titom v nas«, je bila tudi večja skupina slovenskih mladincev iz Kopra. Iz Slovenije pa je bil letos tudi zadnji nosilec štafetne palice – Ciril Zaplotnik, mladi kmet iz okolice Kranja.

O praznovanjih letošnjega dneva mladosti in o počastitvah Titovega spomina so poročali tudi iz sosednjih zamejskih organizacij v Trstu in na Koroškem v Avstriji, pa tudi iz skoraj vseh dežel, kjer žive jugoslovanski državljani – iz Nikozije na Cipru, iz Alžira, Soluna, Djakarte, Sydneya, Lisbone, iz številnih mest v ZR Nemčiji, Avstriji, na Švedskem in drugod. 90-letnico predsednika Tita so proslavila tudi izseljenska društva v Chicagu, Detroitu in Garyju.

Soodločanje pri upravljanju

V Čankarjevem domu v Ljubljani je bil v maju seminar Organizacije združenih narodov z naslovom »Sodelovanje ljudi pri upravljanju«. Na seminarju so sodelovali predstavniki 37 držav iz Afrike, Azije, Evrope in Latinske Amerike ter predstavniki 12 organizacij iz sistema OZN. Kot so poročali, je seminar uspešno opravil nalogo, ki mu jo je zastavilo 34. zasedanje generalne skupščine in po kateri je

V Ljubljani so 10. maja, ob obletnici njegovega rojstva, odkrili spomenik Ivanu Cankarju, delo akademskega kiparja Slavka Tihca. Spomenik stoji pred novim kulturnim domom Ivana Cankarja (foto: Janez Zrnc)

moral »primerjati politike, ustanove in izkušnje držav članic pri participaciji vseh sektorjev družbe v njihovem gospodarskem in družbenem razvoju«.

Sklepe seminarja bo generalni sekretar OZN Perez de Cuellar posredoval generalni skupščini.

Tomšičeve nagrade

V Ljubljani so ob obletnici nasilne smrti revolucionarja Toneta Tomšiča podelili tradicionalne Tomšičeve nagrade, ki jih podeljuje Društvo novinarjev Slovenije. Podelili so štiri glavne Tomšičeve nagrade in tri nagrade Tomšičevega sklada, poleg tega pa so 17 slovenskim novinarjem podelili tudi srebrne plakete in diplome za 25-letno delo v novinarstvu. To slednje priznanje je prejela tudi urednica v našem uredništvu Jagoda Vigele.

Spomenik Ivanu Cankarju

Kot smo mimogrede v reportaži o novem domu Ivana Cankarja poročali že v prejšnji številki Rodne grude, naj tokrat kot izjemen dogodek še enkrat omenimo odkritje spomenika Ivanu Cankarju v Ljubljani. Odkrili so ga 10. maja, spomenik pa je bil izdelan po zamisli kiparja Slavka Tihca. Stoji na trgu med stolpnicama Ljubljanske banke in Iskre ter pred vhodom v novi Cankarjev dom.

O Ivanu Cankarju je ob odkritju spomenika govoril univerzitetni profesor in predsednik komiteja za kulturo dr. Matjaž Kmecl, ki je med drugim poudaril, da je največji slovenski pisatelj kar šestdeset let čakal na to, da mu postavijo spomenik v slovenskem glavnem mestu, kjer je ustvaril svoja velika dela in kjer je tudi umrl.

Jugoslavija letos na 40 sejmih

Jugoslovansko gospodarstvo bo letos sodelovalo na 40 mednarodnih sejmih v tujini. Največ bo razstavljalo v državah v razvoju, kar 19 krat, v razvitih državah na 14 sejmih in v socialističnih državah na 7 sejmih.

Jugoslovanska podjetja se v zadnjem času odločajo za prisotnost na tistih gospodarskih razstavah, ki jim omogočajo razširitev poslov na posameznih tržiščih ali pa izboljšanje trgovinske menjave.

Tako bo jugoslovansko blago razstavljeno na sejmih v Kölnu, Münchnu (dvakrat), Hannoveru, New Yorku, Las Vegasu, Chicagu, Londonu, Milanu, Veroni, Parizu, Tokiu, Pireju in Solunu.

Jugoslovanski gospodarstveniki bodo letos organizirali posebne razstave tehnoloških in industrijskih dosežkov v petih državah Azije – Indoneziji, Tajski, Filipinih, Indiji in na Sri Lanki.

Jubilej ljubljanskega Festivala

Festival v Ljubljani letos slavi 30-letnico delovanja, kar so počastili s posebno slovesnostjo. V okviru poletnega festivala je bilo v Ljubljani doslej 1023 prireditev, na katerih je nastopilo 60.000 izvajalcev, obiskalo pa jih je 650.000 obiskovalcev. Festival je v 30 letih predstavil slovenski javnosti številne domače in tuje umetnike in operni bienale, ki je tradicionalna prireditev že od leta 1960.

110-letnica Glasbene matice v Ljubljani

Ob 110-letnici Glasbene matice v Ljubljani je pevski zbor tega društva priredil konec maja slaven koncert pod vodstvom Franca Bana.

Društvo Glasbena matica v Ljubljani je nastalo v času narodnega prebujanja v drugi polovici prejšnjega stoletja, leta 1882. Ustanovili so jo narodno zavedni ljubljanski možje kot protiutež vse večjim germanizatorskim stremeljem tedanje filharmonične družbe. Med ustanovitelji je bil tudi takratni ljubljanski župan Peter Grasseli, ki je bil tudi prvi slovenski župan mesta Ljubljane. Istega leta je bila v okviru tega društva ustanovljena glasbena šola, predhodnica današnje Akademije za glasbo.

Izšla je »Nova revija«

Konec maja je v Ljubljani izšla prva številka »Nove revije«, za katero je pred dvema leti dala pobudo skupina

slovenskih kulturnih delavcev. Že pred izidom je revija vzbudila v slovenski javnosti vrsto polemik. Revija po mnenju uredništva odpira »nove razsežnosti v slovenski kulturni politiki na temelju demokratizacije in pluralizma samoupravnih interesov«.

Revijo izdaja Cankarjeva založba.

Delegacija iz Aumetza v Idriji

Sredi maja je Idrijo obiskala delegacija mesta Aumetz v Franciji, ki je s tem vrnila obisk idrijski delegaciji. Predstavniki obeh mest so ob tej priložnosti nadaljevali pogovore o sodelovanju, ki so jih načeli že v Aumetzu v novembru 1981. Aumeško delegacijo je vodil župan Tulio Carraro, v njej pa so bili zastopani predstavniki vseh društev, ki delujejo v mestu, med drugimi tudi Slovenskega delavskega društva.

V razgovorih, na katerih je v začetku sodeloval tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman, so ugotovili, da imata mesti veliko skupnega, da ju veže stara rudarska tradicija, da sta rudnika v obeh krajih

v krizi, ne nazadnje pa da imata kraja tudi bogato društveno življenje. Prav sodelovanje na kulturnem področju obeta v prihodnje največ uspeha.

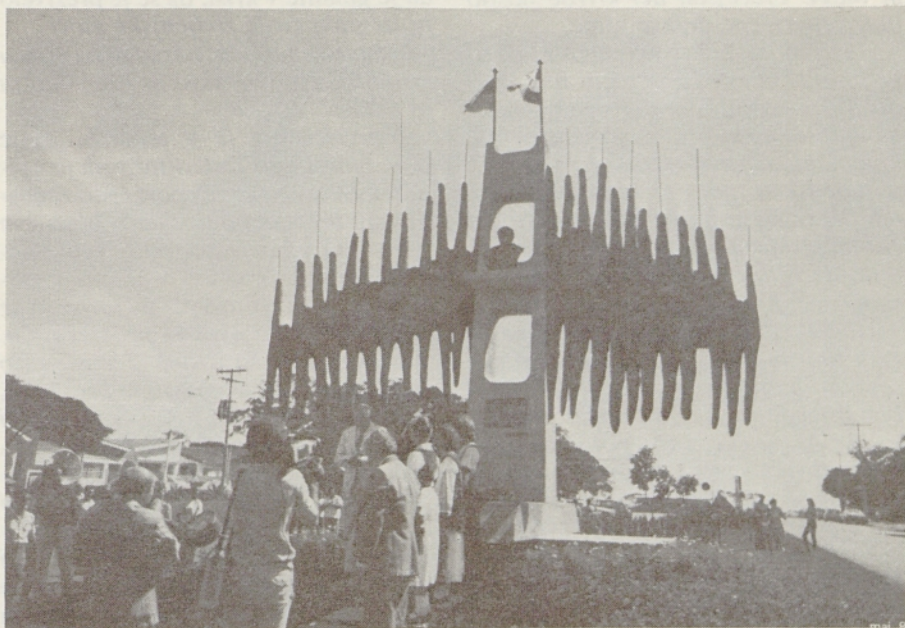
Gostje iz Aumetza so si ogledali idrijske kulturne znamenitosti, novo osnovno šolo in nekatera podjetja.

Ob tej priložnosti so se že dogovorili, da bo letos skupina otrok članov Slovenskega delavskega društva letovala v Jugoslaviji skupno z idrijskimi otroki.

Nova satelitska postaja

Blizu mesta Ivanjica, 20 km južno od Beograda, so začeli graditi drugo satelitsko postajo »Jugoslavija II«, ki bo poleg že obstoječe omogočila Jugoslaviji neposredne telefonske in teleks zveze ter prenose televizijskih oddaj z vsega sveta. Postaja bo dokončana že do leta 1983, da bo lahko koristila tudi za prenose z zimskih olimpijskih iger v Sarajevu 1984. leta.

Nova satelitska postaja bo usmerjena proti satelitu, ki je nad Indijskim oceanom, medtem ko je prva usmerjena proti satelitu nad Atlantikom.

V mestu Campinas, Brazilija, kakih sto kilometrov od Sao Paula, so v maju na trgu, ki že dve leti nosi Titovo ime, slovesno odkrili spomenik Josipu Brozu Titu. Spomenik so odkrili na pobudo in s finančnimi prispevki naših izseljencev, za postavitev pa se je zavzemal tudi župan mesta Campinas Amaral. Spomenik je izdelan iz armiranega betona po ideji in načrtih tamkajšnjega kiparja jugoslovanskega porekla Jorga Franulića. Visok je sedem, širok pa šest metrov. Pod zastavama je vgrajeno Avgustinčičevo poprsje Josipa Broza Tita. (Nekoliko podrobneje bomo o odkritju spomenika poročali v prihodnji številki.)

Odgovor je žal: ne.

Stvar je v tem, da ne gre za pomanjkanje dobrih načel ali zgledov, marveč za to, da nekateri preprosto niso pripravljeni ta načela spoštovati in se po njih ravnati, o čemer smo na tem mestu že pisali.

Bliža se čas novega srečanja predsednikov držav ali vlad neuvrščenih držav. Verjetno bo to ena najbolj težavnih konferenc, kar so jih neuvrščeni kdaj imeli, zakaj izzivi, s katerimi se soočajo, so zares izjemni.

Treba bo znova potrditi prvobitnost gibanja, njegova izvirna načela, na katerih je zrasla velika družina, ki šteje zdaj že okroglo devetdeset držav. In to bo treba storiti v zelo zaostrenih mednarodnih razmerah, ki malone vsak dan dodajajo starim krizam vedno nove. Na primer spor okoli Falklandskega otočja (kot mu pravijo Britanci), oziroma Malvinskega (kot ga imenujejo Argentinci). Še pred nekaj meseci so bili redki tisti, ki bi znali takoj na zemljevidu poiskati to otočje, izgubljeno v južnem Atlantiku s svojimi 1800 prebivalci. In vendar se je zaradi njega vnela odkrita vojna, padali so ljudje. In takih možnih bolečih točk je na svetu še precej, kar pomeni, da pretijo tako ali drugače tudi neuvrščenim.

Neuvrščeni se pripravljajo na svoje veliko srečanje z vso resnostjo in odgovornostjo. Tako kot pred zadnjim srečanjem v Havani, septembra 1979, morajo tudi tokrat poslušati mnjenja, da je gibanje v krizi, da se je preživelo in izčrpalo svoje življenjske moči. Je neuvrščenost res v krizi in na koncu svojih moči? Je res ostala brez smotra in smisla?

Neuvrščenost je v težavah, to je prav zanesljivo. Toda v težavah je večji del sveta. Neuvrščenost čisto zanesljivo ni brez idej in moči, da bi se tem težavam postavila po robu. Neuvrščeni imajo skoraj v vseh primerih pravi odgovore na izzive, na krize, ki se porajajo, na težave, ki jih srečujejo. Res je sicer, da svojih zamisli niso vselej sposobni uveljaviti in uresničiti, a kdo jih je v današnjem svetu? Tudi Združeni narodi, ki so vsekakor najbolj popolna mednarodna organizacija, kar jih je kdaj bilo, niso sposobni dejavneje poseči v mednarodna dogajanja. In vendar nihče ne govori o krizi svetovne organizacije, o tem, da se je ustanova preživela in nima nobenega pomena več.

Neuvrščeni bi zanesljivo morali storiti več, a storijo, kar morejo glede na razmerje sil v areni, v kateri delujejo. Toda to ni krizno stanje, razsulo in polom, kot trdijo nekateri, marveč zgolj izziv novih naporov.

Neuvrščeni pa pred njimi niso nikoli skrivali glav.

Janez Čuček

Gospodarske novice

»Financial Times« ugodno ocenjuje trgovinsko bilanco Jugoslavije

Pod naslovom »Upadanje uvoza zmanjšalo jugoslovanski trgovinski deficit« angleški list opisuje sedanji položaj in načrte v zvezi s plačilnim in trgovinskim deficitom do tujine in pravi: »Dejansko je to vsiljeno izboljšanje, ker so zahodne banke in uradne kreditne agencije pomišljale glede odobritve izvoznih kreditov Jugoslaviji in je tako prišlo do zmanjšanja uvoza. Vsiljeno ali ne, če bi se sedanji trend nadaljeval, bi letošnji trgovinski deficit lahko znašal manj kot 4 milijarde dolarjev. S svojim tradicionalnim presežkom v neblagovnem prilivu bi tako lahko Jugoslavija prikazala splošni presežek v svojem tekočem računu.«

Podpora jugoslovanski stabilizaciji

V največji zahodnonemški banki Deutsche Bank so pred nedavnim podpisali sporazum med Narodno banko Jugoslavije in združenjem zahodnonemških bank o finančnem posojilu Jugoslaviji.

Posojilo v višini 150 milijonov mark so podpisali ob normalnih pogojih, ki vladajo na evropskem finančnem trgu. Rok odplačila posojila je sedem let, prvi obrok pa bo treba plačati čez štiri leta. Posojilo so odobrili v okviru podpore ZR Nemčije programu jugoslovanske stabilizacijske politike in za plačilno-bilančno prilagajanje. Posojilo naj bi tudi prispevalo k povečanju blagovne menjave med našo državo in ZR Nemčijo in hkrati pomeni spodbudo nadaljnjemu razvoju gospodarskih odnosov med obema državama.

Sto majhnih elektrarn v Sloveniji

Strokovnjaki z inštituta turbinskih strojev v Ljubljani sodijo, da je v zadnjem času začelo obratovati najmanj

Izzivi in krize

Svet, v katerem živimo, ni prijazen in naklonjen miru. Vse več je vmešavanja v notranje zadeve drugih držav, groženj in celo uporabe sile. Največkrat so žrtve prav manjše države in med njimi zlasti neuvrščene.

Predaleč bi zašli, če bi hoteli podrobneje razčleniti zakaj so mednarodni odnosi zadnje čase tako hudo obremenjeni z nesporazumi in spopadi, zato se omejimo zgolj na grobo skico.

Prav gotovo izvira velik del napetosti iz nenehno se ponavljajočega tekovanja med blokoma, zlasti med obema velesilama. Velikana neusmiljeno tekmujeta za prestiž in v to tekmo tako ali drugače vpletata tudi druge, zlasti neuvrščene države.

Toda za vse slabosti, ki jih srečujemo v mednarodnih odnosih, vendarle niso krive samo in izključno velike sile in bloki. Precejšen del krivde nosijo tudi neuvrščene države same.

Razčlenitev te krivde pa kaže, da so vzroki delno zgodovinski in torej podedovani (na primer nerešena obmejna vprašanja, ki se vlečejo iz nekdanje kolonialne delitve sveta), delno pa jih je moč iskati tudi v ambiciji posameznih držav po gospodovanju na svojem območju ali pa v njihovih prizadevanjih, da bi bližji ali širši okolici vsilili svoj način življenja in družbeni model.

Nemalokrat se v to spretno vmešavata tudi bloka, ki, sledeč svojim posebnim interesom, dajeta podporo takim prizadevanjem in s tem posredno, a žal zelo boleče, širita politiko sile in gospodovanja. Primer za to je moč najti denimo v Indokitajski, kjer uživa Vietnam podporo Sovjetske zveze pri svoji zasedbi Kampučije. Našli pa bi kajpak tak primer lahko tudi na »drugih straneh«, recimo v Srednji Ameriki, kjer Združene države pritiskajo na neuvrščeno Nikaragvo in s podporo starokopitnim diktatorskim režimom (Salvadorja na primer) poskušajo obdržati staro stanje in z njim vse družbene ter politične krivice.

Kako bi bilo mogoče tako žalostno stanje stvari popraviti? Ali je že videti luč na koncu predora, obete boljšega v mednarodnih odnosih?

sto majhnih elektrarn. Lastniki so se dokopali do pridobivanja lastne energije, ki jo uporabljajo predvsem za polnjenje termoakumulacijskih peči ali električno napeljavo v počitniških hišicah.

Izjema je elektrarna Poklar v Poljanski dolini blizu Škofje Loke, ki je začela proizvajati električno energijo pred 29. novembrom lani. Ta elektrarna ima vgrajene vse potrebne avtomatske naprave za pošiljanje odvečne električne energije v elektroenergetsko omrežje, medtem ko druge tovrstne elektrarne z omrežjem niso povezane. To velja tudi za največjo med njimi – elektrarno v Lomu blizu Tržiča, ki proizvede 90 kilovatnih ur energije, namenjene le potrebam tamkajšnjega naselja, ki leži na nadmorski višini 800 metrov. Doslej še ni nihče razmišljal, koliko in kje bi lahko postavili v Sloveniji takšne majhne elektrarne: strokovnjaki pa zatrjujejo, da bi z njimi lahko izkoristili četrtno vodnega potenciala v naši republiki. Pomislimo samo na 4000 mlinov, kolikor jih je bilo nekoč v Sloveniji. Med prebivalci je veliko zanimanje za izgradnjo majhnih elektrarn.

Lastno znanje za tuji trg

V zadnjih nekaj letih so delavci razvojnega sektorja v SIP Šempeter v Savinjski dolini prijavili letno zveznemu zavodu za patente povprečno po dva patenta... Po raziskavi potreb tujega tržišča so doma izdelali kmetijske stroje, ki bodo zanimivi tako za Evropo kot za domači trg. Letos bodo z lastnimi močmi pripravili petnajst, večinoma novih in nekaj dopolnjenih prototipov.

V šempeterski delovni organizaciji SIP, organizaciji z dvema oddelkoma, (tovarno kmetijskih strojev v Šempetru in tovarno Krasmetal v Sežani, kjer dela 1200 delavcev, imajo v razvojnem sektorju in v tehnologiji skupino šestdesetih strokovnjakov. Ti stalno delajo za razvoj novih strojev, s katerimi so kljub izgubi poljskega tržišča osvojili kupce v Italiji, Španiji, Švici in v Avstriji, kamor izvažajo približno devet odstotkov izdelkov.

»Iluzija je govoriti o uvajanju lastnega znanja, če se tega organizirano ne lotijo razvojne službe v delovnih organizacijah,« trdi vodja razvojnega sektorja v SIP. »Danes je inovatorstvo skupinsko delo in natančno opredeljen proces. Začne se pri strokovnih raziskavah in obdelavi tržišča. Zbiramo podatke z vsega sveta, potrebujemo kup informacij – in šele temu lahko sledi priprava in nato projektna naloga, v tesni povezavi med konstruktorji in tehnologi.«

Tovarna pomeni napredek!

Le redko se zgodi, da sta kraj in tovarna tako povezana, kot je to v Turnišču, prekmurski vasi blizu Murske Sobote. Tovarna čevljev je obrat kranjske Planike in prav sodelovanje med njima je zgled skupne poti naprej.

Tovarna zaposluje okoli 650 delavcev, kar polovica jih je iz Turnišča in dve tretjini je žensk. Naj še dodamo, da je to prvi objekt v Sloveniji, ki je bil zgrajen iz sklada za manj razvita področja. Vso svojo proizvodnjo danes izvažajo, kar je svojevrsten dokaz kakovosti in cenjenosti njihovih izdelkov. Tudi do pet tisoč parov športne in druge obutve napravijo pridne roke na dan in kamioni za Švico, Avstrijo in Nemčijo vozijo nepretrgoma.

Tehnologija je najmodernejša, proizvodni prostori pa veliki, zračni, čisti. Od takrat ko so živinske hleve preuredili v prvo tovarno, je zares minilo že veliko časa. Medtem pa so v Turnišču na najboljši način nadaljevali s tradicijo čevljarstva.

Najbolj pa je zanimiv čevljarski muzej, ki je prava redkost, saj je to tipična prekmurska hiša s staro delavnico, kjer so na obled čevlji, stari tudi po sto let. Dobra je povezava s šolo in na stenah visijo risbe otrok, ki so si ogledali tovarno.

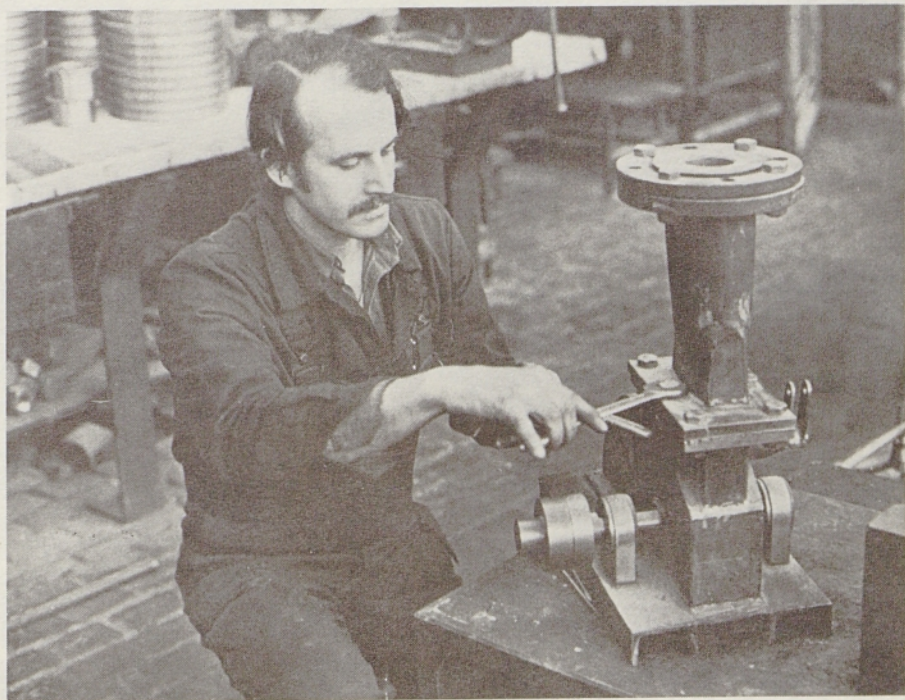
Najuspešnejši čevljarji in lesarji

Gorenjsko gospodarstvo je v letošnjih treh mesecih izvozilo za 82 milijonov dolarjev blaga in storitev, od tega 53,5 milijona na konvertibilna tržišča – izvoz je večji za tretjino, presežek izvoza nad uvozom je 16-odstoten.

Najuspešnejši izvozniki so obutvena in lesna industrija, pa tudi nekatera tekstilna, konfekcijska, kovinsko predelovalna in elektrotehnična podjetja. Tako so v Alpini z izvozom v vrednosti 3,5 milijona dolarjev za štirikrat presegli uvoz, v Planiki dvainpolkrat in v Peku dvakrat.

Dobre izvozne rezultate dosegajo tudi v lesni industriji. Tako imajo presežek izvoza na konvertibilni trg v blejskem Lipu, škofjeloškem Gradisu in Alplesu. Med tekstilci pa velja posebej omeniti kranjski IBI, ki je v prvem četrtletju izvozil za več kot dva milijona dolarjev blaga. Med konfekcionarji je škofjeloški Kroj, ki je uvozil skoraj desetkrat manj kot izvozil.

Med največje izvoznike prav gotovo sodijo Iskrine delovne organizacije. Telematika je izvozila za 9,7 milijona dolarjev, Kibernetika za 4,3 milijona dolarjev in Elektromotorji iz Železnikov za 3 milijone dolarjev.

Ljubljanski Litostroj namerava začeti izdelovati manjše turbine različnih moči, ki bodo lahko v uporabi v številnih majhnih električnih centralah. – Litostroj je sicer znan proizvajalec turbin, ki so bile doslej montirane že v številnih deželah po svetu. Na sliki: Jernej Mlinar, monter turbin v Litostroju, ob prototipu male Bankijeve turbine (foto: Janez Zrnec)

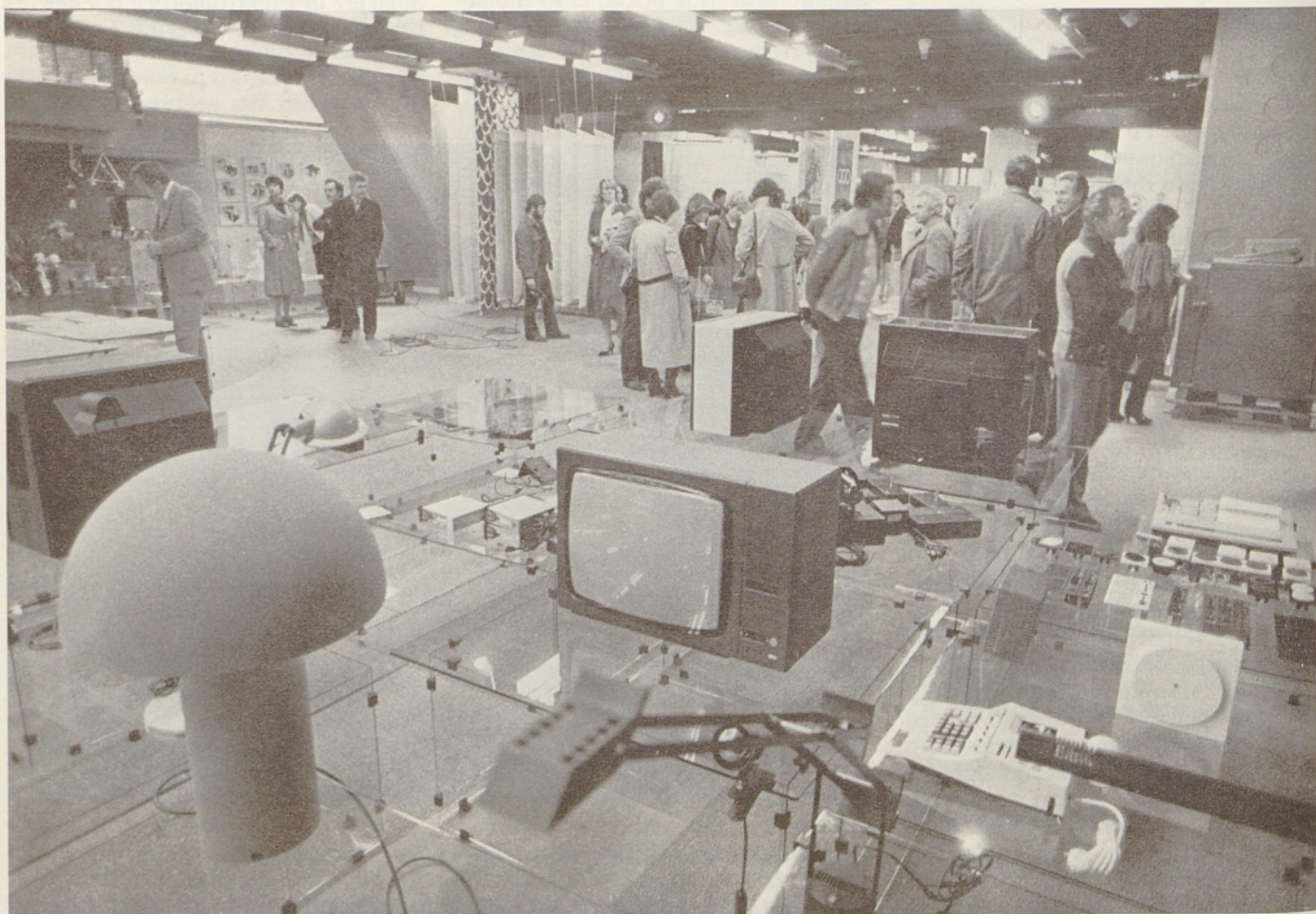
Iskra – to je več kot sedemdeset tovarn!

Pisati o Iskri je hkrati lahko in težko. Lahko zato, ker imamo na voljo o njej izredno veliko podatkov in dejstev, težko pa zato, ker je najtežje podati na kratko in zgoščeno čim več podatkov in dejstev o njej, zlasti tistih, ki so najznačilnejši za Iskro.

Iskra je danes zagotovo eden najpomembnejših industrijskih kompleksov v Sloveniji pa tudi v Jugoslaviji, ali natančneje in pravilneje: v sestavljeni organizaciji združenega dela Iskra je trenutno 17 delovnih organizacij, med njimi 12 proizvodnih, ki povezujejo med seboj in v sebi kar preko 80 temeljnih organizacij združenega dela, ali preprosteje povedano, tovarn.

Iskrine proizvodne delovne organizacije so naslednje: Telematika, Kibernetika in Ero (električna ročna orodja), ki so v Kranju, dalje Industrija sistemov, elektronike in zvez, Industrija elementov za elektroniko, Industrija za avtomatiko, Industrija baterij Zmaj in Center za elektrooptiko, ki so v Ljubljani, Industrija kondenzatorjev v Semiču, Industrija širokopotrošnih izdelkov v Škofji Loki in Industrija avtoelektričnih izdelkov v Novi Gorici. Letos pa se je v Iskro vključila še nova delovna organizacija, Iskra-Delta, ki izdeluje računalnike in računalniške sisteme s sedežem v Ljubljani. Dalje je v Iskri še pet delovnih organi-

zacij, ki so za Iskro skupnega pomena. To so Inštitut za kakovost in metrologijo, Zavod za organizacijo in informatiko, Iskra-Commerce in Iskra Invest Servis, ki so vse locirane v Ljubljani, ter Iskra-Šolski center, ki deluje v Kranju. Če k tem splošnim podatkom dodamo še dejstvo, da je trenutno zaposlenih v SOZD Iskra kar 30.000 delavcev, da je na področju industrije telekomunikacije, elektronike in elektromehanike Iskra na 16. mestu v Evropi in 58. mestu na svetu, potem postaja jasna njena vloga ne samo v slovenskem in jugoslovanskem, temveč tudi v evropskem in svetovnem merilu.

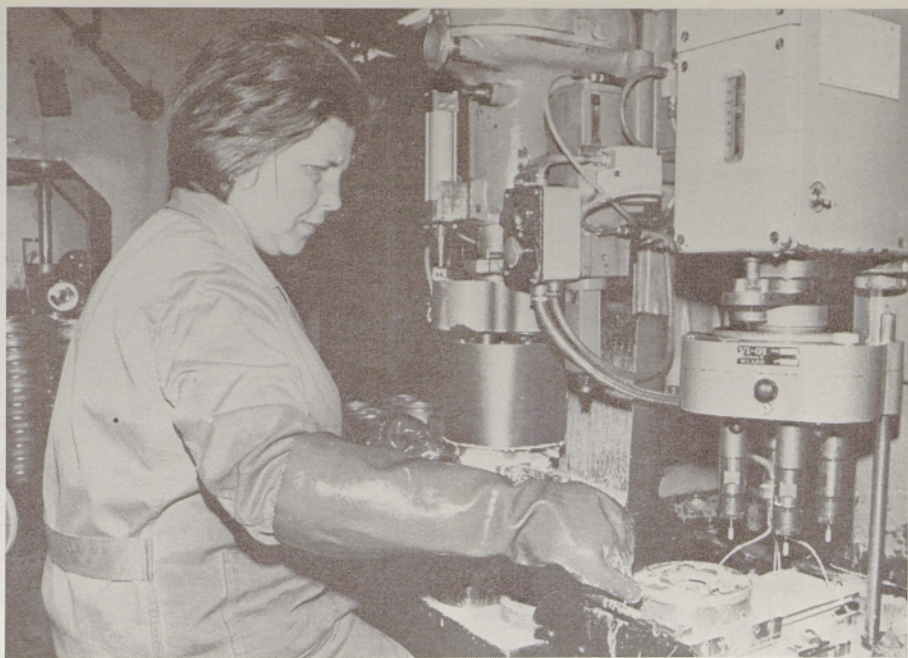
Sejem elektronike v Ljubljani – pogled na del Iskrinega razstavnega prostora

Takšen obseg in pomembnost pa je Iskra lahko dosegla samo z vztrajnim delom in prizadevanjem tisočev svojih delavcev in inženirjev, nič manj pa tudi zavoljo svoje tradicije, saj najdemo zametke tega našega elektronskega giganta že v času našega narodnoosvobodilnega boja. V partizanskih radijskih delavnicah, znanih pod šifro 99 D, lahko najdemo zametke in temelje Iskre, ki je bila nato uradno ustanovljena z aktom vlade FLRJ z dne 31. 12. 1946 in sicer z nazivom Iskra, Tovarna za elektroniko in finomehaniko s sedežem v Kranju. Od takrat pa do danes se je Iskra širila in povezovala smiselno in ekonomsko v takšen sistem, kakršnega poznamo danes. Celotna šestintridesetletna zgodovina Iskre nam priča, da je bila ta naravna rast in povezava zelo uspešna in logična ter je pripeljala do tega, da danes v več kot sedemdesetih Iskrinih tovarnah, razsutih po vsej Sloveniji (Iskrine tovarne so v več kot tridesetih slovenskih občinah, kar je dobra polovica slovenskih občin), pomeni Iskra pojem dela, ustvarjalnosti, razvoja kraja, solidarnosti in tudi socialne varnosti njenih delavcev.

Če pogledamo na kratko lansko bilanco celotne Iskre, potem lahko ugotovimo, da je bila dokaj ugodna, saj je znašal celoten lanski prihodek kar 43 in pol milijard novih dinarjev (poldruga milijarda dolarjev), kar tudi v svetovnem merilu nekaj pomeni. Omenjeni visoki prihodek je bil leta 1981 dosežen kljub vplivom resnih težav s preskrbo reprodukcijskega materiala tako iz domačih virov kot tudi iz tujine. Tako je bila proizvodnja, evidentirana na osnovi cen iz leta 1980, ureničena v letu 1981 v višini 20,5 milijarde dinarjev, bila je za 12,6% večja kot leta 1980. Dober uspeh je bil dosežen tudi na področju izvoza, saj je leta znašal lani 192 milijonov dolarjev ali za 32,6% več kot leta 1980. Pri tem je Iskra izvozila na tako imenovano konvertibilno območje za 124,5 milijona dolarjev. Uvoz pa se je nasprotno lani gibal zelo umirjeno in je porastel le za 8% ter dosegel višino 105,6 milijona dolarjev, od tega 89,9 milijona dolarjev s konvertibilnega območja.

Podatki poslovanja za prvo četrtletje letošnjega leta so tudi še dokaj ugodni, kljub velikim gospodarskim težavam, ki so zlasti letos prizadeli ne samo Jugoslavijo, temveč ves svet. Tako je v celotni Iskri v letošnjem prvem četrtletju (januar-marec) porastel celoten prihodek za 25,7% in je bil ustvarjen v višini 12,15 milijarde novih dinarjev. Če je letos industrijska proizvodnja v vsej Sloveniji v obdobju januar-marec porastla za 2,3%, v elektroindustriji pa za 6%, potem zadeva to tudi Iskra, saj je realizirana

V Iskri v Tolminu

V Iskrini tovarni v Ljubnem

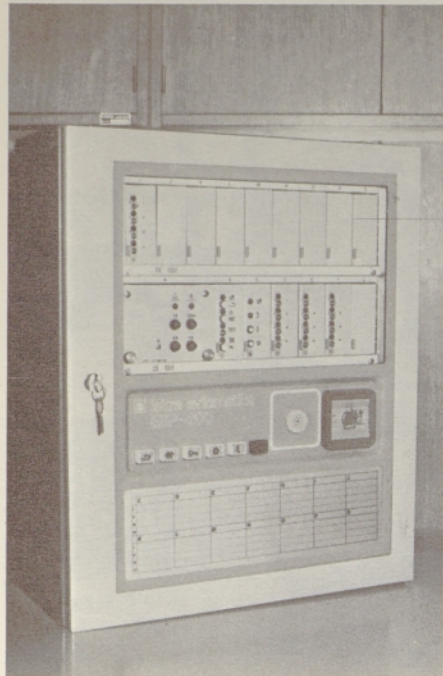
proizvodnja v prvem trimesečju letos znašala 5,2 milijardi dinarjev ali za 12,1% več kot v enakem obdobju lani. Tudi izvoz je bil letos uspešen, saj je Iskra izvozila za 44,6 milijona dolarjev blaga, od tega 27,4 milijone dolarjev na konvertibilno območje. Tako so lahko letos zabeležili visoko stopnjo porasta izvoza v primerjavi z letom 1981 in sicer kar za 32,9%, konvertibilni izvoz pa je bil povečan za 21,9%.

Jasno je, da je Iskra, zlasti pa še v sedanjem trenutku, prisiljena čim več izvažati in to na konvertibilno območje, kjer se srečuje s hudo konkurenco,

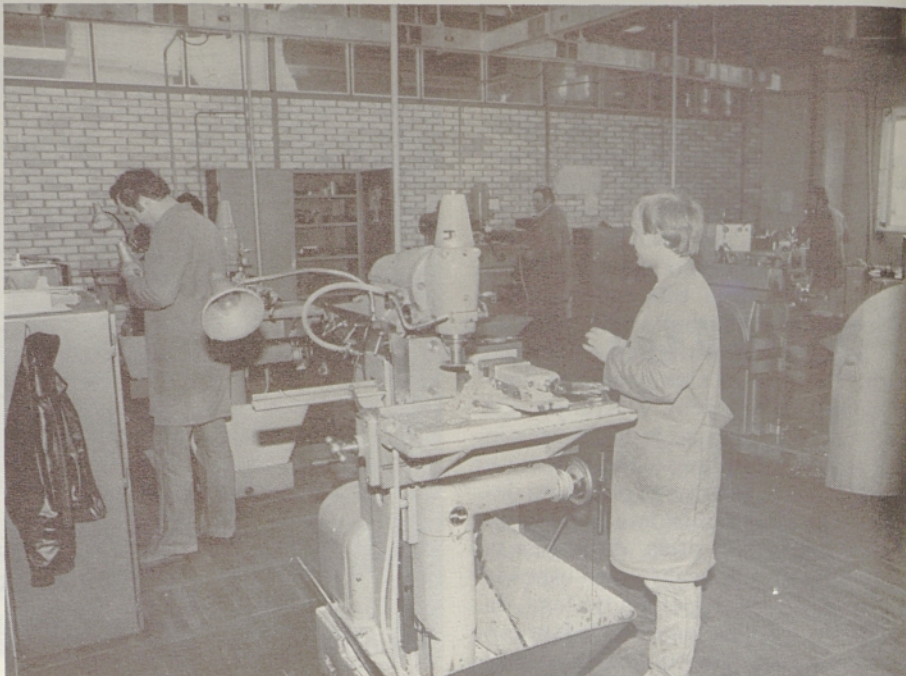
recesijo in še vrsto drugih težav. Zato ni nič čudnega, če ima Iskra danes tudi svojo široko zunanjetrgovinsko mrežo tako v razvitih deželah kot v deželah vzhodnoevropskih, zadnje čase pa jo širi tudi na dežele v razvoju. Iskra ima v tujini tudi nekaj proizvodnih enot, ki prav tako prispevajo k uspešnemu zunanjetrgovinskemu nastopu, medtem ko ne gre zanemariti tudi kooperacijskih odnosov, zlasti z razvitim zahodom, kjer sodeluje Iskra kot enako-praven partner (Braun, Girmi).

In od kod tolikšen uspeh Iskre? Predvsem v njenem nenehnem raz-

Iskrina protipožarna centrala

V orodjarni Iskre v Šentjerneju

vojno-raziskovalnemu delu, to se pravi v nenehnem ustvarjanju lastne tehnologije, enakopravnem sodelovanju na tem področju s svetom in v čim manjši odvisnosti od tujega, licenčnega znanja. Če zapišemo, da kar 95% celotne Iskrine proizvodnje temelji na lastnem, domačem znanju, smo povedali vse. Zato ni nič čudnega, če za to delo samo v Iskri skrbi 1800 inženirjev, ki v najtesnejšem sodelovanju z elektrotehniško fakulteto ljubljanske univerze in inštitutom Jožef Stefan ter drugimi znanstvenoraziskovalnimi organizacijami nenehno ustvarjajo nove izdelke, iščejo nove rešitve in si prizadevajo, da bi Iskrina proizvodnja tekla vstric s podobno proizvodnjo v svetu. Znano je namreč, da je prav zdaj na pohodu elektronika, ki prinaša neslutene možnosti razvoja in napredka, zato ni nič čudnega, če Iskra prav zdaj vlaga ogromna sredstva v razvoj mikroelektronike kot infrastrukture njene bodoče proizvodnje, ki ima zlasti perspektive na področju računalništva, telematike in laserske tehnike. Samo lani je Iskra v to dejavnost vložila 4% svojega celotnega prihodka ali milijardo sedemsto milijonov novih dinarjev, pa pri vsem tem vseeno v Iskri ugotavljajo, da je to še vse premalo, zlasti v primerjavi z vlaganji v podobna raziskovanja v razvitem svetu.

Vseeno pa že dosednji uspehi in naporji kažejo, da je le lastno znanje najboljši porok nadaljnjega razvoja in uveljavljanja na svetovnem trgu, zato ni nič čudnega, če je Iskra že doslej svoje znanje znala prodati tudi na tujem, pa naj gre za njene znane številce v

V Iskrinem laboratoriju v Novi Gorici

Turčijo in Tunizijo, električna ročna orodja v Južno Ameriko, lasersko tehniko v Irak in Libijo, telekomunikacijsko tehniko v Sovjetsko zvezo (elektronske telefonske centrale v Moskvi, v gradnji pa so še v Erevanu, Minsku in Dnjepropetrovsku), avtomatizacijo železniškega omrežja v Bolgariji, Turčiji in Grčiji ter še celo vrsto njenih drugih izdelkov, ki so našli svoje mesto, konkurenčnost in izvir-

nost na tujem, zahtevnem tržišču, ki prizna le kvaliteto in lastno pamet.

Vse to in zgoraj povedano kaže, da je Iskra na pravi poti in pomeni že danes tudi pojem tako v Jugoslaviji kot v Evropi in na svetu, pojem sodobne, dinamične, inventivne in prodorne elektronske industrije, ki zlasti z znanjem in naglim razvojem osvaja svet in naš čas.

Dušan Željeznov

**Iskra – IEZE Ljubljana n. sol. o.
TOZD Tovarna polprevodnikov n. sub. o.
61420 Trbovlje, Gabersko 12**

Tovarna polprevodnikov v Trbovljah je ena najmlajših tovarn v ISKRI, kakor je mlada in perspektivna tudi polprevodniška tehnika v svetu. Proizvaja in razvija vse vrste polprevodniških elementov ter njihovih podsestavov za široko potrošnjo oz. industrijo širokopotrošnih izdelkov in izdelke najkvalitetnejšega razreda za profesionalno rabo.

Kolektiv šteje 598 članov in bo leta 1982 ustvaril 541,584.000 din celotnega prihodka.

Kakšni so delovni pogoji? V Trbovljah, kjer so znane težave s slabim zrakom, prahom in meglo, ima Iskra čudovito lego v zgornjem delu Trbovelj. Zaposlene so pretežno ženske, zlasti na montažnih trakovih. Ima precej strokovnjakov za področje kemije, elektro in strojno stroko. Tovarna ima lastno kuhinjo in jedilnico, urejen prevoz na delo in z dela. Imajo tudi lastno obratno ambulanto, kjer zdravnik skrbi za zdravje zaposlenih in za preventivo.

Tovarna precej sredstev namenja za stanovanjsko gradnjo, tako za nakup najemnih stanovanj, za solidarnostna stanovanja, za nakup etažnih stanovanj in za gradnjo in adaptacije zasebnih hiš zaposlenih.

Kolektiv si vse bolj prizadeva dvigniti izobrazbeni nivo zaposlenih. Daje možnost dopolnilnega izobraževanja in pridobivanja kvalifikacij v šolah ob delu.

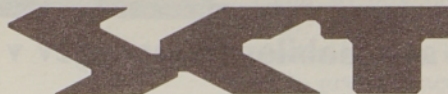
Najznačilneje za to tovarno je veliko prizadevanje za najsodobnejši proizvodni program najvišjega kakovostnega razreda. Polprevodniška tehnika je v svetu ena najsodobnejših vej in zato imajo velike možnosti razvoja, prodaje in široko perspektivno širjenje proizvodnje.

Najznačilnejši proizvodi:

**1 A diode v ohišju DO-41
signalne diode v ohišju DO-35
usmerniške diode v ohišju DO-27
hitre usmerniške diode v ohišju DO-41 in DO-27
usmerniške diode v ohišju DO-4 in DO-5, 5 A in 10 A ter večjih moči
zener diode v ohišju DO-35,05 W
enofazne usmerniške mostičke 1,5 A in 5 A**

Tovarna polprevodnikov Trbovlje

slovenija ceste tehnika

n. sol. o., ljubljana, titova 38

DEJAVNOST DELOVNE ORGANIZACIJE

»SCT«:

GRADI

- avtoceste, mostove, predore, letališča, industrijske objekte, poslovne, hotelske in turistične objekte, stanovanjske objekte, komunalne objekte in infrastrukturo.

IZVAJA

- inženiring posle za vso dejavnost delovne organizacije
- vse vrste investicijskih del v tujini
- vse laboratorijske preiskave in kontrolo kakovosti za lastne potrebe in zunanje naročnike

PROJEKTIRA

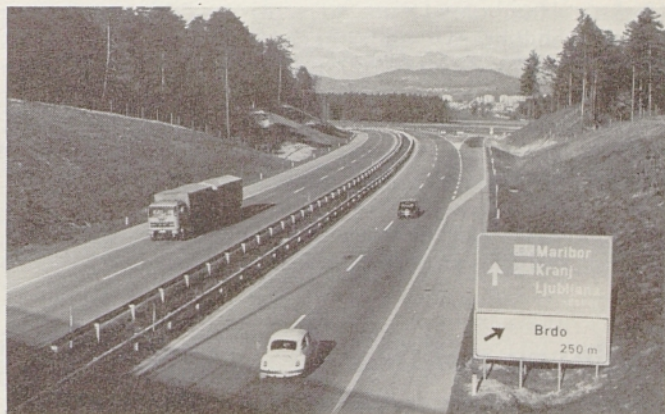
- vse vrste objektov nizke in visoke gradnje, avtoceste, mostove, komunalne in hidrotehnične objekte

OPRAVLJA

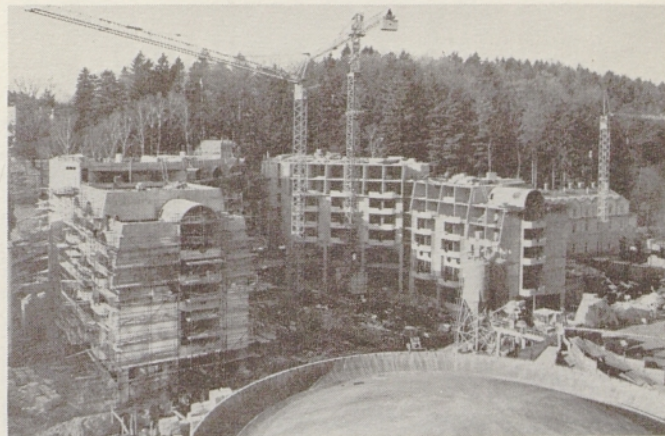
- storitve z gradbeno mehanizacijo in transportnimi sredstvi

IZDELUJE

- železobetonske konstrukcije in polizdelke
- vso geološko, geotehnično in hidrotehnično dokumentacijo in montira opremo za separacije kamnolomov in gramoznic, opremo za odpraševanje v separacijah in tovarnah asfalta
- vse vrste asfalta, betona, armirano betonskih konstrukcij in polizdelkov, opečne izdelke, stavbno keramiko, vse vrste apna in kamenih agregatov.

Zahodna obvoznica Ljubljana (9,3 km) – usek Bokalce

Hotel »Tempel-Sava«, Rogaška Slatina v gradnji

SCT – Tozd Inženiring:

61001 Ljubljana, Cesta VII. korpusa 1, telefon (061) 349-361, telex
yu sct 31493

TAM na štirih celinah

Jubilej tovarne avtomobilov v Mariboru

Največja mariborska delovna organizacija Tovarna avtomobilov v Mariboru in motorjev praznuje letos 35-letnico obstoja in uspešnega delovanja. Leta 1942 je bila na Teznem zgrajena ena največjih tovarn na nemškem okupiranem ozemlju, marca istega leta pa je tudi že stekla redna proizvodnja letalskih delov.

Dve leti po osvoboditvi je TAM postala prva izdelovalka gospodarskih cestnih vozil v Jugoslaviji. Po češki licenci so začeli izdelovati 3,5-tonske tovornjake pionir. Vendar se niso ustavljali pri tem. Pridobljene izkušnje pri osvajanju vozil po licenci Klöckner-Humboldt-Deutz so s pridom uporabili pri razvoju lastnega vozila TAM-2000. Že leta 1960 so začeli redno izdelovati ta vozila.

Zdaj izdeluje Tam tovarno vozila od 3 do 18 ton skupne mase oziroma do 26 ton v vlečni kompoziciji, avtobuse v dolžinah od 5 do 11 metrov, terenska vozila skupne mase 7 in 11 ton ter različne motorje po licenci KHD.

Poslovna politika

Osnovne poslovne politike TAM se v minulih 35 letih niso bistveno spreminjale. Zahvaljujoč takšnemu kon-

ceptu se je delovna organizacija uspešno razvijala in nenehno rasla ter ostajala dovolj trdna tudi ob številnih spremembah, ki so spremljale našo nacionalno ekonomijo. Poslovna politika TAM je vedno usmerjena dolgoročno in k zadovoljevanju kupcev. Zato je bila glavna skrb izbira takšnega proizvodnega programa, ki bo zanimiv za trg. To pa je zahtevalo tudi sodobno organizacijo dela, racionalno obliko poslovanja in organizacijo lastne prodajne mreže.

Po petindvajsetih letih obstoja delovne organizacije – od leta 1971 do 1981 – so v TAM izpopolnili proizvodni program s prilagojenimi licenčnimi izdelki. Povečujejo proizvodne zmogljivosti, da bi lahko izdelali še več gospodarskih vozil in motorjev. Potrebno opremo, ki je pri nas doma še ne izdelujemo, bo treba uvoziti. V zadnjem času so bili postavljeni pomembni objekti: za proizvodnjo motorjev, sive litine, orodjarna, revizija vozil idr. Vse naložbe so bile sorazmerno visoke, vendar pa so omogočile nadaljnji dvig proizvodnje gospodarskih vozil in motorjev.

V naslednjem obdobju bo TAM izdeloval motorna vozila od 2,2 ton skupne mase do 26 ton oziroma v vlečni kompoziciji do 40 ton skupne

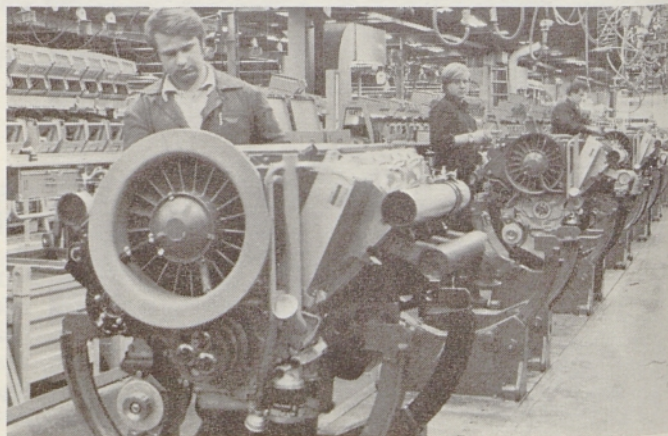
mase, standardna in specialna terenska vozila, avtobuse dolžine od 5 do 12 metrov v standardni, turistični, linijski, primestni in mestni izvedbi ter 18 metrski členkasti mestni avtobus, zračno hlajene dizelske motorje v različnih inačicah v razponu moči od 50 do 386 kw. Zaradi specifičnih razmer gospodarjenja v Jugoslaviji bodo razvijali kovaške, livarske in orodjarske zmogljivosti ter proizvodnjo tehnološke opreme. Letos nameravajo izdelati 9.500 vozil in prav toliko motorjev. V letu 1985 pa predvidevajo 13.000 vozil in 16.000 motorjev.

TAM doma in na tujem

V prvih povojnih letih so prodajo vozil in rezervnih delov prepustili trgovskim organizacijam. Pozneje se je izkazalo, da takšna usmeritev ni najbolj ustrezna, zato so se odločili za organiziranje lastne trgovske mreže s prodajalnami v vseh republikah. Leta 1953 sta bili ustanovljeni prodajalni v Mariboru in Novem Sadu. Delovna organizacija Avtotrgovina je z leti postajala pomemben dejavnik pri osvajanju domačega in tujega tržišča. Prek

Skupina vozil TAM

Montažna linija motorjev v TAM

krstili so nov program gospodarskih vozil, malo pred tem pa jim je uspelo prodati na tuje, in to v ZR Nemčijo, svojo prvo licenco.

Tamova licenca v ZR Nemčiji

Tamov novi sistem vzmetenja, izum dr. Boruta Horvata, je namreč z licenčno pogodbo odkupil največji evropski proizvajalec vzmetnih elementov, tvrdka Carl Freudenberg-Megulastik iz Weinheima. Seveda pa bo minilo še nekaj let, preden bo vzmetni sistem »TAM-dr. Horvat« zrel za serijsko izdelovanje. Skrivnost Tamove aktivne avtomatske vzmetne noge je v tem, kako deluje regulator vpihavanja in izpihavanja zraka. Mariborska izvedba ima preprost pnevmatski regulator.

Ko smo že pri Tamovih raziskovalcih, naj še omenimo, da TAM veliko vlaga v raziskave, ki jih opravljajo v sodelovanju z ljubljansko strojno fakulteto. Prav zaradi tega jim je uspelo izdelovati vozila po lastnih načrtih, poleg tega pa s svojimi raziskovalnimi spoznanji opravljajo tudi izboljšave na licenčnih izdelkih. Tako je celo Deutz osvojil mariborsko izboljšavo pri tlačno polnjenih motorjih.

Tamovo prvo prototipno vozilo z aktivno vzmeteno kabino bo že letos poleti zapeljalo na naše ceste.

Priredil: J. P.

lastnih prodajaln v Beogradu, Mariboru, Novem Sadu, Sarajevu in Zagrebu TAM proda pretežni del celotne proizvodnje, ostalo pa je delež izvoza.

Med najbolj zvestimi kupci Tamovih vozil so industrijske, transportne in trgovske organizacije, ki odkupijo kar plovico letne proizvodnje. Ohrabrujoč je tudi podatek, da se dobršen del kupcev ponovno odloča za nakup Tamovega vozila, ko je treba zamenjati dotrajano vozilo.

Udeležba Tamovih vozil v skupnem deležu proizvodnje vseh vozil v Jugoslaviji je dosegla tudi že 40 odstotkov, zdaj pa znaša okrog 30 odstotkov, kar je spričo zaostrenih gospodarskih razmer še vedno ugodno. Za brezhibnost vozil skrbi 120 servisnih delavnic na področju celotne Jugoslavije.

Na štirih celinah

Vozila TAM je mogoče najti na širnih cestah štirih celin. Najmočneje so zastopane dežele v razvoju. Na prvem mestu je Egipt, sledijo pa mu Libija, Irak, Gana, Tunis, Jordanija, Nigerija idr. Na drugem mestu po vrednotenju izvoza so zahodnoevropske države: ZR Nemčija, Italija, Danska; največji kupec motorjev je ZR Nemčija. Dan-

ska je začela kupovati tudi Tamove avtobuse, Italija kupuje zlasti odlivke in nekatere dele za vozila, medtem ko je izvoz v ostale države občasen in manjšega obsega. Na tretjem mestu so vzhodnoevropske države, predvsem Poljska, ki že več let kupuje Tamove avtobuse. Danes vozi na Poljskem že okrog 1600 Tamovih avtobusov. S Poljaki je bila podpisana tudi pogodba o dolgoročnem poslovnem-tehničnem sodelovanju.

Močna konsignacijska skladišča rezervnih delov so v Port Saidu v Egiptu ter v Kielcach in Lodzu na Poljskem. Poleg tega so uvedli tudi uspešen sistem izobraževanja serviserjev in avtomehaničnikov za Tamova vozila na tujem.

Tamovi izvozni načrti so obetavni: napovedujejo, da bo že letos znašala vrednost njihovega izvoza 44 milijonov dolarjev, na osnovi že sklenjenih pogodb pa kaže, da bodo to napoved zagotovo presegli. Vsi ti rezultati bodo doseženi z velikim naporom, saj se na tujih trgih spopadajo z razvito avtomobilsko industrijo. Sami si morajo, tudi z boljšim delom, priboriti enakovreden položaj v mednarodni delitvi dela.

Prav ob proslavah jubileja tovarne so v TAM odprli novo karosernico,

Avtobus TAM 260 A 120 t

Montažna linija nadgradenj

Po poteh Desetega brata

Že pred dvema leti ste obljubili, da boste opisali slovenski grad, ki je bil v Jurčičevem Desetem bratu omenjen kot Slemenice.

Erika Leist, Buchen, ZR Nemčija

Ko bi Slovenci ne imeli Jurčiča, bi zijala znatna, neizpolnjena vrzel v naši literaturi. Ni pomemben le kot literat, v besedi je bil slikar življenja v naših krajih tam ob koncu osamnjatega pa na začetku devetnajstega stoletja. Bil je pisatelj in ne zgodovinar, vendar nam v njegovih delih zaživijo naši kraji pred dvesto leti, kot bi brali popolno kroniko, celo kot bi sami poromali nazaj skozi čas. Njegove povesti so sicer plod fantastične pisateljeve domišljije, ki pa izhaja in se razvija na dogodkih in krajih v okolici njegove rojstne vasi Muljave. Na svojih sovaščanih je poiskal in zgradil like svojih junakov, jim kaj dodal ali odvzel, obudil koga od mrtvih in ga prestavil v drug čas, spremenil ime in nrav. In na koncu tega njegovega mešanja spet dobimo dogajanja in like, ki nas pritegnejo, da ne moremo odložiti knjige.

In danes, ko pisatelj že več kot sto let počiva v grobu, v bližnji in daljni okolici njegovega doma še najdemo kamne iz mozaika, ki ga je tkal v svojih zgodbah. V Stranski vasi še stoji hiša, kjer se po domače pravi pri Jurcu iz njegovega Domna. Grad Kozjek, na katerem je zgradil svojega Jurija Kozjaka, je v razvalinah, hiša pri mlinu v Brezjah, kjer naj bi Turki obesili hudobnega Petra s Kozjaka, je tudi še tam.

In jama pri izviru Krke, kjer naj bi se skrivali kmetje pred Turki, pred njo pa je tolmun, v katerega so po Jurčiču vrgli cigana Samola. Zidovi gradu Roje ali po Valvasorju gornjega Weinecka, iz katerega je črpal snov za povest Grad Rojinje, so na zaraščenem samotnem holmu še visoki za dober meter.

Krona njegovega dela je nedvomno roman Deseti brat, ki je doživel nešteto ponatisov pa tudi prevodov. Čeprav je sodobna literatura od take zvrsti že močno odmaknjena, to knjigo še vedno radi jemljemo v roke. Pred kratkim smo v kinematografih lahko videli tudi istoimenski film.

Soparnega pomladnega dne sem se odpravil po sledih Desetega brata. Težki oblaki in oddaljeno grmenje so bili kar pravšen okvir za tko pot, za obisk ostankov, na katerih je Jurčič pred sto petnajstimi leti sezidal Slovencem to nepozabno delo.

Gostilna »Pri Obrščaku« je danes sredi vasi, že vse od leta 1924.

Gostilna, ki jo Jurčič imenuje »Pri Obrščaku«, pa je stala nad cesto in se je imenovala »Pri Boljku«. Po uspelem romanu so tudi gostilno poimenovali, kot jo je Jurčič. Ko sem se mudil pri njih, so ravno obnavljali fasado, vendar je gostilničar, ki se piše za Ilovarja, zagotovil, da bo na fasadi spet stari napis »Pri Obrščaku«. V krčmi imajo v spomin na slavnega rojaka po njem sobo, Jurčičevo imenovano.

Gor v vasi, kamor obiskovalca napotijo smerokazi, je Jurčičev muzej, njegova obnovljena rojstna hiša s pripadajočimi po-

slojji, tam pod gozd pa so prilepili še Krjavljevo kočo. Za Krjavlja, vaškega posebneža, ki mu je Jurčič s svojo knjigo postavil spomenik in je v samem romanu skoraj pomembnejši kot deseti brat, pravi, da je res živel in sicer v Gorenji vasi med Ivančno gorico in Muljavo.

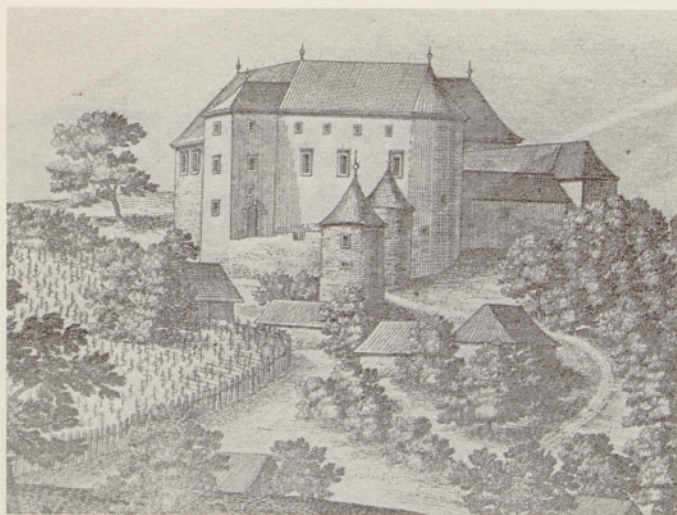
Za ta Jurčičev muzej pa nekateri trdijo, da je oddaljen od resničnosti in preveč kičast. Jurčiči da so uskoškega rodu, da so se včasih pisali Juršič in so bili četrti gruntarji. Za tako skromno imetje se je okrog hiše nabralo preveč eksponatov, od katerih nekateri sodijo celo v poznejši čas.

Tam poleg v novejši hiški sem se srečal s pisateljevim pranečakom Cirilom Jurčičem in bil presenečen nad tolikimi sličnimi potezami na obrazu s pokojnim pistoljem. Dokaz, da se podobnost v rodu lahko ohrani sto in več let. Ciril Jurčič je bil borec od 41. leta, zdaj pa živi kot upokojeni gozdarski tehnik poleg nekdanje Jurčičeve domačije, ki jo upravlja kulturna skupnost. Udomačen srnjak v vrtu in dokaj lepih trofej v veži pa so ga koj izdali za navdušenega lovca.

Da bi se ne lovilo po Jurčičevem Desetem bratu se je ponudil za vodnika.

Tam nad vasjo za gozdičem, človek bi podvomil, da je tam naprej sploh še kaj, se odpira prelepa kotlina Kravjek. Na njeno dno se spusti cesta med hriboma Slemenica in Obrhek. Dolina je kraška, s kratkimi vodami, ki ponikajo v podzemne luknje.

Kmalu pridemo v križpotje s starim znamenjem. Taka križpotja, ob katerih so naši predniki postavljali samotna znamenja, so jih navdajala s praznoverjem. Ali so se na takih krajih vicala duše nesrečno umrlih, ali pa so tam v temnih nočeh vršeli hudiči in coprnice. Za to križpotje z znamenjem beremo v knjigi, da je bil pred mnogimi časi neki kramar ubit in da poslej skoraj nikomur ni prišlo na misel, da bi šel tam skozi ponoči. Je moral pač nesrečni mož kake male grehe imeti nad seboj, tolovaj pa ni za maše dal. In je potem strašil ubiti kramar nekatero mesečno in temno noč po brezju in celo doli po travniku, dolga črna podoba s krošnjo in podkovano gorjačo. Sem na to križpotje je Jurčič postavil desetega brata Martineka, ki je zakopal denarje, ki jih je prej dobil od svojega skrivnega očeta, gospoda Piškava s Poleska. S temi

Jurčičeve Slemenice – Spodnji Weineck, ljudsko Kravjek, kot ga je narisal Valvasor

Danes je ostala od »Slemenic« le še gomila zaraščenega kamenja

Križpotje, kjer je Martinek Spak izkopal Dražarju zaklad. Zada cerkev sv. Janeza

Jože Kastelic, po domače Kaščar, pred slemeniško kaščo

denarji je potem rešil kmetijo Dražarjevega Franceljna pred oderuškim Mihom izpod Gaja.

Od znamenja se vidi samotna cerkvena sv. Janeza, ob njej pa za nizkim zidom pokopališče. Prav pri vhodu, pod dvema mogočnima lipama, ki se dvigata nad starimi železnimi križi in novejšimi kamnitimi spomeniki, je najmogočnejši spomenik na tem »britofu«. Tu počiva zadnji lastnik pristave Polesek Avgust Ritter von Födransperg, ki je umrl 1847. leta. Kmalu po njegovi smrti je pristava Polesek, kot jo imenuje Jurčič, razpadla in so na njenem mestu pozidali kmetijo Nadrah, ki danes tudi razpada. Iz tega Födransperga je Jurčič izdelal lik gospoda Piškava, mračne osebe svojega romana. Zaključek napisa pa se zazdi tudi konec romana, seveda je pri tem rdeča nit le asociacija ilustratorja Vavpotiča.

Kljub mračnemu nebu in grozeči nevihti sva se odpravila s sopotnikom Jurčičevim pranečakom na bližnji gozdnati holm, kjer je nekoč stal grad. To je bil prvotni Weineck, tudi Roje imenovan, na njem naj bi se dogajala Jurčičeva povest Grad Rojinje. Z razširitvijo smodnikovega orožja je utrdba na holmu izgubila na veljavi, bila je

tudi za lastnike težko dostopna, zato so si pod njo v dolini zgradili drugi Weineck, med ljudmi Kravjek imenovan, po Jurčiču pa Slemenice. Ironija je, da je stari grad nekako preživel mlajšega, ki je bil grajen okrog 1668. leta. saj je od starega gradu še ohranjenega nekoliko zidu, od spodnjega pa le nerazpoznavna gomila zaraščenega kamenja.

Na spodnji grad je kot dijak zahajal Jurčič. Takrat je bil lastnik gradu nemški priseljenec Kristijan Otto, ki je imel hčer Johanno in to dekle je mladi Jurčič poučeval slovenščino. Do nje je gojil globoko študentovsko ljubezen, za kar pa grajska gospodična sploh ni vedela. V Desetem bratu jo je upodobil kot Manico, sebe pa kot Lovra Kvasa.

Po odpravi fevdalizma so tudi graščaki izgubili na veljavi, zemlja je bila razprodana kmetom. Graščino samo je Otto prodal Fortuni iz Stične. Še danes se govori, da ga je ta dal visoko zavarovati, zažgal pa ga je grajski oskrbnik sam. Taka je bila usoda Jurčičevih Slemenic.

Iz teh časov je ostala le kmetija, ki se ji po domače pravi pri Kaščarju, saj je bivša slemeniška kašča. Vasi se pravi Leščevje in ta stara kašča nosi številko štiri.

V povesti Jurčič navaja, da je štel Obrhek (Muljava) dvaindvajset hiš, mnogih z črvivimi ostrešji in slamnati strehami, ki so tudi že petnajstič klicale po prekrivanju.

Današnja Muljava ima devetdeset hiš in okrog štiri sto prebivalcev. Nekdaj izrazito kmetijska se je spremenila, saj danes živijo samo od kmetije le pri eni hiši. Ljudje hodijo v službe v Ivančno gorico, Grosuplje in Ljubljano. Tudi šolarji imajo pouk v domači vasi le do četrtega razreda, potem pa morajo v Ivančno gorico in naprej.

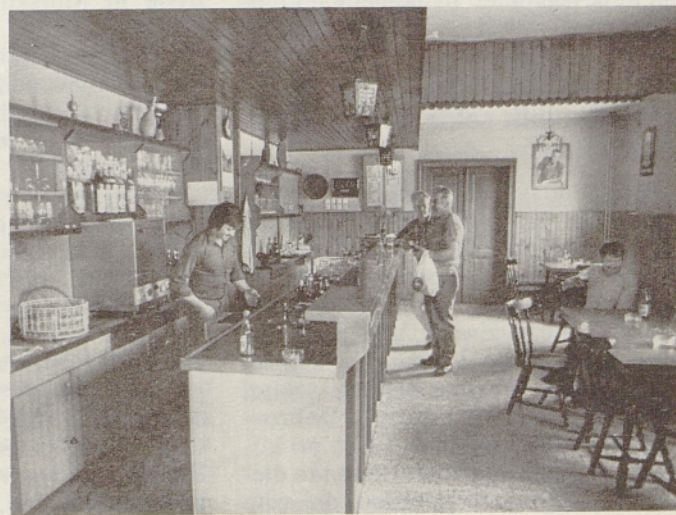
Tam nad vasjo pa sameva dolinica Kravjek s svojimi skrivnostnimi potoki in podrtimi gradovi. Predlog, da bi jo zaščitili kot narodni park, je zaenkrat propadel, na obronku se je razraslo že nekaj vikendov. Enkrat se bo tudi Jože Kastelic, po domače Kaščar, naveličal grajske kašče, jo prezidal ali postavil kaj novega, saj tudi to poslopje ni spomeniško zaščiteno. In potem bo preteklost živela le še v Jurčičevem pisanju, kot je skoraj že danes, saj ostanke zidov starih gradov že pokriva trava. Od Poleške pristave pa že stoletje ni kamna na kamnu.

Je pa ostal tisti mir, tista tišina, skrivnostnost dolenjske pokrajine.

Janez Zrnec

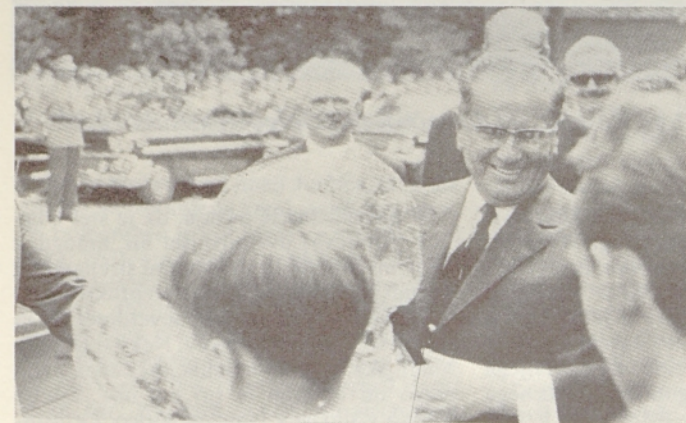
Ciril Jurčič ob ostankih Gornjega Weinecka – gradu Roje

V današnji gostilni »Pri Obrščaku«

Razvoj prehiteva zgodovino

Tovariš Tito je obiskal Lendavo le enkrat, bilo je to 1. septembra 1966. leta. Ob tej priložnosti si je ogledal tovarno INDIP.

Pogled na mestno lendavsko središče, v ozadju znameniti lendavski grad, v katerem nastaja slikarska galerija

Malo je mest na Slovenskem, ki so v povojnem času tako na daleč razpletle tipalke svojega razvoja. Eno med njimi je Lendava, mesto, ki je bilo še do zadnje vojne značilno uradniško, obrtno in trgovsko mestece s krepkim podeželskim navdihom, ki pa vedno bolj dobiva značaj industrijskega in hkrati pomembnega kulturnega središča spodnjega Prekmurja.

A poglejmo si najprej njegovo burno in nevsakdanjo pa pomembno zgodovino!

Od kamenih sekir do Banffyjev

Za Lendavo je znano, da je bila obljudena že v prazgodovinski dobi. To so dokazala načrtna arheološka raziskovanja lendavskega področja, ki so se pričela šele po drugi svetovni vojni. Tako o živečih ljudeh na področju današnje Lendave v kameni dobi pričajo številne kamene sekire, Franc Gerenčer iz bližnjega Dobrovnika pa je na svojem dvorišču pri kopanju jame za apno našel kamnito dleto z lepo zglačeno površino, dokazilo že spretnejših lendavskih prednikov.

Bronasto dobo zastopa v Lendavi izbrana lončenina, mnogo kasnejšo

antično, se pravi rimsko, pa lepi nagrobniki, denar, gomilna grobišča pa izredno lepo oblikovan nakit. Zaradi odlične prometne in obrambne lege je namreč tu obstajala pomembna rimska naselbina pa hkrati vojaška postojanka z nazivom Halicanum. Ceste so jo vezale s Ptujem in Savarjo (Szombathely), in kakor kažejo sledovi rimskih najdb, je vodila takrat pot tudi ob Muri skozi Hotizo, Beltince, Dokležovje in Mursko Soboto v Gornjo Radgono.

V frankovski dobi se lendavsko naselje pojavi pod imenom Lindau, ki v 9. stoletju preide v sestav Pribinove in Kocljeve slovenske države, nato pa pod Madžare.

Srednjeveška zgodovina Lendave je tesno povezana s plemiško rodbino, ki nastopa pod imeni Hoholt, Buzat in Banffy. Od leta 1272 se Hoholti nazivajo Domini de Lindau (Gospodje Lendavski), ker so pač imeli tu stalno bivališče. Lendavski fevdalci so dosegli višek svoje moči za Nikolaja i., dvakratnega hrvaškega bana; po njem so se potomci imenovali Banffyji – Banići. Njihova močna postojanka je bil lendavski grad, ki so ga utrjevali in v njem gospodovali do 17. stoletja, ko je izumrla moška veja potomcev. Potem so si posest razdelili sorodniški

plemiški družini Esterhazyjevi in Nadasdyjevi in knez Esterhazy je po pregonu Turkov dal sezidati nov – današnji – lendavski grad v baročnem slogu. (V njem je v minulem stoletju gostovala tudi meščanska šola, med obema vojnama vojska, prvi čas po osvoboditvi pa rudarska šola podjetja Nafta.)

Sejemske pravice – pa Miško Kranjec

Mesto pod znamenitim lendavskim gradom je dobilo sejemske pravice že leta 1366, mestne pa leta 1389; takrat je Lendava imela že lastno sodstvo, zdravnika pa veliko različnih obrtnikov. V svoji preteklosti je spoznala tudi Napoleonove čete, veliko škode so ji prizadejali hudi potresi pa grozljiv požar, tako da se je hitrejši razvoj začel šele po letu 1867, ko je postala Lendava okrajno mesto. Zdaj so se v njej pričeli naseljevati uradniki, obrtniki in trgovci; vzpon je pospešila leta 1890 zgrajena železniška proga.

Do konca prve vojne je bila Lendava močno izhodišče madžarizacije Prekmurja. Madžarski magnati so namreč na svojih veleposestvih načrtno naseljevali madžarsko delovno silo, ki je v bližnji mestni okolici mesta doma-

la povsem izrinila slovensko govorico. Vendar se je po prvi svetovni vojni s prihodom slovenskih uslužbencev, delavcev in kolonistov povečal delež slovenskega jezika.

Lendavi gre hvala za leta med obema vojnama, da je lahko v njej začela 5. oktobra 1934 izhajati Ljudska pravica, tednik za gospodarstvo in prosveto, dejansko pollegalno glasilo KP Jugoslavije, ki ga je izdajal in urejal – žal le eno leto – tedaj mladi in perspektivni, danes pa priznani slovenski pisatelj Miško Kranjec. Pa še nekaj je

V Lendavi je znamenita tudi baročna cerkev, z njenega zvonika pa je prav lep razgled po prekmurski ravnini in Medžimurju

zanimivo: Lendava je imela svojo tiskarno, potujoča je bila, kar dve leti pred Ljubljano, žal pa je njena prva tiskana knjiga – madžarska.

Izseljevanje sega še v današnji čas

Odvečna delovna sila v Lendavi in celotni njeni občini je že z letom 1848 začela iskati sezonski zaslužek predvsem v Ameriki, Vestfaliji in Porurju. Prvi začetki začasnega in trajnega izseljevanja v Ameriko se v Lendavi pojavijo po letu 1880; med letoma 1906 in 1914 se je največ ljudi izseljevalo v Ameriko, predvsem mladi in zdravi ljudje. Francija pa je bila med leti 1926 in 1940 dežela, kamor so se s tega konca Slovenije največkrat izseljevali, da bi ostali vsaj v Evropi.

Danes je v lendavski občini zaposlenih okrog 7 tisoč ljudi, od tega 85 odstotkov v sami Lendavi; na začasnem delu na tujem je iz Lendave 144 ljudi, iz njenega okoliša pa 141.

Turizem ima bodočnost...

Stari del mesta Lendave ima še danes dokaj enotno podobo. Njegovo

jedro tvorijo pretežno enonadstropne hiše, razvrščene obasfaltni cesti na vznožju goric pod lendavskim gradom. Po zadnji vojni se je Lendava začela širiti proti severozahodu, kjer se že dotika Dolge vasi. Na jugu je nastalo naselje Kolonija, imenovano tudi Nafta, ki se bliža Čentibi, Trije mlini pa bodo prav kmalu že lendavsko predmestje.

Celotno mesto je skrbno urejeno: po glavnih ulicah so drevoredi okrasnega drevja pa skrbno negovane zeleznice, zaradi panorame goric ter možnosti izkoriščanja tople mineralne vode iz nekdanjih naftnih vrtin pa se odpirajo prav ugodne možnosti za turizem. K temu bodo pripomogle dobre ceste. Močno vrzel, ki je bila v lendavski občini v cestnem prometu, zlasti v povezavi z Mursko Soboto, so zamašili pred osemnajstimi leti. Takrat je Lendava dobila asfaltirano cesto, ki jo prek Sobote povezuje z Mariborom, pred leti pa še drugo asfaltirano zvezo prek Dobrovnika. Sodobno cestno zvezo ima Lendava prek Murskega Središča s sosednjo Hrvaško, z novim mostom čez Muro pri Bistrici pa se je lendavska občina povezala še z ljutomersko.

Pred drugo svetovno vojno se je v lendavski občini skoraj 90 odstotkov prebivalcev ukvarjalo s kmetijstvom, danes pa je seveda ta odstotek mnogo nižji. Tu so zrasle nove tovarne, samostojne in obrati nekaterih velikih slovenskih tovarn; med prve štejemo najprej INDIP, ki izdeluje dežnike in pletenine in zaposluje okrog 300 ljudi (samo v letu 1980 je šlo na tržišče 300 tisoč dežnikov in 14 tisoč sončnikov), Ino Nafto Lendava, ki zaposluje več kot tisoč delavcev in je v letu 1980 ustvarila okrog 170 milijonov dinarjev izvoza, med druge pa obrate Elme iz Črnuč, Primata iz Maribora, Gorenja iz Titovega Velenja, mariborskega Konstruktorja, letos pa bo dograjena še tovarna krmnih dodatkov Leka iz Ljubljane.

Po zadnji vojni se je v Lendavi močno razvilo kulturno življenje. Tu imajo dobro založeno javno knjižnico, kinodvorano, dramsko društvo, gledališko društvo, ki skrbi za abonmaje v slovenščini in madžarščini (redno gostujejo gledališčniki iz Ljubljane, Maribora, Subotice in Budimpešte), pevski zbor, delavsko univerzo, pravzaprav pa je najpomembnejša slikarska galerija, ki je družno z mestnim in pokrajinskim muzejem na lendavskem gradu. V starinskih, skrbno restauriranih in vzdrževanih sobanah je stalna razstava slikarjev-domačinov, Lajčija Pandurja na primer, ki je s svojo izredno barvno paletto in klenim umetniškim realizmom ponesel dih tega mesta in Prekmurja po vsej Sloveniji, Jugoslaviji in tudi izven naših meja,

Zoltana Gabora, Feryja Kiralyja. Tu pa so tudi čudoviti primeri prekmurskega lončarstva, predmeti, ki so jih prekmurski kmetje uporabljali doma in v goricah...

Značilna je dvojezičnost

Prvi statut občine Lendava so sprejeli avgusta 1955, 22. junij pa so si Lendavčani izbrali za svoj občinski praznik, v spomin na ta dan leta 1941, ko sta narodni heroj Štefan Kovač in pisatelj Miško Kranjec organizirala sestanek partijske skupine v gozdičku med Veliko Polano in Trnjem.

Občina Lendava je 24. aprila 1962 proglasila predsednika Tita za častnega občana, toda Tito je Lendavo obiskal le enkrat, 1. septembra 1966. Takrat si je ogledal tovarno INDIP in pri slavnostnem kosilu v hotelu Park kramljal s svojimi gostitelji.

Danes se Lendavčani šolajo tudi ob delu na poklicnih srednjih, višjih in visokih šolah; okrog 250 je trenutno tistih, ki jim delovno mesto terja celovitejšo izobrazbo. Vedno višje pa je število rednih učencev glasbene šole; v minulem šolskem letu se je to število dvignilo že na 150. Njihovi učitelji že nekaj let organizirajo tudi revije glasbenih šol Prekmurja, da bi se bodoči glasbeniki поблиže seznanili med seboj.

Za lendavsko občino je značilna dvojezičnost. Podatki kažejo, da na narodnostno mešanem področju občine živi namreč več kot sedem tisoč Madžarov ob 18 tisočih Slovencem in poldrugem tisoč pripadnikov drugih narodov in narodnosti. Zato je že zdavnaj uzakonjena raba obeh jezikov pri topografskih napisih, v upravi, sodstvu in šolstvu, s postavitvijo pretvornika za madžarski TV program pa bo dvojezičnost še bolj funkcionalna, kot je danes.

Največ zaslug za raziskovanje preteklosti Lendave imata Koloman Drvarič, sodnik, in dr. Szanto Daniel, ravnatelj meščanske šole, ki sta v minulem stoletju sproti obveščala javnost o različnih najdbah s tega področja.

Zgodovina Lendave in njenega okoliša je bila – izpričano – burna in pestra, a jo je sedanost – povozila. Na vseh področjih.

Jagoda Vigele

V Pilštanj se vrača življenje

Pilštanjka razglednica

Sejem v Pilštanju je bil pravi vaški praznik

Rad bi videl, če bi enkrat kaj poročali o Pilštanski fari, od koder sem doma.

Jean Polak, Francija

V osrčju Kozjanskega, na hribu, ki se strmo dviga nad dolino Bistrice, stoji trg Pilštanj, kraj častitljive starosti. Pilštanjka fara je ena najstarejših na Štajerskem, pred desetimi leti je praznovala tisočletnico. Sredi trga še stoji sramotilni kamen, pranger, eden redkih na Slovenskem. Zato pa je komajda kaj sledu o dveh nekdanj znamenitih gradovih, ki sta vsak na svojem koncu oklepala strnjeno trško naselje – Hartensteinu in Peilensteinu. Prvi, imenovan Drenov grad, je v virih omenjen relativno pozno, za Peilenstein, po katerem je trg tudi dobil in (pomenilo naj bi grad, ki zbuja grozo), pa se tržani radi pohvalijo, da sodi med najstarejše v deželi. Že v desetem stoletju je imel v njem sedež mogočni grof Engelbert Pilštanski z ženo Tuto...

Usoda trške veličine

Danes šteje Pilštanj z okolico kakšnih 160 prebivalcev, trg sam pa ima devetnajst hiš. Njegova usoda je pravzaprav tipična usoda srednjeveških

trgov, kjer je nekoč življenje živahno utripalo, a ga je čas speljal drugam.

Pred vojno je bilo na Pilštanju občinsko središče, bila je pošta, trgovina, šola. Danes si hodijo pilštanski otroci nabirat učenost v dolino, v Lesično, tja se je preselilo tudi vse drugo.

Toda moti se, kdor misli tako, kot sem v sončnem poletnem jutru sredi tihega trga za hipec pomislila sama. Življenje ni povsem odteklo s Pilštanja. Res nekdanje trške veličine ni več, a so obnovljene, posodobljene kmetije, asfaltirana cesta, ki te iz Lesičnega popelje v prijazen trg na hribu, mladina, ki odhaja v šole v Maribor, Celje, Ljubljano pa se spet vrača domov. Ljudje se vozijo na delo v Kozje, Šentjur, Štore, asfalt je že kakšnih deset let in avtobusne zveze dobre.

Časi se pač spreminjajo. Nekoč je Pilštanj slovel po drenu in njegovih sadežih. Iz drnul so Pilštanjčani delali pijačo in marmelado, otroci so se sladkali z njimi vso dolgo zimo tja do poletja. Danes ponuja trgovina spodaj v Lesičnem vse drugačne sladkosti. Pesem pa še zmeraj poje: »Čez Pilštanj voda teče, drnule perejo, ko eno jim odnese, se vsi zaderejo...« Menda ni kraja na Slovenskem, kjer je ne bi poznali, starejši Pilštanjčani pa še niso pozabili, da so jo leta 1943 izbrali celo

za himno osvobojenega ozemlja na Kozjanskem.

Tako kot bi težko pozabili ustaško hajko decembra 1944, ko je gorelo po vseh okoliških pobočjih. Ničkoliko domačij so pogoltnili plameni, vojna krajem tod nasploh ni prizanašala. Že leta 1941 je okupator odpeljal cele družine, a uporniškega duha v ljudeh mu ni uspelo streti. Bogata je zgodovina narodnoosvobodilne borbe na tem področju, toda zdi se, da so krajani najbolj ponosni na to, da je v teh krajih leta 1942 delovala narodna herojka Tončka Čečeva. Po njej nosi šola v Lesičnem ime.

Šola daje utrip

Šolsko poslopje je prijetno, svetlo, sodobno. Lesično je prvo v šmarnski občini dobilo novo šolo, postavili so jo, ker se je tista na Pilštanju že podirala. Upokojena učiteljica Adela Rauter, dolgoletna šolska ravnateljica, ki se je po osvoboditvi iz taborišča vrnila na Pilštanj, v povsem razdejano šolsko stavbo, bi vedela najbolje povedati, v kakšnih razmerah je potekal pouk v tem kraju. Na vse pretege si je prizadevala za novo šolo, pove njena nekdanja učenka in zdaj že deseto leto ravnateljica šole Angela Čepin. Toda

kov, društev. »Zavedamo se, da naši otroci nimajo ničesar drugega razen tega, kar jim damo v šoli, ker smo oddaljeni od vseh večjih krepjav,« razloži tolikšno aktivnost ravnateljica šole.

Res je že samo do občinskega središča v Šmarju pri Jelšah trideset kilometrov. Cesta je sicer asfaltirana in prometne zveze dobre (skoraj vsaka hiša ima tudi avto), pa vendarle... Krajanje se veselijo boljših časov, ko bo zgrajena tudi Titova cesta od Kozja do Lesičnega pa naprej v šentjursko občino.

Seveda tudi to hribovito, pretežno kmetijsko področje ni ušlo žalostni usodi nerazvitih krajev. Ljudje, predvsem mladi, so se odseljevali drugam, tja, kjer je bil kos kruha debelejši in življenje lažje. A se počasi vračajo – tudi tisti, ki jih je zmamila tujina. In tudi če so se ljudje tod včasih počutili zapostavljeni, odrinjeni na rob, se je po potresu, ki je prizadejal Kozjansko pred nekaj leti, ta občutek zagotovo razblini. Družbena pomoč je bila za jetna in pravočasna, tako da danes skorajda ni hiše, ki ne bi bila obnovljena.

Mladi kajpak še zmeraj odhajajo v svet. Ko si pridobijo poklic, se jih večina vrne. Poklicnemu usmerjanju posvečajo na šoli v Lesičnem posebno pozornost, bili so med prvimi v celjski regiji, ki so uvedli poklicno usmerjanje učencev v sedme in osme razrede. Do sedaj so skorajda vsi osmošolci nadaljevali šolanje, letos se je prvič zgodilo, da jih bo skoraj polovica ostala doma. Zemlja potrebuje mlade moči...

Črna pika

Kraji so lepi, lahko bi privabili marsikaterega turista. Pilštanj je sicer vključen v turistično pot Kumrovec–Kozjansko, ki vodi v kraje Titove mladosti pa v vse, ki so vredni ogleda zaradi zgodovinske preteklosti, naravnih lepote, kulturnih spomenikov, a to je za zdaj tudi vse. Turizem na kmetih sicer poskuša prve korake, vendar bo še nekaj časa trajalo, preden bodo ti res trdni. Predvsem si zasluži črna pika gostinstvo; včasih so bile na Pilštanju tri gostilne, toda polnili so jih predvsem semanji dnevi (zdaj tudi sejmov ni več). Zdaj je le bife v Lesičnem.

Pa bodo krajanje gotovo kaj ukrenili. Složni in delavoljni so zmeraj bili, brez tega ne bi mogli izpeljati vseh akcij, ki jih v kraju ni bilo malo. In če se bodo lotili še te, jim bo zagotovo uspelo.

Darka Zvonar

Hrastničani dobri izvozniki

Hrastniške gospodarske delovne organizacije, ki so vključene v zunanje-trgovinsko menjavo – gre za Steklarno, tovarno kemičnih izdelkov in Sijaj, so v letošnjem prvem trimesečju dosegle dobre izvozne rezultate ob precejšnjem zmanjšanju vrednosti uvoza.

Pri tem velja vsekakor pohvaliti steklarje, največje hrastniške izvoznike, ki od celotnega izvoza nad 2,67 milijona dolarjev uresničujejo kar 89,3 % na konvertibilnem trgu, kemičarji uresničujejo na konvertibilnem trgu 53,7 % svojega izvoza, delavci Sijaja pa so predvsem usmerjeni na klirinški trg, kjer prodajo domala 81 % vseh svojih izdelkov.

Vevška papirnica si je utrla pot na tuji trg

Vevška papirnica slavi letos 140-letnico obstoja: leta 1842 je bilo zaposlenih 70 delavcev. Danes se število zaposlenih giblje okrog 1300 delavcev. V tovarni letno naredijo okrog 70.000 ton papirja in tri milijone rolic tapet – Veta. Letos bodo izvozili 45 % proizvodnje – tretjina od tega so tapete.

Papirni stroji delajo ves čas, skozi vse leto. Delavci delajo v štirih izmenah, ob sobotah, nedeljah in praznikih. Zmogljivosti tovarne so izkoriščene 92-odstotno.

Vsak dan, ko tovarna ne dela, pomeni štiri milijone manj dohodka. Za zdaj tovarna nima težav s preskrbo z devizami, saj dobro izvažajo, poleg tega pa devize tudi združuje z ostalimi proizvajalci v reprodukcijski verigi. Kakovostne foto tapete so zelo cenjene v tujini in v tej obliki v Vevčah kilogram papirja prodajo skoraj še enkrat dražje kot drug papir. Obenem se je tudi naložba v proizvodnjo tapet – prihodnje leto bo 10-letnica obstoja Veta – izkazala kot zelo pameten korak.

Tigar iz Pirota na svetovni trg

Znani jugoslovanski proizvajalec avtomobilskih gum »Tigar« iz Pirota bo letos odprl dve mešani podjetji – prvo v Zvezni republiki Nemčiji, drugo pa na Bližnjem vzhodu. Tamkajšnjim porabnikom bosta prodajali avtomobilske gume in gume za tovarnjake. Računajo, da bodo na leto prodali za najmanj tri milijone dolarjev različnih avtomobilskih gum. S takimi podjetji ima Tigar že dobre izkušnje. Z največjimi ameriški kupci je pred letom dni ustanovil mešano podjetje na Floridi.

tudi šolarje v novi šoli že pesti prostorska stiska; poslopje ni bilo grajeno za osemletko, danes pa zahaja vanj dvesto učencev (od prvega do osmega razreda) iz dveh krajevnih skupnosti – Lesičnega in Zagorja. Razumljivo je, da se je treba stiskati.

O Pilštanju je pravzaprav nemogoče pisati, ne da bi pri tem omenili tudi Lesično. Kraj, nekoč imenovan Sveti Urh na jezeru, ima nekaj več kot tisoč prebivalcev, pretežno kmetov, kakšnih 150 se jih vozi na delo v celjske, štorske, šentjurske tovarne. Nekaj deset jih je odšlo s kozjanske zemlje na delo v tujino. Nasploh so ti kljub cestam od sveta vendarle malce odmaknjeni kraji zaledje delovne sile, a industrije tod ni. Vendar v Lesičnem že iščejo možnosti: v tem petletnem obdobju naj bi bila dokončana farma perutnine.

Poleg šole, trgovine in zadružnega doma se krajanje pred šestimi leti dobili še eno dragoceno pridobitev – večnamenski kulturni dom. Njegova dvorana služi šolarjem za telovadnico, v domu pa so našle prostor tudi vse družbenopolitične organizacije in društva, ki jih v kraju ni malo.

»Priznam, da smo si, ko je bil dom zgrajen, v šoli oddahnili, saj so se prej vsi sestanki odvijali v šolskem poslopiju, da o prireditvah ne govorim,« pravi Angela Čepin.

Dom v Lesičnem je kajpak velikanška pridobitev za Pilštanj in za vse ostale zaselke krajevnih skupnosti Lesično. Da so bili Pilštanjčani za kulturo vselej vneti, pričajo zelo živahni kulturni tedni, ki so jih pred leti prirejali v tem kraju. V zadnjem času se uveljavlja nova oblika: kozjanski kulturni teden, v katerem se kulturno-prosvetna društva na Kozjanskem obiskujejo in izmenjujejo gostovanje.

Naj so društva še tako aktivna, utrip celotnemu dogajanju in delovanju v teh krajih daje vendarle šola. Učitelji, enajst jih je, vsi z višjo izobrazbo in večinoma domačini – kar jih, kot pravi Angela Čepin, dvakrat obvezuje, da sila marljivo delujejo – pomagajo povsod. Tudi na sami šoli je razvitih kar 24 zunajšolskih dejavnosti, krož-

Mednarodni grafični center v Tivolskem gradu

Pobudo za to, da dobi Ljubljana v Tivoliju, v Tivolskem gradu, Mednarodni grafični likovni center, je dal sekretariat Mednarodnega grafičnega bienala pred dobrimi šestimi leti. Leta 1977 sta programsko zasnovano novega centra obravnavali kulturna skupnost mesta Ljubljane in kulturna skupnost Slovenije in sprejeli tudi sklep, da dobi center prostor v Tivolskem gradu. Temu je botrovala tudi želja po prenovi celotnega Tivolija, v katerem ima svoje mesto in svojo zgodovino tudi Tivolski grad. Pa si jo čisto na kratko le pogledjmo, da bo slika jutrišnje podobe tega gradu bolj celovita.

Tam, kjer je danes Tivolski grad, je stal nekdanji stolp. V 13. stoletju je bil v lasti koroških vojvod; v njem je rad letoval vojvoda Ulrik. Leta 1440 je bil lastnik stolpa stotnik Jurij baron Apfaltern. Spretno se je podal v bran Ljubljane za časa cesarja Friderika III., ko je Ljubljano oblegal celjski grof Ulrik II. in odbil vse napade. Iz maščevanja pa mu je Ulrik II. zažgal stolp. Pa je dal Jurij baron Apfaltern kmalu zatem sezidati pod gričem novo poslopje. To je dobilo ime »Pod pustim turnom« ali na kratko Podturn. Lastniki Podturna so se dokaj pogosto menjavali.

Kupoprodajno pismo iz 1581. leta govori o tem, da so imenovali Podturn tudi »Podrožnik«, ker se je hribu reklo Rožnik. Decembra 1601 pa je prišel gradič na osnovi pogodbe z Melchiorjem Pantaleonom v roke jezuitov; po drugih podatkih pa je poslopje letem podaril cesar Ferdinand 1607. leta. Po razpustu jezuitov leta 1773 je poslopje služilo za letno rezidenco ljubljanskega škofa. Ko se je leta 1790 mudila v Ljubljani nadvojvodinja Elizabeta, ji je priredilo plemstvo v gradu slovesno večerjo, zapisi pa govore, da je tedaj v Podturnu bival ljubljanski knezoškof Mihael baron Brigido.

Grad je prišel nato v last kranjskih deželnihi stanov, od njih v posest študijskega sklada, na posled pa v roke državnega erara, ki ga je obdržal vse do leta 1851.

Eden od »stanovalecev« Podturna je bil tudi maršal Jožef grof Radetzky. Le-ta je 1851. leta pisal deželnihi sta-

Tivolski grad v Ljubljani naj bi že v kratkem postal mednarodno likovno središče

novom, da se namerava naseliti v Ljubljani iz »posebne ljubezni do vrlih Kranjcev« in kupiti Podturn. Pa gradu ni kupil Radetzky, marveč cesar Franc Jožef I. in ga prepustil Radetzkyemu in njegovi soprogi. Ta je gradiču kaj kmalu nadel novo ime »Vila Radetzky«. Pa ne za dolgo, že čez štiri leta je namreč Radetzky »vrnil« Podturn cesarju, kdo bi vedel zakaj. Cesar pa ga je dal naprodaj. Ljubljana je grad Podturn kupila od cesarske uprave 1864. leta in si na ta način pridobila veliko hvalo Ljubljancanov.

Postopoma do cilja

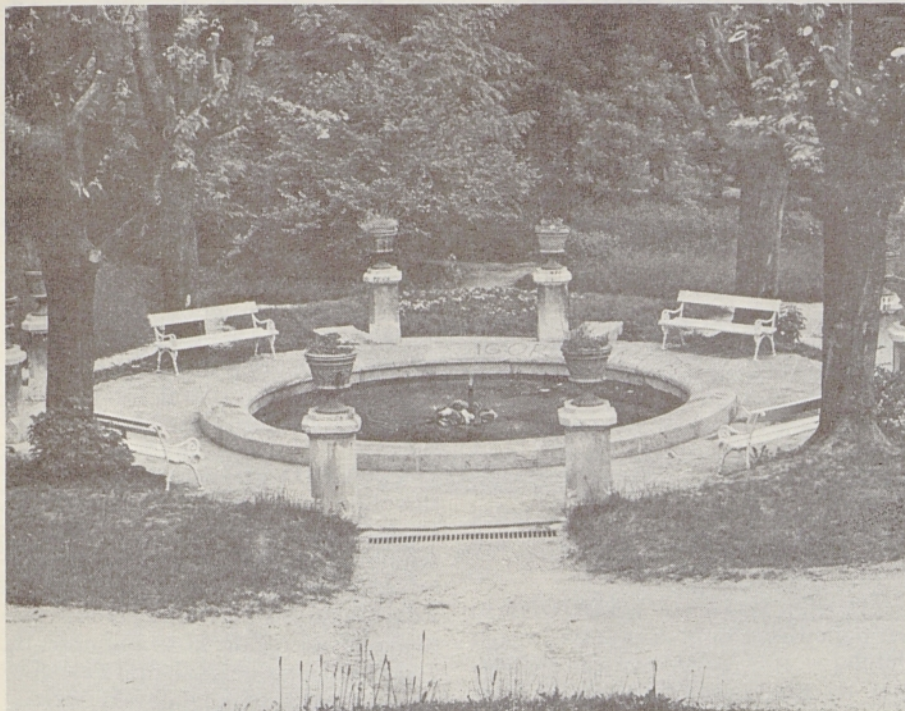
So pa Ljubljancani v minulih desetletjih že večkrat povzdignili glas tudi zato, da se Tivolski grad prenove in dobi novo namembnost. Zdaj so v njem namreč stanovanja. Pa kot vse kaže ne bodo več tako dolgo. Želja

iniciativnega odbora za ustanovitev Mednarodnega grafičnega likovnega centra je, da bi do konca letošnjega leta izpraznili drugo nadstropje gradu, prvo nadstropje in pritličje pa bi prišlo na vrsto za izpraznitev najkasneje v drugi polovici 1983. leta.

Idejni načrti ureditve Tivolskega gradu v Mednarodni grafični likovni center so že pripravljeni. V kleti naj bi bila tiskarna in drugi laboratoriji, potrebni za izdelavo grafik. Razstavni prostori Mednarodnega grafičnega likovnega centra bodo v pritličju in prvem nadstropju, medtem ko bo drugo predvideno za grafični arhiv, knjižnico in učilnico oziroma predavalnico. Na podstrešju naj bi dobili prostor: uprava, skladišča za grafični papir in gostinski lokal.

Da vsega ne bo moč izpeljati na en mah, je znano. Za to naj bi najprej izpraznili in uredili kleti in nadstropja. V kleti bi namestili tehniko. »In to, če

Romantični grajski vodnjak se vključuje v park (foto: Janez Zrnec)

specializirano razstavno dejavnost posameznikov, tematskih skupin, nacionalnih pregledov in mednarodne razstave; likovno vzgojno izobraževalno dejavnost; grafične delavnice za praktično delo in študij ter publicistično dejavnost.

»Mednarodni grafični bienale, ki si je utrdil mesto vodilno vlogo v svetu, bo očitno moral doživeti nekatere spremembe,« je dejal Zoran Kržišnik in jih rahlo nakazal. Novi prostori in boljša kadrovska zasedba bosta lahko vplivala na to, da bi dosegli polnejši stik občinstva z grafiko – od teoretičnih simpozijev, praktične dejavnosti po delavnicah do raznih srečanj, seminarjev, s čimer bi naredili bienale še zanimivejši. V načrtih je tudi sprememba pravilnika mednarodnega grafičnega bienala, ki predvideva drugačno nagrajevanje. Namesto sedanjih res nizkih denarnih nagrad naj bi uvedli novo obliko priznanj. Umetniki bi svoj nagrajeni grafični opus pustili zbirki Mednarodnega grafičnega likovnega centra, sami pa bi nekaj časa preživeli v tem centru kot gostje bienala. V tem času bi imeli na voljo delavnice, slušateljem in drugim pa bi nazorno prikazali svoje grafično delo...

Več možnosti bo tudi, ko dobi Ljubljana Mednarodni grafični likovni center v Tivolskem gradu za upoštevanje želja, ki prihajajo na naslov ljubljanskega bienala. Dežele neuvrščene sveta žele marsikdaj predstaviti svoje priznane grafične ustvarjalce prav pri nas, prav tako mnoge druge dežele. Na ogled pa bi tudi že morala biti bogata darila, ki jih je dobil bienale in zdaj leže v depojih. Med temi grafičnimi listi je nekaj izjemnih s podpisi Picassoja, Mirója, Zadkina, Rauschenberga itd.

Mednarodni grafični likovni center pa bo odprl slovenskim grafikom vrata za eksperimentiranje. Naši grafiki dosega jo lepe rezultate v ljubljanski šoli, žal pa jim je s slabo tehniko onemogočeno vsako eksperimentiranje. Grafične delavnice bodo lahko tudi laboratorij za raziskovanje in eksperimentiranje, služile pa naj bi tudi za tehnično reproduksijsko dejavnost. V dokumentacijskem oddelku bo urejen bogat arhiv, fototeka, bibliografija, kar vse bo na voljo številnim uporabnikom. V načrtih centra pa je tudi tiskanje novih monografij slovenskih in jugoslovanskih avtorjev.

O načrtih Mednarodnega grafičnega likovnega centra v Ljubljani bi se dalo reči še veliko, saj je program nadvse obsežen, pa tudi zanimiv. Bo pa o njem zagotovo še marsikaj povedano, predno bo center zaživel. Želimo si lahko le, da bi bilo to kmalu.

Darinka Kladnik

grafičnih ustvarjalcev. Teh pa imamo Slovenci vsekakor dovolj.

Takoj, ko bodo v gradu montirani prvi tiskarski stroji, bodo možni novi finančni viri, s katerimi si bo moč pomagati pri prenovi gradu in nakupovanju opreme za Mednarodni grafični likovni center. S tem, kakšen in kje bo le-ta pa so bili seznanjeni tudi že udeleženci generalne konference Unesca v Beogradu 1980. leta. Kajti takšne ustanove v svetu še ni. Usposobitev tega centra pa bi izjemno obogatila celotni kulturni prostor Slovenije, še posebej pa Ljubljane.

Šest temeljnih dejavnosti

Mednarodni grafični likovni center naj bi zajemal šest temeljnih dejavnosti: mednarodni grafični bienale; mednarodno grafično zbirko sodobne slovenske, jugoslovanske in tuje grafike;

bo šlo posreči,« kot je dejal Zoran Kržišnik, ravnatelj Moderne galerije in sekretar akcijskega odbora za ustanovitev Mednarodnega grafičnega likovnega centra, »že do konca letošnjega leta.« K temu pa je dodal še nekatere načrte in zanimivosti.

Ker za prenovo Tivolskega gradu, kot mu rečemo danes, ni moč pričakovati sredstev kulturnih skupnosti (razen za zagonska sredstva) bo treba vsa druga zbrati z akcijo med delovnimi organizacijami. Izhodišče te akcije je: zainteresirati in motivirati delovne organizacije za sodelovanje. To pa pomeni, da bi za vsak prispevek delovne organizacije moral Mednarodni grafični likovni center ponuditi določeno vrednost v obliki grafičnih storitev. To pa bi vsekakor približalo kulturo delavcem. Za začetek takšnega sodelovanja je iniciativni odbor predlagal natis grafičnih map z listi kvalitetnih

po sloveniji

Posebna skupnost za jurjevanje je letos že dvajsetič organizirala v **ČRNOMLJU** tradicionalno kresovanje in jurjevanje, ki izhajata iz starih belokranjskih običajev. Ob tej priložnosti so izdali tudi posebno brošuro z natančnejšimi informacijami in opisom ljudskih šeg in navad v zvezi z jurjevanjem. Publikacija je izšla v 800 izvodih.

V **DOMANJŠEVCIH** so v počastitev meseca mladosti imeli pomurski taborniki svoj zbor, hkrati pa so tudi odprli dom zveze tabornikov občine Murska Sobota. Ob tej priložnosti so imeli proslavo s kulturnim sporedom, ki so ga lepo izvedli taborniki iz Prosenjakovec.

V okviru občinskega praznika je v **DOMŽALAH** slavil tamkajšnji mešani pevski zbor 30-letnico svojega obstoja. V domžalski kinodvorani je imel jubilejni koncert, ki je prav lepo uspel in je privabil veliko poslušalcev.

V **GENTEROVCIH** so s pomočjo Elektro podjetja iz Murske Sobote postavili novo transformatorsko postajo. Krajanje so izkopali vse jame in pomagali tudi pri postavitvi električnih drogov. Izkopali so tudi precej gramoz za popravilo njivskih poti, gasilci so s prostovoljnim delom uredili vse štiri vodnjake za gašenje, poleg tega pa nameravajo v letošnjem letu urediti še ulično razsvetljavo.

Gasilci iz **GORNJE RADGONE** so na najlepši način proslavili svoj visoki jubilej – 100-letnico svojega delovanja: na osrednji prireditvi občine Gornja Radgona so slavnostno odprli nov gasilski dom, ki bo služil tudi za potrebe civilne zaščite.

V **GRADIŠČU** v Slovenskih goricah je zveza telesnokulturnih organizacij občine Lenart pripravila hitropotezni šahovski turnir, na katerem je sodelovalo poleg ženske še šest moških ekip. Prvo mesto je osvojila ekipa Centrovida iz Lenarta, drugo šahovsko društvo Gradišče, tretje mesto pa ekipa iz Lenarta.

Na območju **HALOZ** v Slovenskih goricah bodo letos brigadirji mladinske delovne akcije Slovenske gorice 82 zgradili skupno kar 11 tisoč metrov vodovodnega omrežja v vrednosti nekaj nad 26 milijonov dinarjev in opravili tako 49.500 delovnih ur. V Dornavo bodo prišle kar tri brigade in v vsaki bo po 160 deklet in fantov. Letos bodo mladi kopali jarke za primarni kot tudi za sekundarni vodovod na območju Ptujске gore in Majšperka ter na območju Lenarta na odcepu Žerovinci-Benedikt. Letos bo delala tudi brigada Rdečega križa Slovenije, v kateri bo 24 brigadirjev, ki bodo imeli na skrbi zdravstveno, vzgojno,

socialno in higiensko-tehnično prosvetljenost prebivalstva, zlasti v samotnih zaselkih, ki so še vedno odmaknjeni od utripa današnjega časa.

V **IHANU** so odprli prenovljeno in razširjeno štiriletno podružnično osnovno šolo, ki so jo zgradili s tretjim občinskim samoprispevkom. Starim trem učilnicam so prizidali dve novi, kuhinjo, večnamenski prostor in zaklonišče. Ker število prebivalcev v Ihanu hitro narašča, so zgradili prostore za potrebe 150 učencev.

V Simonovem zalivu v **IZOLI** so zgradili počitniški dom slovenskih upokojencev s 360 ležišči, ki je po ureditvi in opremljenosti na ravni hotelske B kategorije. Zanimivost tega doma sta sončna kolektorja, s katerima bodo v poletnih mesecih ogrevali vsi potrebno vodo.

Na pobudo mladinske organizacije so na **KAMENŠČAKU** ustanovili počitniško družino in sprejeli zanimiv in pester delovni program. Da bi lahko bili člani povsod tam, kamor se bodo podali, kar najbolj družabni, so za začetek organizirali plesni tečaj, kmalu nato pa še skupinski pohod na Triglav.

V **KAMOVCIH** so ustanovili prostovoljno gasilsko društvo, prevzeli pa so že tudi novo motorno brizgalno, cevi in delovne obleke. Imajo pa težave okrog lokacije za nov gasilski dom. Zdaj imajo 20 aktivnih članov, večina so vsi mladi, ki so obljubili, da bodo aktivno sodelovali tudi z ostalimi gasilskimi društvi v lendavski občini.

Na **KANINU**, 2300 metrov visoko, je bil 15. maja opoldne koncert, ki so ga izvedli člani komornega ansambla Zagrebški solisti. Ta prireditev po zamisli tolminskih in bovških turističnih delavcev bi naj postala tradicionalna in naj bi popestrila turistično ponudbo Tolminske.

V tovarni Sava v **KRANJU** se lahko pohvalijo, da so v prvih treh letošnjih mesecih z izvozom na konvertibilno področje ustvarili 10 milijonov dolarjev. Kranjska Sava izvažajo predvsem gumenotehnične izdelke in umetno usnje vist. Od Savinih novejših izdelkov naj omenimo savalit, izolacijski material, ki predstavlja eno izmed njihovih patentiranih inovacij, gumijast jezik in cevi za transport vode.

Gradbeni odbor za posodobitev Triglavskega doma na **KREDARICI** se pospešeno pripravlja na novo gradbeno sezono, ki se bo pod vrhom Triglava začela 1. julija. Hkrati pa teče tudi nova akcija za zbiranje denarja, tako da bo dom zgrajen do prihodnjega leta ob 90-letnici Slovenskega planinskega društva.

Mlino na **BLEDU** je dobilo nov leseni pristan za pletne. Les, ki je nosil ploščad, so zamenjali z novimi borovimi piloti, zabitimi v dno, te dni pa postavljajo še novo kamnito škarp. Pri težkem delu v vodi je bil delavcem v veliko pomoč eden redkih strojev pri nas, katerega roka lahko izkopava material iz globine treh metrov.

Na **BLEDU** je bilo 15. mednarodno srečanje pisateljev, ki ga je pripravil Slovenski center PEN s sodelovanjem kulturne skupnosti Slovenije in občine Radovljica. Tema letošnjega srečanja je bila Literatura – ideja – ideologija. Za okroglo mizo, ki jo je vodil Predrag Matvejevič, je tekel pogovor na temo Literatura kot boj, za okroglo mizo, ki jo je vodil Dimitrij Rupel, na temo Literatura kot igra, tretja okrogla miza pa je bila na temo Literatura kot avantura in jo je vodil Predrag Palevestra.

V **BUKOVJU** pri Mali Polani so mladi zelo aktivni. V zadnjih treh letih so organizirali veliko delavnih akcij, v stari šoli so si uredili prostore, počistili so tudi okolico, aktivni pa so tudi na športnem področju. Imajo namiznoteniško ekipo, ki tekmuje v občinski ligi, pričeli pa se bodo ukvarjati tudi z roketom.

Delavci Gradisa iz **CELJA** so na Spodnji Hudinji dogradili štiri žitne silose. Vanje so vgradili 1020 kubičnih metrov betona in 180 ton armatur. Njihova zmogljivost je 11.300 ton, višina pa 34 metrov. Gradbena dela so vredna 55 milijonov dinarjev.

V **CELJU** je zdravstvo dočakalo svoj veliki dan, ko so z majhno svečanostjo odprli blizu 4200 kvadratnih metrov obsegajoče dodatne prostore za potrebe zdravstvenega doma. Tako so se skupne površine celjskega zdravstvenega doma povečale za tretjino. Največ je pridobilo zobozdravstvo, pomembne pa so tudi nove ambulate splošne medicine, laboratoriji in prostori za druge službe.

V **ČEPINCIH** so se dogovorili, da bodo v poletnih mesecih skrbeli za lepše okolje. Sklenili so tudi, da bodo uredili okolico združnega doma, ki je precej zanemarjena. Pri delu bodo, poleg ostalih vaščanov, prizadevno sodelovali tudi člani športnega društva.

Podjetje Dom-Smreka iz **MARI-BORA** je podpisalo pogodbo z nekaterimi bosanskimi rudniki, da bi si zagotovila potrebne količine premoga. Z rudnikom v Banovičih je podpisala pogodbo o kreditu v znesku 31 milijonov dinarjev in si zagotovilo do leta 1985 skupaj 144 tisoč ton premoga.

V **MURSKI SOBOTI** so začeli obnavljati staro mestno kopališče, ki je v celoti dotrajano. Poleg tega bodo uredili tudi dodatno plastično prevleko v novem olimpijskem bazenu in poskrbeli za okolico.

Na sejmu mode v Brnu na Češkoslovaškem so modni konfekciji Ideal iz **NOVE GORICE** podelili najvišje priznanje zlato lento za model tango, ženski kostim s pelerino v črni barvi v celoti izdelan iz domačih materialov. Za to priznanje se je potegovalo več kot tisoč razstavljalcev iz vse Evrope.

Po eno zlato lento sta prejeli Sovjetska zveza in Francija, v Jugoslaviji pa je razen Ideala prejela to priznanje še konfekcija iz Šabca.

Planinci v **NOVEM MESTU** so imeli letni občni zbor in ugotovili, da imajo že več kot tisoč članov. Lansko leto so organizirali sedem izletov in pohodov, ki se jih je udeležilo več kot 600 mladih planincev. Mladi so sodelovali tudi v akciji Pionir planinec, 174 mladih ljubiteljev gora pa je opravilo planinsko šolo in se udeležilo štirih orientacijskih tekmovanj.

V **OREHOVCIH** v radgonski občini bodo lahko v prihodnje zbrali precej več mleka kot doslej. Kmetijska zadruga Gornja Radgona se je namreč odločila, da bo primerno uredila stari gasilski dom in ga opremila s sodobnimi hladilnimi napravami. Ko bodo dela končali, bodo lahko živinorejci prodajali tudi mleko od večerne molže.

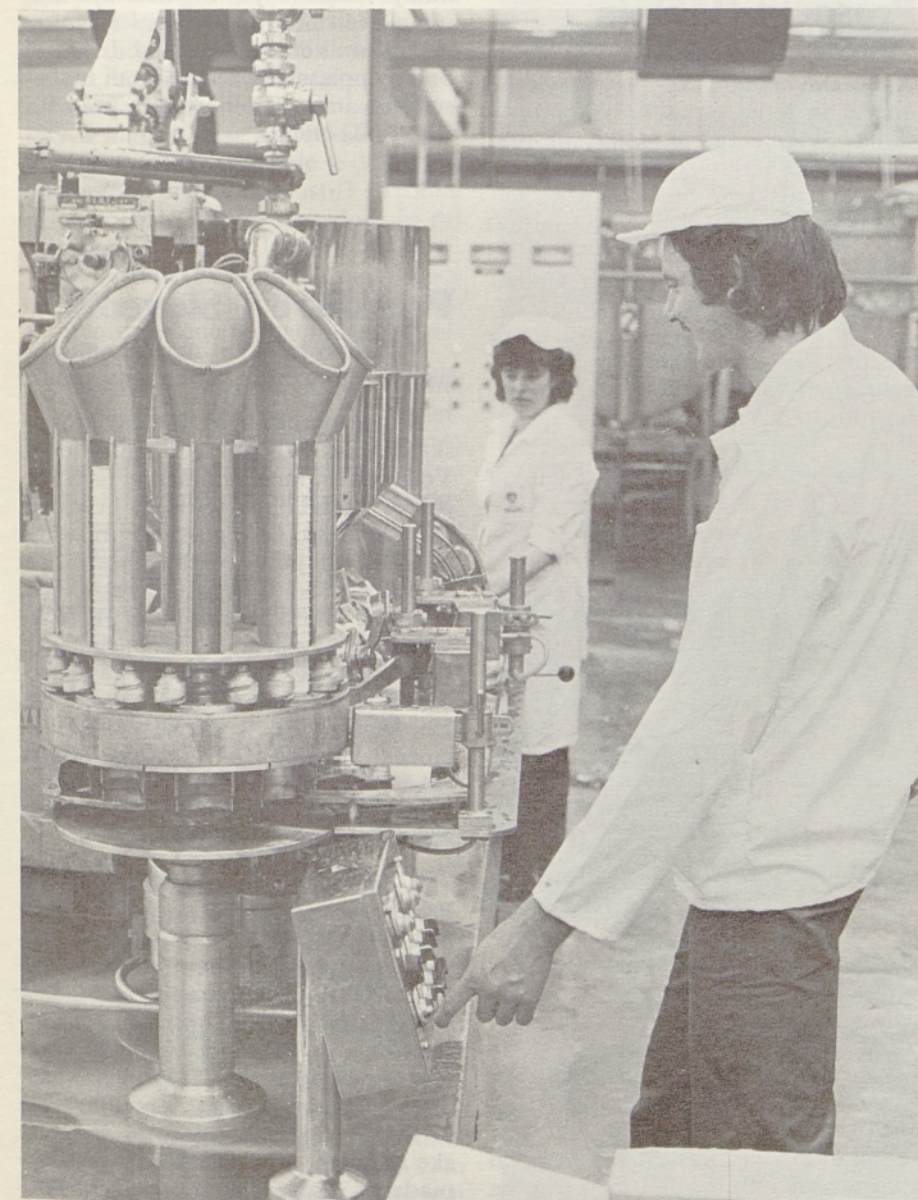
osebnosti

S slavnostnim koncertom v kulturnem domu v Novi Gorici so tamkajšnji organizatorji kulturnega življenja počastili visoki življenjski jubilej skladatelja, dirigenta, glasbenega pedagoga in vzgojitelja, organizatorja glasbenega življenja med NOB in po njej v Beli krajini ter na Primorskem **MAKSA PIRNIKA**. Ob 80-letnici njegovega rojstva so se mu na koncertu s petjem skladb, ki jih je napisal zanje, oddolžili mladi pevci iz Šempetra pri Novi Gorici, Tolmina in Ljubljane.

JOŽE TISNIKAR, slikar iz Slovenjega Gradca, bo v okviru kulturne izmenjave med Jugoslavijo in Japonsko poromal v deželo vzhajajočega sonca, kjer se bo prvič predstavil s 35 slikami. Tako bodo lahko njegovo umetnost spoznali tudi tisti, ki so jo doslej lahko videli samo v katalogih, zakaj monografija o tem našem svetovno priznanem umetniku je bila natisnjena tudi v japonsčini. Te dni je izšla na Švedskem, kjer je Tisnikar razstavljal. Založba Mladinska knjiga v Ljubljani pa pripravlja monografijo še v angleškem jeziku, namenjeno za ameriški trg – in to v nakladi 10 tisoč izvodov z uvodno študijo Janeza Mesesnela.

JOŽE CIUHA, slovenski slikar in grafik, je pred kratkim znova in z uspehom razstavljal na Nizozemskem in sicer hkrati v dveh galerijah. V galeriji De Olievaar je predstavil 45 del, v galeriji Gamma pa 30. Večinoma gre za najnovejša dela iz umetnikovega nedavnega študijskega bivanja v Parizu. Prav v tej zvezi so tudi likovni kritiki v Amsterdamu poudarili, da odpirata razstavi »novo, doslej še neznano stran Ciuhove na Nizozemskem drugače že znane umetnosti«. Posebno obširen članek, posvečen Ciuhi in njegovi umetnosti, z vrsto reprodukcij, je izšel v majski številki osrednje umetnostne revije Kunst Beeld. Ciuha že pripravlja nekaj novih razstav doma in v svetu, tudi v galeriji Gabriel na Dunaju.

Eden slovenskih najuglednejših šahovskih delavcev **LJUBAN JAKŠE** je te dni slavil 70. rojstni dan in 35-letnico dela v šahovski organizaciji. Dvanajst let je bil predsednik šahovske zveze Slovenije, dolga leta tudi član predsedstva šahovske zveze Jugoslavije, pred letom pa je bil izvoljen za predsednika šahovske zveze Jugoslavije. Jakše je bil tudi eden naših prvih »šahovskih diplomatov«; bil je član centralnega komiteja FIDE in jugoslovanski delegat na več kongresih FIDE. Med drugim je tudi nosilec parti-zanske spomenice 1941.

Nova mlekarna v Vipavi – stroj za polnjenje jogurta (foto: Janez Zrnc)

Slovenske lipe

(nadaljevanje)

Vaška lipa v Uncu

V vasi Unec pri Rakeku raste stara lipa z obsegom 650 cm in je vidna že z avtoceste Vrhnika–Razdrto. V pokrajinski podobi lepo dopolnjuje sliko starega vaškega naselja z ohranjenim starim jedrom, nudi pa nam tudi pogled na značilno sožitje slovenske pokrajine – cerkev z lipo.

Stara lipa v Klanecu pri Kozini

Pred cerkvijo v vasi Klanec rasteta dve lipi. Večja, ki ima premer več kot 600 cm, je znana po svoji starosti: po ustnem izročilu naj bi pod njo sedel Valvasor in pisal Slavo vojvodine Kranjske, res pa je, da jo omenja v svoji knjigi.

Lipa je votla in spodaj obzidana. Ker jo je prizadel požar, so deblo močno obžagali. Danes ima čisto nove veje in lepo košato krošnjo.

Vas Klanec leži ob cesti Ljubljana–Koper približno 2 km za Kozino na desni strani.

Lipa na Šmohorju pri Laškem

Slovensko krajinsko značilnost – cerkev in lipo – srečamo tudi na Šmohorju pri Laškem. Lipa je votla in odprta, visoka 25 m, njen obseg pa meri 665 cm. V bližini rasteta še dve večji lipi, starost vseh pa ocenjujejo na okoli 600 let.

XXX. mednarodni poletni festival v Ljubljani

V dneh od 21. junija do 27. avgusta 1982 se v ljubljanskih Križankah vrstijo prireditve v okviru XXX. mednarodnega poletnega festivala. Letos je vanj vključen tudi 8. jugoslovanski operni bienale, prirejen v počastitev 12. kongresa ZKJ.

Organizator Festivala Ljubljana je tudi izdal podroben program prireditve s ceno za vstopnice. Na voljo je na naslovu: Festival Ljubljana, 61000 Ljubljana, Trg francoske revolucije 1–2, tel. (061) 221-948, teleks 31-645.

Cenik za uporabo avtocest v SR Sloveniji

Vozila so takole razporejena: 1. razred (motorji, osebna vozila brez priklopnikov, kombiji), 2. razred (dvoosna tovorna vozila, dobavna vozila, osebna vozila s priklopniki, bivalna vozila), 3. razred (avtobusi, tovorna vozila s 3–5 osmi), 4. razred (tovorna vozila s 6 in več osmi).

Nekaj novih cen:

Avtocesta Ljubljana–zahod–Razdrto pri vstopu v Ljubljani–zahod do Postojne 40, do Razdrtega pa 50 dinarjev za 1. razred, 59 in 73 dinarjev pa za isto razdaljo za 2. razred.

Avtocesta Hoče–Arja vas pri vstopu v Hočah in izstopu v Celju 29 dinarjev, pri izstopu v Arji vasi pa 33 dinarjev za 1. razred in 42 pa 48 dinarjev za 2. razred.

Prospekt Bohinja

Turistično društvo Bohinj-jezero je izdalo nov prospekt s predstavitvijo zimske in letne ponudbe Bohinja in okolice, v katerega je vključenih precej lepih posnetkov, dodana pa je tudi karta bohinske gorate okolice.

Skupna naklada publikacije je 200 tisoč izvodov, spremno besedilo pa je poleg slovenščine še v angleščini, nemščini in francoščini.

Novi prospekt Bohinja lahko naročite pri Turističnem društvu Bohinj-jezero, 64265 Bohinjsko jezero, telefon (064) 76-370.

Naslovnica novega bohinskega prospekta

Prospektu je dodan cenik s podrobnimi cenami hotelskih in zasebnih prenočitvenih uslug. V hotelu Zlatorog, ki ima tudi pokrit kopalni bazen, je do konca septembra polni penzion na osebo 550 do 600 dinarjev, v hotelu Pod Voglom 390 do 430 dinarjev, v

hotelu Kompas 580 do 600 dinarjev, I. kategorija zasebnih turističnih sob pa terja za prenočišče 170 dinarjev, zajtrk pa je od 60 do 70 dinarjev.

Novi potovalni agenciji v Ljubljani

Na Mestnem trgu je nova potovalna agencija ATLAS, ki se je preselila iz Name na Titovi cesti in je tako to tretja Atlasova poslovalnica v Sloveniji. Uslužbenci agencije se ukvarjajo s prodajo aranžmajev in letalskih kart, z rezervacijo zasebnih turističnih sob itd. Naslov: ATLAS, 61000 Ljubljana, Mestni trg 8, tel. (061) 222-711, teleks 31-869 YU atl lj.

Tretja slovenska poslovalnica (poleg poslovalnic na Bledu in v Portorožu) turistične agencije Kvarner ex-pressa je od meseca maja dalje v Ljubljani, v Vegovi ulici 2. V njej posredujejo turistične informacije, nudijo aranžmaje, organizirajo menjalnico in prodajajo turistično informacijsko literaturo. Obljubili so, da bodo v poletnem času dežurali tudi ob sobotah in nedeljah do 20. ure. Tel. (061) 321-980.

Prireditve v Sloveniji

Nastejmo le nekaj najpomembnejših prireditev iz množice napovedanih:

1. avgusta bo v **LJUBNEM** Flosarski bal, na **PLEŠIVCU** nad Titovim Velenjem 5. kmečki praznik, na **STAREREM VRHU** nad Škofjo Loko pa Dan oglarjev. 6. avgusta se prične na **BLEDU** Blejska kmečka ohcet 82, v **BOHINJU** bo 7. avgusta Kresna noč, v **IZOLI** Ribiški praznik, na **JEZER-SKEM** pa Ovčarski bal. 20. avgusta se v **GORNJI RADGONI** prične enotedenski Kmetijsko-živilski sejem 82, 22. avgusta bo v **DESTRNIKU** 2. kmečki praznik, 29. avgusta v **TR-NAVČAH** Kmečki ljudski običaji, konec avgusta pa bo v **DUTOVLJAH** Praznik terana in pršuta.

5. septembra bo v **LJUTOMERU** Prleška bratva 82, 11. septembra se v **MARIBORU** začne enotedenska Vesela jesen, 12. septembra je v **DORNBERKU** Praznik grozdja in vina, v **POSTOJNI** Erazmov piknik, 19. septembra je v **VIPAVI** Vipavska trgatve, 26. septembra v **TOLMINU** Medena nedelja, konec septembra na **GOMILI** srečanje šolske in študentske mladine, v **MARIBORU** Veteraniada za Težakov memorial, na **ZREČE-ROGLI** pa Kovaški piknik in Gobarški ples.

naravni zakladi slovenije

Sečoveljske soline

K pestrosti naravne dediščine v Sloveniji prispeva tudi nekaj deset kilometrov dolga morska obala. Turistom je najbolj znan Portorož, ljubitelji starodavnih obmorskih naselij bodo raje doživljali Piran ali pa si ogledovali znamenitosti Kopra. Ob vsem tem pa le malokdo zaide na silno zanimive Sečoveljske soline. Ali je to res samo velika, neizkoriščena površina?

Soline ob ustju Dragonje omenjajo že v trinajstem stoletju, pravi razcvet pa so doživele v času Avstro-ogrske monarhije, ko je bila prodaja soli omejena z državnim monopolom in so po naših krajih hodili Martini Krpani! Tedaj se je površina solin močno povečala, zgrajeni so bili nasipi, kanali, črpalke, mostovi in seveda solinarske hiše, v katerih so se zadrževali solinarji v času »žetve«. Pozneje je dejavnost postopoma upadala: opustili so soline pri Kopru in Luciji, nazadnje še pri Strunjanu, v rabi je ostal le del Sečoveljskih solin (Lera). Več kot polovica celotne površine naših največjih solin pa je prepuščena naravnim spremembam.

Del solin se pogreza v morje, večina pa se izsušuje in prerašča z rastlinstvom. Rastline na območju solin niso kar tako! Uspevajo namreč na močno slanih tleh, zato jih imenujemo slanuške ali halofiti. Nikjer drugje v Sloveniji ne bomo našli tako lepih in nedotaknjenih rastišč slanuš kot prav na Sečoveljskih solinah. Nič nenavadnega, če so se botaniki ustavljali tod že vse od osemnajstega stoletja! Rastline so zanimive tudi za rastlinske fiziologe, ki proučujejo prilagoditve rastlin na življenje v »zasoljenih« pogojih.

Nič manj ni zanimivo živalstvo. Ob izlivu Dragonje se mešata sladka rečna in slana morska voda ter ustvarjata posebne življenjske pogoje, žal pa predvsem manjše živali solin še zdaleč niso tako dobro proučene kot rastlinstvo. Največ vemo o pticah, ki se zelo radi zadržujejo v nepreglednem trstičevju ob Dragonji ter na samih solinah. Ornitologi so opazili več kot 150 različnih vrst ptic, od katerih mnogi tu ne gnezdijo, ampak se le ustavljajo ob selitvah. Zato so Sečoveljske soline tudi v evropskem merilu pomembna selitvena postaja ptic. Žal sem zelo radi zahajajo lovci in kljub prepovedi uničujejo zavarovane ptičje vrste.

Kdor ima v sebi vsaj malo naravoslovnega čuta, bo na tem odmaknjem koncu ob hrvaški meji našel neslutene možnosti za opazovanje narave. Nekdo drug pa bo hotel soline, umirajoči košček naše preteklosti, doživeti drugače: na sprehodu po nasipih bo na vsakem koraku srečeval ostanke solinarstva, neme priče nekdanje človekove prisotnosti. Razpadajoče hiše, zasute in trhle zapornice, potopljeni privezi, dajejo solinam neresničen, pravljichen nadih, kar verjeti ne moremo, da smo le nekaj kilometrov oddaljeni od turističnega trušča.

Zaradi vseh teh naravnih in kulturno-zgodovinskih zanimivosti si prizadevamo ohraniti opuščeni del solin v sedanji obliki in jih usposobiti za ogled, saj zahteva danes obisk tega

zanimivega območja vsaj malo izkušeni gibanja v naravi.

Peter Skoberne

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Irene Mislej

Pogled na Čaven

Sv. Hieronim na Nanosu

Slavnik nad Koprom

130327

**rodna
gruda
slovenija**

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.—Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

News

Slovenia's Biggest Exporters

A special survey of Slovenia's exporting business enterprises was recently published in the weekly magazine for the Slovene economy "Gospodarski vestnik". In the introduction to the survey it was mentioned that last year goods to a value of 61.6 milliard dinars were exported, which is 23 % more than was exported in 1980. Imports reached a figure of 72.5 milliard dinars. Thus, in comparison with the corresponding plans, Slovenia's economy operated successfully in the field of foreign trade.

A list was also included in the survey of Slovenia's one hundred biggest exporting enterprises. This list does not contain any particular surprises, but at least the first ten enterprises on the list should be enumerated. In first place according to the value of goods exported in 1981 is the Combined Organization of Associated Labour "Iskra", which is followed by "IMV" of Novo mesto, "Gorenje" of Velenje, "Slovenija papir", "Uniles" of Ljubljana, "Slovenijales" of Ljubljana, the Slovene Steelworks, "Sava" of Kranj, and "TAM" and "KEMA", both from Maribor.

Last year, Slovene business enterprises succeeded in covering as much as 85 % of imports with exports, the highest percentage achieved in any of the Yugoslav republics or autonomous provinces. Slovenia was the only republic to achieve a balance-of-payments surplus, a total of 138 million dollars of foreign currency being created over and above the amount of foreign currency used.

Foreign Investments in Yugoslavia

A report entitled "Foreign Investments in Yugoslavia" has been published by the Organization for Economic Cooperation and Development ("OECD"), of which all the developed

countries of the West are members. The publishing of such a document is considered important for Yugoslavia, since the majority of our economic links are with these countries.

In Yugoslavia's external trade balance the OECD countries take up more than 50 %, in foreign tourism income more than 85 %, in the providing of loans about 80 %, and in joint investments and long-term industrial-technical cooperation more than 90 %. A total of more than 700,000 Yugoslavs also live and work in these countries.

In the report it is mentioned, within the survey of the present state and development of investments by foreign enterprises, that during the period 1968—81 a total of 199 contracts were signed, with a total value of more than 49 milliard dinars. The participation of the Yugoslav partners was almost 80 %. Most contracts were concluded with foreign partners from the member-countries of the European Economic Community — 121, the member-countries of "EFTA" — 33, and the U.S.A. — 30 contracts.

Apart from a favourable estimate of the general conditions for foreign investments in Yugoslavia, it is also mentioned by the authors of the study that these conditions have been further improved by individual provisions of the law from 1978. Thus now fifty percent of the financial means created by the export of products from joint investments can now be transferred instead of the previous thirty per cent, and the products of joint investments can also be used to repay the foreign investor. There are also opportunities for investment in new branches of the economy.

The authors of the study also consider that, in order to make possible more rapid development of foreign investments, limits concerning rights for the transfer of goods should not be set up, nor limits concerning the termination of the contract about the joint investment and the remainder of invested funds.

The „Ivan Cankar” Cultural Centre in Ljubljana

A monument to the great Slovene writer

On the evening before the Traditional Emigrants' Picnic, which was held on Saturday, July 3rd, the „Ivan Cankar” Cultural and Congress Centre of Ljubljana, one of the largest and most attractive such buildings in this part of the world, was the host to the first emigrants' cultural groups. These were two malevoice choirs, which work among Slovenes in Australia, in Sydney and Melbourne, as well as two accordion orchestras from the U.S.A., and others. The audience included the majority of those accompanying the members of these cultural groups on the visit to their homeland. On this occasion all of them were able to have a good look, for the first time, at this unique complex, which represents the centre of Slovene national culture and at the same time a monument to one of the greatest sons of the Slovene nation — Ivan Cankar.

For several months now events of all kinds, most of them of a cultural nature, have been taking place in the halls of the Cultural Centre, and in April the main hall for concerts and congresses was finished in time for the Congress of the League of Communists of Slovenia. Thus it can be said that after four years of hard work the Cultural Centre has been finished, including the largest complex of multipurpose halls in Slovenia and Yugoslavia, and also in a considerable part of Europe.

The people of the city of Ljubljana, as well as all citizens of Slovenia who had been following the progress of construction and had also made the latter possible through contributions from their personal incomes, are proud of „Cankar's Home”, as it is popularly known. Thus it is understandable that most of the inhabitants of Slovenia are eager to inspect the inside of the Cultural Centre at the first opportunity. Thus, particularly in the Spring months, every day groups of scholars from all parts of Slovenia have been visiting the Cultural Centre, not only to go over it but also to visit various exhibitions and other events taking place there.

Ljubljana and Slovenia are particularly proud of the Great Hall of the Ivan Cankar Cultural Centre, which can seat a total audience of from 1423 to 2137 persons, the largest auditorium in Slovenia. This hall is suitable for important cultural manifestations, as well as for congresses and similar

events. It has the largest stage in Yugoslavia, which, however, is not yet quite finished on fully-equipped. It has a width and length of 20 metres, a depth of 11 metres, and measures 34 metres from stage to ceiling level. To the right-hand-side of the stage are situated the pipes of a grand concert-hall organ, something which Slovenia has been waiting for a long time. The organ has 60 register combinations and over 6000 pipes, the largest of which are 9.3 metres long. The total height of the organ is about 14 metres. The organ was designed by the West German expert Karl Schuke of West

Berlin, one of the most famous organ-builders in the world. The organ in Ljubljana is larger than that of the same designer in the Berlin Philharmonic Hall, and the same size as in the renovated hall of Frankfurt Opera. A speciality of the organ in Ljubljana is the fourth, Italian or so-called Nakič manual, named after the famous Slovene organmaker, Peter Nakič, who worked during the Eighteenth Century, mainly in Italy. The official opening and first concert on the new organ will take place in the Autumn of 1982. At the present time the lengthy process of tuning the organ is going on. For this purpose a specially-trained team of organ-tuners has come from Berlin. The organ cost a total of 1.1 million German marks, and bears a 10-year guarantee.

Ljubljana — Tivoli Castle

There are a total of over 4000 seats in all the auditoria of the Ivan Cankar Cultural and Congress Centre. Up to 2137 guests can be accommodated in the Great Hall, 670 in the middle-size hall, 270 in the Small Hall, 300 in Iskra's hall, and 259 in the Round Hall. There is also room for 60 participants in the two larger meeting-rooms, for 60 in the Glass Hall, and for 30 each in the four smaller meeting-rooms, as well as for 70 in the reception room for special guests. There is room for 1800 guests in the Grand Reception Room. All these halls and rooms are suitably linked together, and the centre has four entrances.

As has already been mentioned, the Ivan Cankar Centre is intended for cultural events on a larger or smaller scale, as well as for other kinds of events. It is planned that almost three-quarters of the centre (70 %) will be used for cultural-artistic activities. These will include grand concerts, experimental music, opera, ballet, operettas, theatrical performances, recitals, literary evenings, musicals, popular cultural-entertainment events, as well as exhibitions of the visual arts and of other interesting themes.

Within the scope of the congressional activity at the Ivan Cankar Centre, numerous different kinds of domestic and international congresses, conferences, meetings, scientific symposia and similar events will be taking place. In this way Slovenia will join the circle of organizers of congresses and international meetings, and has already become the 51st member of the World Association of Congress Palaces.

It is also planned that, during the 1982/83 season, a number of symphonic concerts be given by the Slovene Philharmonia in the Great Hall of the Cultural Centre. It is a fact that for the more popular concerts which were given in the existing Philharmonic Hall there was too little room for all those wanting to go. The opening concert in the Great Hall is to be held at the start of September. At the concert a new Slovene symphonic work will be played, as well as Tchaikovsky's Piano Concerto No. 1 and Beethoven's Sixth Symphony.

On May 10th, the anniversary of the birth of Ivan Cankar, a monument dedicated to the writer was unveiled in front of the Centre. This monument is the work of the academic sculptor Slavko Tihec, who won first prize in the competition. The monument is 3.6 metres high and square in plan with sides of length 3.6 m. It stands on a circular base. It is constructed out of bronze panels. From

one side the face of Ivan Cankar can be seen, and on one side his signature has been engraved. This monument is the first of its kind in Yugoslavia.

Thus with the construction of the Ivan Cankar Cultural Centre and the unveiling of the monument to Ivan Cankar in front of it, Ljubljana has finally paid full honour to the me-

mory of this great writer. And at the woodlands whose wood could be used for the making of everyday wooden same time Slovenia has acquired a cultural centre which will be able to satisfy the needs of the present and of future generations.

J. P.

Ribnica's Nine Hundred Years

Pride in the past and the present

Today, the name of the town of Ribnica is linked not only with traditional wooden-ware craftwork and the peddling of such ware but also with its substantial contribution to the treasure house of Slovene culture, whose beginnings go back a long 900 years.

According to records from the archive of Turjak Castle, in the year 1082 there already existed on the site where the town of Ribnica now stands an organized centre of feudal and ecclesiastical activities, which had started to bring culture to the early settlements of the Ribnica Valley. For it was in that year that the Countess of Ribnica, Katarina Žovneška married the Count of Turjak, Konrad II, and presented him, as her dowry, with her property in Ribnica and with the Sodražica and Vinice estates. One hundred and fifty years later practically all the villages which today belong to the Ribnica area were known.

The beginnings of the wooden-ware trade

Nine hundred years is a long time. The pages of this history-book are covered with the blistered hands of our ancestors, who had cut down the woods in these parts in order to establish new settlements. Many of the pages describe the attacks of the marauding Turks over a period of 200 years. The Turks passed through Ribnica at least 27 times, and ravaged it so badly that even the Emperor Frederick decided to help the people of Ribnica by allowing, in 1492, the tax-free trading of wooden-ware and other homemade goods, so that they could recover from the consequences of the Turkish attacks.

Alongside the development of material culture, which was based, apart from the ungenerous land, on the rich

objects of all kinds, the intellectual visage of the people of Ribnica began to be formed. At the end of the Fourteenth Century there was one of the few Latin schools in Slovenia, with 7 classes. Over the last 400 years the Ribnica Valley has given 70 names which have been recorded by the biographical department of the Slovene Academy of Sciences and Arts as distinguished Slovenes in the field of arts, science, politics or organization. And it is to these spiritual values that the marking of the 900th anniversary of the first record of the town of Ribnica is dedicated.

Jubilee celebrations

Many events are to be organized this year to celebrate Ribnica's jubilee by schools, cultural-artistic societies, socio-political organizations and business enterprises in the Ribnica Commune. The most important event will be held at the start of September, when the Park of Cultural Figures will be opened in Ribnica Castle. On 17 different marble monuments to be set up within the Park the names will be engraved of 65 important poets, writers, artists, scientists, politicians, organizers and patrons, who were born or spent part of lives in, but were always inspired by the Ribnica Valley. Among them are the names Gallus, Škrabec, dr. I. Prijatelj, dr. A. Debeljak and several other important figures whose important cultural influence reached far beyond the borders of our homeland. Their common characteristic was their strong and unbending national consciousness as Slovenes, in the face of all kinds of foreign domination through many centuries.

Famous people from Ribnica

Let us first mention the name of a "Ribničan", whose name is new to us. Although 360 years have passed since his birth, it was only recently discovered that he was born in Rib-

nica. That was Luka Knafelj. In school we learnt that, for instance, France Prešeren was awarded the Knafelj scholarship. What did that mean?

Before his death in 1671 the rich man, Luka Knafelj, determined that his fortune be turned into a fund for scholarships, so that deserving young men from Kranjsko might be able to go and study in Vienna. Over a period of 300 years these scholarships helped 1200 Slovene students to pay for a period of study in Vienna. One third of the scholars who studied at Vienna with the help of these scholarships became famous Slovenes in their own right, who made important contributions to Slovene cultural and political life, for instance Jernej Kopitar, Friderik Baraga, Miha Kastelic, France Prešeren, Simon Jenko, Ivan Tavčar, Oton Župančič and others. Some of the recipients of the Knafelj scholarship were from Ribnica, too, such as the judge, Franc Višnikar, the politician dr. Ivan Šušteršič, the ethnologist dr. Ivan Merhar, the literary historian dr. Ivan Prijatelj, the famous geographer and historian dr. Jože Rus, and others.

The search for Knafelj's birthplace was brought to a successful conclusion only at the 300th anniversary of the latter's death. Up until then it had been considered that Knafelj had been born in Gorenjsko. It was only in 1971 that, after exhaustive investigations, dr. Peter Vodopivec determined that the famous Slovene patron Luka Knafelj had been born in Ribnica.

Thus in 1982, the collection of wooden-ware ("Krošnja"), traditionally carried by the travelling peddlars from Ribnica, which has become the symbol of that area, has taken on a new and spiritually significant appearance. Without it, something would be missing on the face of the Slovene nation. Slovenes from Ribnica have contributed a great deal towards the development of the latter as a whole. The proof of this is in the famous names of people from Ribnica which have been eternally woven into our cultural-political-economic and social history.

"Ribničani" abroad

Some important cultural workers among American Slovenes were emigrants from the Ribnica Valley. For instance, **Andrej Andoljšek**, a religious writer, who was the first Slovene missionary to reach the Pacific coast of America (by ship, around America), when the East and West Coasts had not yet been linked together by the transcontinental railway. Another example was **Jože Češarek**, born in 1895, a publisher in the U.S.A. He

wrote historical sketches and memoirs, about the workers' movement and the Slovene press in the U.S.A.; **Ignacij Bugar** (1874—1905), who left for America at the age of 19, and in 1902 became the editor of the weekly paper "Mir" — he was also an associate of "Ameriški Slovenec", Sakser's Slovene-American Calendar and others, and prepared an English-Slovene dictionary; **Frank Kerže** (1876—1961), the narrator and publisher, and the editor of the Slovene paper "Glas naroda". He was also the editor of the humouristic paper "Komar" and the monthly magazine "Čas", and in 1907 was made the National Secretary of S.N.P.J. and editor of the S.N.P.J. magazine.

It's right that our moral and cultural debt to these great men be repaid

on the occasion of this important jubilee. For this reason a comprehensive almanac is to be published this year, which will depict in text and picture the 900 years of history of our ancestors in Ribnica. This will present both to today's citizens and emigrants the material and intellectual development of our ancestors, and their struggle for everyday existence.

From craft to industry

The Ribnica of today is developing rapidly in the economic, social and cultural fields. Of the total of 12,000 inhabitants of the Ribnica Commune, 3,320 have regular jobs within the commune, 300 drive to work in other communes, and about 400 are temporarily employed abroad.

Ribnica na Dolenjskem (photo by Janez Zrnec)

The biggest industrial plant is that of "Inles", which is one of the biggest Yugoslav manufactures of door and window frames for buildings and employs a total of 1,200 workers. The metal-working plant of "RIKO", with a total of 560 employees, is developing rapidly, too. Agriculture has been becoming a more important branch of industry in the Commune of Ribnica recently. The number of travelling

salesmen and makers of wooden-ware has been much reduced in comparison with the pre-war years, when 360 of them had passports for Italy and Germany. Most of them are now mechanised and have their own vehicles. Many of the home workshops have turned towards the making of miniature sets of wooden-ware for sale as souvenirs.

Janez Debeljak

A Guide for Tourists

1981 — a successful year for tourism in Slovenia

Over two million tourists stayed in Slovenia in 1981, which is 2 % more than in 1980. The total number of overnight-stays was 7 million, 700 thousand. This is one percent less than in 1980, but the number of foreign visitors was up by 6 % in comparison with 1980.

There has been an increase in the number of visitors from Bosnia and Herzegovina, from Croatia and from central Serbia and the autonomous province of Kosovo, whereas there was a decrease in the number of visitors from the other republics. In 1981 overnight accommodation for 71,478 persons was available to domestic and foreign visitors. Thirty-five percent of this accommodation was in hotels and sixteen percent in private rooms for tourists.

According to data supplied by the Institute for Statistics of S.R. Slovenia, a total of 33.9 million travellers crossed the Slovene border-crossings in 1981, which is 3 percent more than in 1980.

In Slovenia it is estimated that the total foreign-exchange income from tourism amounted to 203 million dollars in 1981. Thus in comparison with 1980, the inflow of foreign-currency from tourism was up by 20 %. There was a 30 % increase in the direct foreign-currency inflow, but the sales of petrol coupons were down by 16 %.

Lime-trees in Slovenia

The lime (*Tilia*), a tree with characteristic heart-shaped leaves and sweet-smelling yellow blossoms, has been known for centuries as a symbol of everything Slovene. Lime-trees were once planted mainly in the middle of villages, so that under their shade the

village elders could discuss one thing and another and talk together about matters of importance for the whole village. Village festivities were held under the lime-tree, and in the evening the village lads gathered there to sing folk songs.

In Slovenia there can be also found other kinds of lime-trees, apart from those planted in village centres. There are, for instance, the so-called Turkish limes, which were planted at the time of the Turkish raids. Then there were lime-trees which marked important cross-roads, and hanging lime-trees, which were used as gallowses. Thus during the history of Slovenia lime-trees have played many different roles. The symbolic significance of the lime-tree is expressed in the emblem of Slovenia, where lime blossom, together with ears of corn, is twined around the other symbol of Slovenia: Mt. Triglav.

It was with song "Lime-tree" by Davorin Jenko, which was sung by the Marolt male-voice choir in the Union Hall, Ljubljana on December 12th, 1941, that the period of wartime cultural silence, ordered by the Liberation Front, began. This traditional and nationally-known song about a lime-tree, which has lost its leaves in Autumn but will blossom again in Spring, filled the audience with hope. Spring in freedom would soon burst forth for the Slovene nation, too. Due to technical progress, the lime-trees at village centres no longer have the significance they used to, but nevertheless their thick trunks and impressive foliage remind us of the good and bad times undergone by the Slovene people.

Data about the majority of existing Slovene lime-trees are kept in the Institute for the Preservation of the Natural and Cultural Heritage of S.R. Slovenia. Here are some details about two Slovene lime-trees which are of most interest for the tourist.

Firstly, "Majevska lipa". This, the greatest Slovene lime-tree, is found at Lundravski vrh above Črna na Koroškem. It stands next to the farm belonging to the farmer Osojnik, locally known as "pri Majevniku". It is possible to reach this farm by car from Črna, on foot it takes an hour and a half. It is considered that this lime-tree is 750 years old. Its girth is 11.04 metres, and it has a height of 24 metres. It grew out of several individual lime-trees whose trunks have grown together to form our mightiest lime-tree. Three people can stand inside the hollow trunk at the same time.

Secondly, "Urkova lipa". One of our largest lime-trees grows at Tolsti vrh near Dravograd. The owner is the farmer Jože Sekalo, and the farm is known locally as "Pri Urku". This lime-tree does not lag much behind the lime-tree at Majevnik, as its trunk has a girth of 6.60 m, but it is 34 metres high, i.e. considerably higher than the latter. Although it was planted at the time of the Turkish raids, it is still well-preserved, with six tops. It can be reached from the village Črneča near Dravograd, whence there is a cart-track to Dobrova.

Enlargement of the Hotel Bernardin complex

Emona's hotel enterprise "Bernardin", Portorož is making efforts to achieve as early a completion as possible of the second stage of the Bernardin Complex. It had been planned that this new tourist village be completed by 1985, but economic calculations have shown that accelerated construction would have many advantages.

According to the plans of the second stage of the Bernardin tourist complex, a total of 101 apartments with accommodation for 505 tourists should be built. The financial arrangements for the construction of this new village have already been prepared, and the new Bernardin tourist village should be completed, according to the plans, by the Summer of 1982, so that the first guests could be accommodated in July and August.

Thirtieth Slovene Calendar

Some time ago a special editorial committee started work in connection with the preparation of material for the 1983 Slovene Calendar. This will be the thirtieth Slovene Calendar to be

published by Slovenska izseljenska matica, if the tradition of the American family calendar, whose tradition is being continued by our calendar, is not taken into account. This year this committee is being chaired by the writer Mitja Vošnjak. The responsible editor is Jože Prešeren. Other members of the committee are Janez Kajzer (choice of literary texts), Mila Šenk and Jagoda Vigele.

On the occasion of its thirtieth jubilee, the Slovene Calendar for 1983 will be a particularly full and varied one. In the calendar part, some distinguished Slovene inventors will be presented. The content will also reflect some of 1983's important anniversaries.

es, and the section about emigrants and their societies will be particularly interesting. It will include an account of all the Slovene emigrants' societies in Europe and the societies of workers temporarily employed abroad. A special surprise is also being prepared for all readers and subscribers to the calendar. There will be, in the next number of the calendar, more coloured photographs of Slovene towns and villages than ever before. This is thanks to the faithful purchasers of the calendar, as last year's calendar was completely sold out. Let's hope that this year's calendar, to be printed in an edition of 6,000 copies, will be sold out, too.

"Slovene literature overseas began to acquire a bilingual character at an early date and nowadays the number of works published in English is greater than the number in Slovene. The works originally written in English, which are included in the anthology, have been translated into Slovene and have not been published in our country before."

"The preparation of the anthology must have required a lot of preliminary work, didn't it?"

"I have looked through all the relevant material available in Slovenia, that is the hand- and type-written manuscripts, newspapers, magazines and books, which are kept in the archives of Slovenska Izseljenska Matica, the National and University Library, the Library for Slavonic Languages and Literatures, and the Library of the Department for Germanic Studies at the Faculty of Philosophy in Ljubljana. In addition to this, I have considered in part the materials of the Immigration History Research Centre of St. Paul, Minnesota and material supplied by individuals."

„Naši na tujih tleh” - a Valuable Book

In cooperation with Slovenska Izseljenska Matica, the Cankar Publishing House of Ljubljana has recently published an anthology of literary works written by Slovenes in North America, entitled "Naši na tujih tleh" ("Slovene Authors in Foreign Countries").

The works were selected and edited and the introduction and comments written by Jerneja Petrič, M. A., who has worked, over the past few years, as an associate of Slovenska Izseljenska Matica. So let us first hear what the editor of the anthology has to say about her work.

"The book, which has, perhaps, too all-embracing a title, is the result of a systematic study, carried out over several years, of the literary works written by Slovenes in the United States and Canada. I have taken into consideration works which were published independently, as well as those which appeared in emigrant newspapers and magazines abroad and in Yugoslavia. There are also a considerable number of texts which were never published, although they would have deserved it. Some of these works have also been included in the present anthology."

"From the very beginning, the anthology was conceived as a collection of literary texts. During its compilation, however, it turned out that it is often difficult to draw the line between literary and non-literary works. This is particularly true of the earliest period when literary works as such practically did not exist or else they are at present unobtainable. For this

reason the criteria for the selection of the oldest texts were not so rigorous. We must realize that the first Slovene emigrants, mainly missionaries, had to start from scratch in their cultural efforts. They used to send letters to the old country in which they gave a detailed description of their new environment of work and life, and of the difficulties they encountered. A few of these letters were also published in the Slovene language and they can be considered as travel stories of a kind."

With respect to the literary quality of the texts compiled in the present anthology, Jerneja Petrič told us the following:

"The quality of the texts, of course, varies considerably. A few of them can satisfy strict literary criteria, but there are quite a number of others which are of relatively average quality. What must be borne in mind, however, is the fact that these works by Slovene authors, published in the U.S.A. and Canada, were of tremendous importance for the preservation of Slovene national consciousness. Moreover, a great number of these works were written with the intention to help "the old country", especially during and immediately after the Second World War. It is the very simplicity and directness of their art that enabled many poets, prose-writers and playwrights to reach the Slovene masses in America, so that nowadays their works are known to almost every American Slovene."

"Can you tell us something about the bilingual nature of Slovene literature in America?"

The anthology "Naši na tujih tleh" is divided into several chapters. The first chapter, entitled "The United States of America", consists of two parts, with descriptions of the first literary efforts and of the period of mass immigration. The second chapter is entitled "Canada" and is followed by chapters entitled "Unknown and Undetermined Authors", "A Brief Survey of the Literature of American Slovenes", and "Biographical and Bibliographical Notes on the Authors. The book is concluded by a survey of Slovene literature in Canada and a short summary of the American and Canadian authors written in English.

"The anthology includes the works of 46 authors, as well as a few works by unknown or undetermined authors, which means that altogether about 50 authors have been taken into account", says Jerneja Petrič. "In my opinion the works by Rose Mary Prosen and by John Modic represent the greatest achievements in American-Slovene literature at the moment, and they have, of course, been given a suitable place in the anthology. Then there are the authors from Canada, where special mention should be made of the refreshing style of the young writers writing in the English language, such as, for instance, Danica Dolenc and Tom Ložar."

"Unfortunately, it was the collecting of the most recent literary texts which presented me with the greatest problems. This was due to the fact that these young authors publish their works in all kinds of magazines and

newspapers which were not available to me."

"It is quite likely that some other authors could have been included in the anthology and have been undeservedly left out. Here I can mention Edwin Primosich, a young medical student from Cleveland who tragically lost his life in a traffic accident and

about whom Vatroslav Grill writes in his book "Med dvema svetovima" ("Between Two Worlds"). All my attempts to get hold of any of his texts were in vain, since the magazine for which he used to write is today a rarity."

At the press-conference organized jointly by the Cankar Publishing

House and Slovenska Izseljenska Matica, journalists showed great interest in the present anthology and the first statistics from the book-market indicate that a lot of people have decided to read this welcome and valuable book, offering information on the past and present literary endeavours of Slovenes in North America.

A Film about President Tito

The American producer of Yugoslav descent Brad Dexter, who is well-known in film circles abroad, became popular in Yugoslavia only last year when the Yugoslav T.V. network presented his series "Skag". (T.V. Ljubljana began to broadcast the series in March 1982). Dexter's series came as a threefold surprise. It depicts, in an interesting way, the life of a Yugoslav emigrant in the United States, the hero—Skag—is played by an actor of Yugoslav descent, Karl Malden, and the producer or "father" of the series is the son of a Yugoslav emigrant, Brad Dexter or, with his other name, Veljko Šošo.

Brad Dexter and his wife Mary Bogdanović, a prominent figure in the progressive Yugoslav emigrant societies, have been regular visitors to Yugoslavia for several years. Last year they visited our country twice and it was then that Dexter agreed with the "Avala-film" enterprise to cooperate with them in the production of two films.

The first joint project is a film about Josip Broz Tito, based on the book written by the head of the allied mission to the Supreme Staff of the National Liberation Army of Yugoslavia, Sir Fitzroy MacLean. Dexter was extremely pleased to be able to work as a co-producer of this film. No less pleased with the agreement was his wife Mary Bogdanović, for they both treasure the memories of their numerous meetings with President Tito.

"Some time in the future I'm sure I'll write a book about our meetings with President Tito," says Mary Bogdanović. "He welcomed us at his home on Užice Street in Belgrade, on the Islands of Brioni, and at Karadordevo. We met in America, too. The memory of those unforgettable meetings will never fade."

Mary and her husband recall that all their meetings with President Tito were happy and relaxed, except for the last one.

"Actually, our last meeting was a joy, too," Mary remembers. "The President received us at Karadordevo and we spent a long time together. When we were leaving he saw us to the front door. There we said our farewells and embraced each other. Then President Tito left and my husband and I waited for the car. To our great surprise he shortly came back again. We embraced once again. Tears came into his eyes and it somehow seemed to me that this might be our last meeting. And that's what it turned out to be."

When President Tito died, Mary Bogdanović organized a large commemorative meeting in California, which was attended by over two thousand people, including several of the most distinguished figures of California.

Thus we can easily understand why Brad Dexter and Mary Bogdanović are so pleased to be able to take part in the production of the film about President Tito.

The second which they are going to produce in cooperation with "Avala-film" of Belgrade deals with the story of a Yugoslav emigrant in the United States.

"A film about an emigrant can be made only by someone who is an emigrant himself," Dexter told us. "I'm the son of an emigrant from Herzegovina and I have always wanted to make a film like this. The film, the screenplay for which was written by Miša Novković, will be shot in the U.S.A. and in Yugoslavia. The main part will be given to a world-famous actor. Our hero will, of course, have to visit Sarajevo, the city which is known for many things all over the world."

The ancestor of Brad Dexter (or Veljko Šošo) came from the village of Dračevo in Popovo polje, Herzegovina. His father Marko left the village in 1905 and set out for America. With him went also the father of the popular actor Karl Malden, Mladen Sekulović. They were inseparable friends, just as their sons, Veljko and Mladen, better known as Brad Dexter and Karl Malden, have been close friends for many years.

"The search for one's roots is, in fact, the search for one's own identity," Dexter points out. "For this reason our film about a Yugoslav emigrant in the United States is going to be a special achievement of general significance. For, all of America actually consists of emigrants. Or, for that matter, is there anybody in the world who has not originally come from somewhere else?"

This has been a brief story about Mary Bogdanović and Brad Dexter. A story, which could not possibly be written about each of them separately.

página en español

Centro de cultura — monumento a Ivan Cankar

El Centro cultural de Ljubljana, uno de los centros más grandes y también sin duda uno de los más lindos en este lugar de Europa, recibió en la víspera del pic-nic de los emigrantes que se realizó en Š. Loka el sábado 3 de julio del año en curso, a los primeros emigrantes que forman varios grupos culturales. Entre ellos notamos la presencia de dos coros masculinos de la lejana Australia (de las ciudades de Sydney y Melbourne), dos orquestas de acordeones (USA) y otros conjuntos de aficionados. Entre los presentes también vimos a un gran número de familiares de los actantes y miembros de los mismos que les acompañan durante la gira cultural. Estos pudieron ver en esta oportunidad por primera vez este magnífico centro cultural y por otra parte a su vez el monumento del pueblo esloveno al más grande de los escritores que han nacido en Eslovenia: Ivan Cankar.

Ya hace varios meses atrás vienen teniendo lugar en las salas del Centro Cultural un gran número de espectáculos, en su mayor parte son presentaciones culturales. En abril se realizaron las primeras sesiones y el Congreso en general del Partido Comunista Esloveno. Pocos días antes de este evento se inauguró oficialmente la mayor de las salas de este Centro Cultural. Podemos afirmar así, que finalmente después de cuatro años de trabajo duro y conciente el así también llamado «Hogar de la cultura» ya está terminado. En el mismo están configurados un gran número de edificios que juntos forman en edificio complejo y armónico a su vez. Es considerado así el mayor edificio monumental de Eslovenia (con miras a desarrollar todo lo referente a la vida cultural), Yugoslavia y también en parte de Europa.

También Ljubljana (léase: Liubliana) está orgullosa de su «Hogar de la cultura», con ella también todos los habitantes de la misma. No debemos olvidar que los mismos han seguido con atención todo el camino de la construcción del Centro Cultural. No sólo por el Hogar en sí sino además por haber sido los habitantes mismos los que cooperaron con la subvención voluntaria de sus sueldos la realización del mismo. Por ello es comprensible el deseo constante de los ciuda-

danos eslovenos el querer visitar este hermoso edificio y tener la oportunidad a su vez de ver sus interiores y demás. En especial en estos meses de verano nodos los días se aglomeran largas colas de escolares y estudiantes de toda Eslovenia para ver no sólo el edificio en sí sino además sus hermosas galerías de arte, salas de exposición y espectáculos que se brindan en sus salas. El orgullo de Ljubljana, es en especial la sala mayor del Centro Cultural. La misma alberga no menos de 1423 y no más de 2137 visitantes. Esta capacidad la coloca a la cabeza de las salas de Eslovenia. No es solamente le mayor, sino además la mejor dotada con todos los elementos modernos que tiene que tener una sala de espectáculos masivos, para congresos u otras finalidades. Esta sala tiene el más grande escenario de Yugoslavia, qué no está finalizado en su totalidad por la falta de equipos especiales. El mismo tiene 20 metros de ancho, 11 metros de profundidad y alto desde el contrapiso hasta el cielo-raso nada menos que 34 metros! Sobre la parte frontal derecha observamos un grandioso órgano de concierto, instrumento que Eslovenia esperaba ya hace tiempo. El órganotiene 60 registros de combinación y algo más de 6000 tubos, entre las qué figura la más alta con 9,30 metros de altura. La formación general alcanza una altura de 14 metros. Su constructor: Karl Schucke conocido experto de Alemania occidental. Vive en Berlín Occid. y es considerado como uno de los constructores más famosos del mundo. El órgano montado en Ljubljana es mayor que el que está en la sala filarmónica de Berlín. Su constructor es el mismo que ha hecho nuestro órgano y el de la Opera de Frankfurt, la cual está completamente renovada.

La particularidad del órgano de Ljubljana es el cuarto manual, italiano o sistema Nakič, así llamado en honor al famoso constructor de órganos Pedro Nakič (siglo 18), de origen yugoslavo y que trabajó por muchos años en Italia.

La inauguración oficial y presentación del órgano tendrá lugar en otoño del año en curso. En estos momentos se están realizando los trabajos de afinación. Un equipo especializado de afinadores llegó hace poco de Berlín y ya está afinando el órgano. El costo del mismo ha sido 1,1 millón de marcos. Su constructor firmó una garantía por 10 años.

El Centro Cultural I. Cankar, hogar cultural y centro congresal tiene un total de 4.000 asientos: 2137 en la sala mayor, 670 en la mediana, 270 en la menor, 300 butacas en la sala Iskra, 259 en la sala redonda, en ambas salas para reuniones 60 asientos

en cada una, en la sala de cristal 60 asientos, en cuatro salas pequeñas 30 asientos en cada una y en la sala protocolar 70 asientos. Aparte de esto en la entrada o recepción hay lugar para unas 1800 personas. Todas las salas y salones, como así también las galerías y pasillos están comunicadas entre sí. El Centro Cultural tiene cuatro entradas principales.

En el Centro Cultural tendrán lugar, así como lo hemos afirmado más arriba, tanto festivales y espectáculos de menor o mayor envergadura, es decir para todo tipo de público y para todo tipo de oportunidad. Las actividades culturales y artísticas serán dedicadas casi el 70 % al público local, es decir desde los grandes conciertos, música experimental, óperas, operetas, ballet, dramas, recitales, noches literarias, música, festivales, etc. hasta muestras de arte, exposiciones y parecido.

En marco a la actividad congresal el Centro Cultural I. Cankar organizará varios congresos nacionales e internacionales, simposios, conferencias, reuniones, sesiones, encuentros, etc. Con este tipo de actividad este Centro ha entrado a formar (en forma autogestora) parte del grupo organizador de congresos y encuentros internacionales. Resultó así el miembro número 51 de la unión internacional (mundial) de palacios de congresos.

La Filarmónica de Eslovenia ha colocado en su repertorio para la temporada 1982/83 una serie de conciertos sinfónicos que tendrán lugar en la sala mayor del Centro Cultural. Es sabido por todos que la capacidad del actual edificio de la citada institución es demasiado pequeña para la visita de conciertos de envergadura. El concierto de apertura de la citada casa filarmónica será a fines de septiembre. En esa oportunidad interpretarán una obra sinfónica eslovena, la cual a su vez tendrá su bautismo de fuego, también ejecutarán la Sexta sinfonía de Beethoven y el Concierto para piano núm. 1 de Chaikovsky.

Delante del edificio del Hogar Cultural o Centro de Cultura I. Cankar el 10 de mayo, en ocasión del aniversario del nacimiento de Ivan Cankar, han inaugurado un hermoso monumento a este gran escritor esloveno. Es obra del escultor académico Slavko Tihec. La misma fue premiada con el mayor galardón en el concurso que al efecto fuera realizado. El monumento tiene 3,6 metros de altura y el mismo ancho. Está colocado en un pedestal redondo. El monumento está realizado con láminas de bronce, las cuales en un lado componen el retrato de Ivan Cankar, mientras que en el lado contrario está grabada la firma del mismo. Este tipo de monumento es el primero en Yugoslavia.

Vipavski trg

Podbrje pri Podnanosu

Poletje je čas piva

Slovenci poznamo pivo že dolgo, po vsem sodeč so ga k nam zanesli Kelti in Rimljani. Pred štiristo leti je bil v Ljubljani le en mojster, ki je zalagal žejne someščane s to pijačo, za katero pravijo izvedenci, da ima prijeten, poln in grenak okus, ki se ga ne da nadomestiti z ničemer drugim. Potem so se pričeli z izdelavo piva ukvarjati še drugi in pred dvesto leti je bilo v glavnem mestu Kranjske že sedem pivovarn.

Danes je v Ljubljani le pivovarna Union, v Sloveniji pa sta še dve – Laško v Laškem in Talis v Mariboru, vendar je pivovarna Union največja v Sloveniji in tretja po velikosti v Jugoslaviji.

V sodobno opremljeni ljubljanski pivovarni zvarijo še več kot 850.000 hektolitrov piva na leto, za letošnje leto pa načrtujejo, da ga bo kar 890.000 hektolitrov, kar pomeni 178 milijonov steklenic. Tolikšnih količin osvežilne pijače ne bi mogli izdelati, če se ne bi pred petimi leti odločili za rekonstrukcijo in posodobitev polnilnice, ki je ena najsodobnejših v Evropi. Tako so odpravili tako imenovana ozka grla, ki so bila značilnost poletnih mesecev, se pravi junija, julija in avgusta, ko je potrošnja piva največja.

Po steklenici piva Union segajo Slovenci doma, na senčnem gostilniškem vrtu, na potovanjih pa seveda tudi v času počitniških dni, največ seveda ob morski obali. V pivovarni pravijo, da je njihovo pivo že kar stalen spremljevalec Slovenca, ki potuje in odhaja na poletne počitnice, pa da je prav nejevoljen, če ga ni v tamkajšnjih trgovinah in gostiščin in mora seči po pivu kakšne druge pivovarne. Bo že držalo, sicer ne bi dosegli tako visoke proizvodnje in tudi prodaje.

Pivo Union pa je znano tudi zunaj slovenskih in jugoslovanskih meja. Pred petnajstimi leti so bili ekskluzivni dobavitelj piva za vojsko v Zahodni Nemčiji; pred desetimi leti so začeli izvažati v Avstrijo, Italijo, Francijo, Dunaj je njihovo prav močno izvozno središče, pred dvema letoma se je izvoz v te države še krepko povečal, pred letom dni pa so začele potovati steklenice piva Union tudi v Kalifornijo

in si naši tamkajšnji izseljenci že lahko privoščijo steklenico svetlega unionskega piva, temnega ali ležaka.

V pivovarni Union pa so pred časom ugotovili, da sicer delajo dobro pivo, vendar da ni kaj izjemnega, da sodi pač h kosilu ali h klepetu na gostilniškem vrtu, ni pa pijača, ki bi bila primerna tudi za slovesne priložnosti, za slavlja, za pitje v družbi prijateljev, ki so po dolgem času spet za mizo ali za imenitnejša gostišča.

Potem so začeli variti pivo Union grand.

Le-ta nima nič večje koncentracije ekstrakta v osnovni sladici kot običajno svetlo pivo. Svoj značilni polni in plemeniti okus dobi grand v pivovarniških kletih, kjer zori dlje kot navadno pivo. Njegovi ustvarjalci pa so še posebej izbirčni pri surovinah: pivo Union grand varijo izključno iz visoko kakovostnega slada in prvovrstnega savinjskega goldinga. Mislili pa so tudi na to, da bo novo pivo zašlo na marsikatero zabavo in piknik, zato so si poleg običajne pollitrške steklenice omislili še steklenice za malo pivo.

Rezultati so bili kar hitro tu. Union grand pivo je na trgu zelo kratek čas, a je prejelo že več zlatih odličij na mednarodnih ocenjevanjih: v Barceloni, Parizu, na Dunaju in v Amsterdamu. Lansko leto je prejelo v Amsterdamu poleg zlate medalje še zmagovalni pokal za mednarodno vrhunsko kakovost, enako zlato priznanje pa so v ljubljanski pivovarni prejeli tudi letos.

Nekaj nagrad so strokovnjaki prisodili zadnja leta tudi ostalemu pivu Union. Komisija potrošnikov je leta 1976 prisodila odličje z nazivom Zlati zmagovalac Beograda svetlemu pivu Union, po naključju vzetemu v trgovini. Leta 1979 je dobilo temno pivo diplomu za kakovost, ki jo je podelil Center za potrošnike pri gospodarski zbornici Jugoslavije. Leta 1968 je bilo temno pivo Union tretje najboljšo na mednarodnem sejmu v Londonu, leta 1978 pa je mednarodni inštitut Sélection de la Qualite – Monde Sélection iz Bruslja podelil zlato medaljo svetlemu in temnemu pivu ter ležaku, s katerimi se je ljubljanska pivovarna predstavila na mednarodnem sejmu v

Pivo Union vozijo v sodih na ljubljansko Gospodarsko razstavišče, kjer je vsako leto velika prireditev v okviru Kmečke ohceti, pivovarna Union pa je njena pokroviteljica

Ženevi. Piva Union so prejela zlate in srebrne medalje še leta 1979 v Parizu, leta 1980 na Dunaju in leta 1981 v Amsterdamu, leta 1980 pa mednarodno priznanje FOOD EUROPE v Barceloni.

Bera nagrad in zmagovalstva je kar zajetna, zato je tudi izvoz na tuja tržišča vedno večji, seveda pa si v pivovarni najbolj prizadevajo, da bi tudi na ameriških tleh našli uvoznike, ki bi omogočal tamkajšnjemu tržišču – in seveda slovenskemu izseljencu, da se prepriča o kakovosti te osvežilne hmeljeve pijače, ki jo varijo s slovenskimi sestavinami na ljubljanskih tleh.

V domovini pa ne mine večja slovesnost brez piva Union: vsakoletna kmečka ohcet je vselej v znamenju svojega pokrovitelja pivovarne Union, veliki škofovski piknik slovenskih izseljencev prav tako, pa še številne druge prireditve in manifestacije. In naj vam zaupamo še tole, da se je steklenica unionskega piva povzpela leta 1978 z jugoslovansko odpravo tudi na enega izmed najvišjih himalajskih vrhov Trisul!

J. V.

z izvajalci: **GIPOSS INŽENIRING**
SGP PIONIR – NOVO MESTO
GIP OBNOVA – LJUBLJANA
SCT – LJUBLJANA

Prodaja

v soseski ŠS-4/1
ob Celovški cesti
v Ljubljani

- stanovanja, velikosti od 90–105 m²
- lokale od 75–300 m²
- garažne bokse v kletni etaži
- poslovne prostore 2400 m², ki se lahko uporabljajo kot celota ali delijo

LOKALOV

STANOVANJ

v soseski BS-3
za Bežigradom
v Ljubljani

- lokale in poslovne prostore v velikosti od 26–77 m² v pritličju stolpnic ob Hoshiminhovi cesti
- garažne bokse ob Hoshiminhovi cesti

POSLOVNIH PROSTOROV

v soseski ŠS-8/2
Nove Dravljice
v Ljubljani

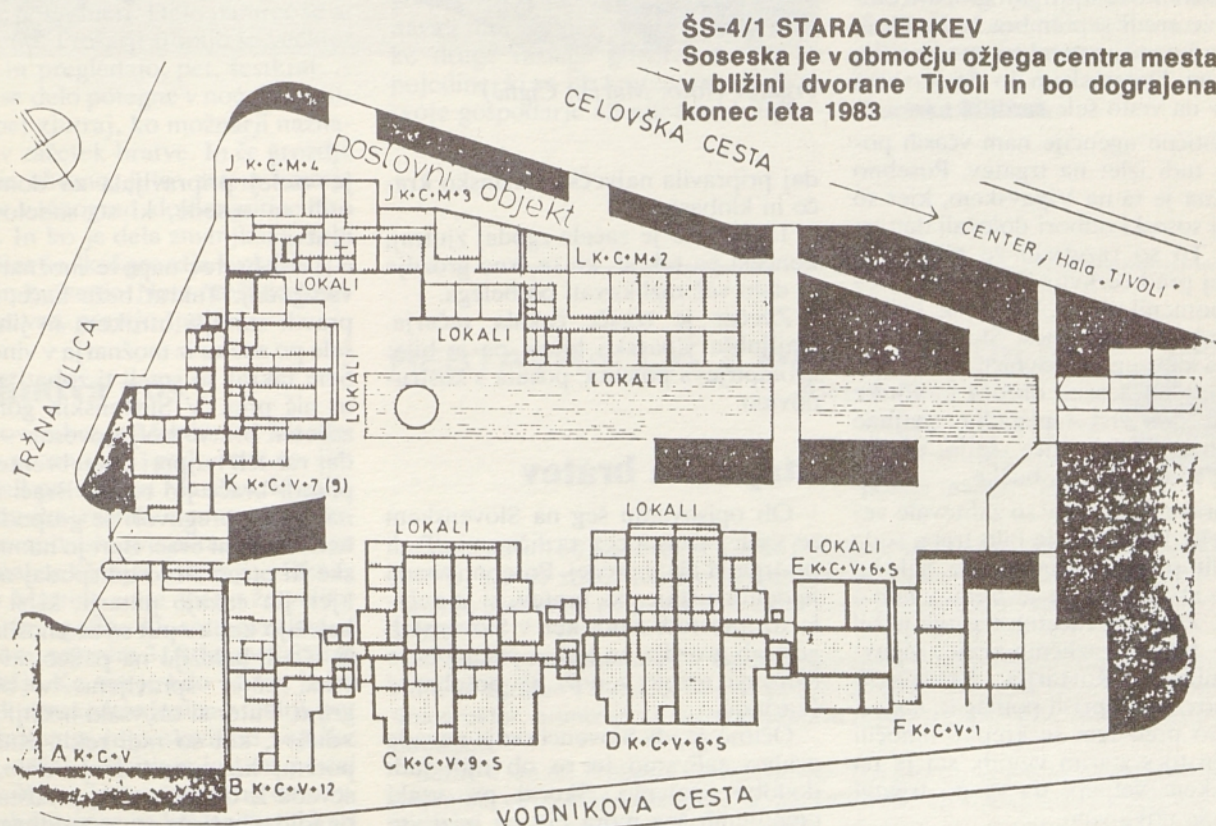
- več lokalov velikosti od 14–60 m² v pritličju blokov z orientacijo na ploščad

GARAŽNIH BOKSOV

v soseski ŠS-6
Šiška
v Ljubljani

- lokal velikosti 190 m² v pritličju stolpnice Celovška 185 s skladiščem v velikosti 150 m² v kletni etaži

Za nakup je možno pridobiti
bančne kredite

**INFORMACIJE
IN PRODAJA**

GIPOSS INŽENIRING
LJUBLJANA, Linhartova 1
telefon: (061) 324-745 (061) 324-766

Ljudske šege na slovenskem

Kurentov dar

Da Slovenci radi vince pijemo, je znano. Pesmi opevajo to »slavo« in jo raznašajo naokrog iz roda v rod. Po stari slovenski bajki je trta Kurentov dar Slovincem. Kdo bi vedel, če to drži. Drži pa, da je treba dosti truda in skrbi, predno je vino v sodu, še več težav in nesreč pa je zaradi vina v glavi oziroma nogah. Pa je že tako, da se mu mnogi kljub vsemu temu sila težko upirajo.

Jesen napove čas trgatve. Za sodobne Ljubljance pa predstavlja jesenski čas, čas vinskega sejma, ki privablja številne vinske bratce. Tudi trgatev (pustimo zdaj ob strani vinski sejem) je spremljana z različnimi šegami, ki so se kot mnoge druge že razgubile in marsikje pozabile.

Čas trgatve je odvisen od vremena, pa od lege vinograda tudi. Tako začno v Beneški Sloveniji trgati grozdje običajno že sredi septembra, v Brdih in Istri pa konec septembra, medtem ko pride na Dolenjskem in Štajerskem trgatev na vrsto šele sredi oktobra.

Turistične agencije nam včasih ponujajo tudi izlet na trgatev. Posebno privlačna je ta na Vipavskem, kjer so nekdanji soseski odbori določali dan trgatve. To so razglasili že teden dni vnaprej pred cerkvijo. Uvod v trgatev pa je pomenil sejem. Pa ne tak, kakršne poznamo dandanes. Šlo je za sejem, na katerega so rovtarji in Ribničanje pripeljali lesene obroče in vinske posode vseh vrst – plavnike, majhne kadi, brente, brentače, šelje, vinska rešeta, sode, barigle, bučke...

Priprave na trgatev so zahtevale veliko dela. Pripraviti je bilo treba sode in utrditi poškodovane brente. Šele ko je bilo vse nared, se je trgatev lahko začela. Znak za začetek trgatve je bil »zbor« ljudi iz različnih krajev vipavske doline – Rovtarjev, Kraševcev, Pivčanov, ki so prišli pomagat, a so si obvezno pred tem še krepko omočili grlo. In to s starim vinom, saj je na Vipavskem veljalo, da se po trgatvi pije le še novo vino.

Ko so zadoneli možnarji, se je trgatev začela. Roke so pridno trgale grozdje vse dotlej, dokler ni bil čas za opoldansko malico. Gospodinja je te-

Trgatev (foto: Marjan Ciglič)

daj pripravila največkrat svinsko kračo in klobase.

Trgatev se je začela zgodaj zjutraj, končala pa takrat, ko se črno grozdje ni dalo več razlikovati od belega.

Zvečer je trgače čakala večerja. Najljubša vipavska hrana pa je bila: krompirjeva polenta, posuta s koštrunovino.

Štajerska bratev

Ob opisovanju šeg na Slovenskem se vselej srečamo z različicami. Tudi pri trgatvi jih je precej. Posebno znana je denimo štajerska bratev, ki je dobila to ime tudi zato, ker v Slovenskih goricah grozdja ne trgajo pač pa bero oziroma režejo z noži ali posebnimi škarjami.

Očitno je, da Slovenci svoje navade pridno zalivamo in se ob njih tudi dodobra najemo. Skoraj pri vsaki omenjenih šeg mora biti na mizi vse polno jedi. Tudi trgatev pri tem ni izjemna. In ker smo pri bratvi – začetno s kolinami. Zraven kolin morajo biti še gibanice in krapci. Gostija pa se

je vselej pripravljala za domače pa tudi za sosede, ki so sodelovali pri bratvi.

Tudi bratev napove možnar že na vsezgodaj. Takrat beže kače, so radi pravili starejši otrokom in jih pustili šele po znaku iz možnarja v vinograde. Šele takrat so smeli ti zobati grozdje, in nič prej. V Slovenskih goricah je začetek bratve bolj slovesen – gospodar razdeli najprej püte, brente in razporedi brače po redih. Brači zapoje, nato jim spregovori še gospodar. Noben moški ni brač. Berejo namreč ženske in otroci in to od spodaj navzgor, kjer jih čakajo pütarji, ki si skrbno beležijo koliko püt so že znosili k preši. To si beležijo na palico, ki jo ima vsak püter spravljen v bližnjem grmu. Püter si ob vsaki nošnji priveže »dušo«, kot so radi rekli. Kakšen je potem, ko opravi svoje delo, lahko seveda le domnevamo, predstavljamo pa toliko bolj, če gre za pridnega nosača püt.

Nič čudnega ni potem, da pütarji, ko hodijo po grozdje, nagovarajo dekleta, ki bero in jih ščiplatejo. Pa jim

katera od deklet ne ostane dolžna. V puto do toliko grozdja, da ga fant komaj vzdigne. Vzdigne ga pa, da se ne osmeši pred drugimi.

Prvi odmor je v času malice. Na bratvi so dobili za malico vsi črn kruh, kisle kumarice-murke, žganico in jabolčnico. Delo se kaj kmalu nadaljuje in znova prekine za kosilo. Najpogostejše pripravi gospodinja gobovo juho, lentivo, svinjsko meso in klobase iz tunke. Vse to je narezano na zelju. Za povrh pa pridene še kvasnice. Tudi pijače ne manjka.

Pa se delo kaj kmalu po kosilu nadaljuje. Grozdje je treba obrati, pa ne samo obrati, tudi sprešati.

Staro in novo vino

Prešanje grozdja je opravilo, ki terja bose noge. Potem ko jih dobro umijejo, smejo prešarji šele na pod. Grozdje namreč tlačijo na velikem podu iz hrastovine, obdanem s hrastovimi stenami, imenovanimi plesta. Ko je grozdje dobro »pohojeno«, pride na vrsto še prešanje. Tudi pri tem opravilu je vse določeno in upoštevanja vredno. Prvi mošt ni najboljši, vedo povedati vsi, ki so v goricah doma. Šele tretje prešanje da dober mošt. Tedaj nekako je tudi že čas večerje. Na mizi je spet polno dobrot. Pa tudi pijače. Za tako velik praznik, pravijo Prleki, se pije samo staro vino. Harmonikar zaigra kaj veselega. Pa se zabava še ne mora razviti v polni meri. Delo namreč še ni opravljeno. Prešarji stopijo še večkrat k preši in pregledajo, pet, šestkrat... Včasih se delo potegne v noč, nadaljuje pa spet zjutraj, ko možnarji naznanijo nov začetek bratve. In če grozdje še ni vse obrano, jutro zatem kmetje spet hite v vinograd, dokler gorice niso obrane. In ko je dela zmanjkalo, dobi vsak pütar še škaf grozdja k plačilu, pa potico in kvasenic. Nato mošt do Martinovega vre, pravijo ljudje.

Martinova gos

11. novembra je Martinovo. Martini ta dan praznujejo god. Ime so jim starši dali po svetem Martinu, ki velja za zaščitnika raznih stanov, vremenskega svetnika in svetnika, ki pomaga zoper najrazličnejše nadloge. Okrog svetega Martina se je spetlo že veliko legend in zgodb, ki so povezane z Martinom, rojenim 316. leta v Sabariji v Panoniji. Ko mu je bilo 15 let, je bil že vojak rimske konjenice v Galiji, pet let zatem pa se je poslovil od vojaške službe, odšel v Poitiers in tam postal mašnik. Ko se je čez leta vrnil domov, je pridobil mnoge za krščanstvo. Umrli je 397. leta. Bil je sila priljubljen, o čemer priča tudi podatek, da je bilo na Slovenskem – v ljubljanski škofiji nje-mu posvečenih kar 41 cerkva. Najbolj

popularen je bil, če lahko tako rečemo, med 7. in 10. stoletjem. Ta popularnost pa ga je pripeljala tudi na mnoga slikarska platna, kiparske upodobitve, na katerih je marsikje poleg njega še gos.

Kako se je gos povezala z Martinom, ni jasnejših razlag. Nekateri vedo za legendo, ki pravi, da so ga gosi izdale, ko se je skril k njim. Pa ji gre težko verjeti.

Res pa je, da so gosi v začetku novembra najbolj tolste in da so kot nalašč za pojedino. So pa bile »uporabne« tudi kot dar. Svojčas so namreč kmetje gosi radi darovali samostanom, cerkvam in drugim zemljiškim gosposkam nekako v teh dneh. Kakor že, za Martinovo je značilna vrsta stvari, vsaj sodeč po slovenskih šegah in navadah: Martinova gos, ugi-banje vremena, poravnavanje dajatev in najemnin, Martinov semenj, pastirsko slavje. Pa si oglejmo vse lepo po vrsti.

Jesenski pust

Za Martinovo velja, da je drugi, jesenski pust. Vsi so veseli, na mizah je obilo jedi, pojedine ob tem času pa prekašajo domala vse druge. Znan je »Martinov nasad«, ki mu ponekod rečejo Martinov nasajak ali Martinov nasonjak. Strokovnjaki, ki so se poglobili v pomen teh besed, so jih povezali s polaganjem davkom zemljiškim gospodom, ki so ob tej priliki obravnavali tudi pravice svojih kmetov. Neke druge razlage govore, da gre za pojedine, ki so jih kmetje pripravili za svoje gospodarje ali njihove služabni-

ke oziroma prispevali za njihove gosti-ke kokiši in druge reči.

V Zavrču pri Ptujju je bilo še ne tako dolgo tega v navadi, da so boljši kmetje pripravili ta dan obilno večerjo. S tem, kar so znosili na mizo, so hoteli pokazati, da je bila letina obilna in da jim gre gospodarjenje dobro od rok. Če jim je šlo zaradi tolikšnega »bahanja« potem bolj slabo, stara poročila ne navajajo. Povedo pa, da so pustili gostitelji čez noč vse na mizi, da bi bilo tudi prihodnje leto tako obilno kot to.

Z Martinovim so bili na Štajerskem povezani tudi roki za poravnavo najemnin. Kdor je bil kaj dolžen, je moral do Martinovega plačati. To je veljalo tudi v Halozah, podobno v Slovenskih goricah, le da je šlo tu za »pašnik«. H gostiji s tem imenom so se zbrali gospodarji in obračunali račune o letini, pa tudi o zakupu travnikov, njiv... in včasih celo o jesenski paši. Delali so nekakšno inventuro, če uporabimo današnji izraz za to.

Tudi ob takšnih podeželskih inventurah se je vse končalo z gostijo. Očitno za stabilizacijo tedaj niso dosti marali. Računi so bili poravnani in to je bilo glavno. Čisti računi, dobri prijatelji, pravi stari pregovor. Na takšen »pašnik« je smel vsakdo, ki je bil član pastirske zadruge, bodisi da je vanjo dajal ali od nje jemal. Plesa, pesmi je bilo ta dan več kot na pretek. Med jedmi pa tudi gos ni smela manjkati. Ob koncu pojedine se je neredkokdaj izkazalo, da je vplačani denar v tej dolgi pivskopevski noči spet »izhlapel«, kot je izhlapel mošt.

Darinka Kladnik

RESTAVRACIJA Z GARNI HOTELOM

»PRI KONŠKU«, p. o.
61222 TROJANE
Telefon: 061 - 73-534
potom pošte: 73-535

Samo 36 km od Celja ter 39 km od Ljubljane so Trojane, stari Rimljani so jim rekli Atrans, kjer je znana Konškova restavracija. Restavracija slovi po odlični domači kuhinji: predvsem po piščancih, pečenicah z zeljem, klobasah, zavitkih – in seveda krofih.

Nedaleč od restavracije, z lepim pogledom na zasavsko hribovje, je garni hotel. Hotel je zgrajen v alpskem slogu, sodobno opremljen, v 32 sobah je 63 postelj, ter ima prostor, primeren za razne družabne prireditve, bankete, poroke, seminarje in podobno.

Samo 8 km od Trojan, v smeri Čemšeniške planine, na nadmorski višini 865 m, v prijetnem okolju sredi gozdov, pa ima delovna organizacija še en objekt – dom na Prvinah. Dom razpolaga z 31 ležišči, ob njem pa je lepo, travnato smučišče, opremljeno z novo, v letu 1981 zgrajeno vlečnico.

Iznajdljiv posrednik slovenske književnosti

Po zaslugi Ferdinanda Kolednika bero »Jurija Kozjaka« skoraj po vsem svetu

Nekateri starejši rojaki po Ameriki in Franciji se gotovo še spominjajo prijetno šaljivega slovenskega duhovnika, ki je prihajal v njihovo novo domovino predvsem kot prevajalec in prodajalec Jurčičevih in Finžgarjevih romanov v raznih prevodih.

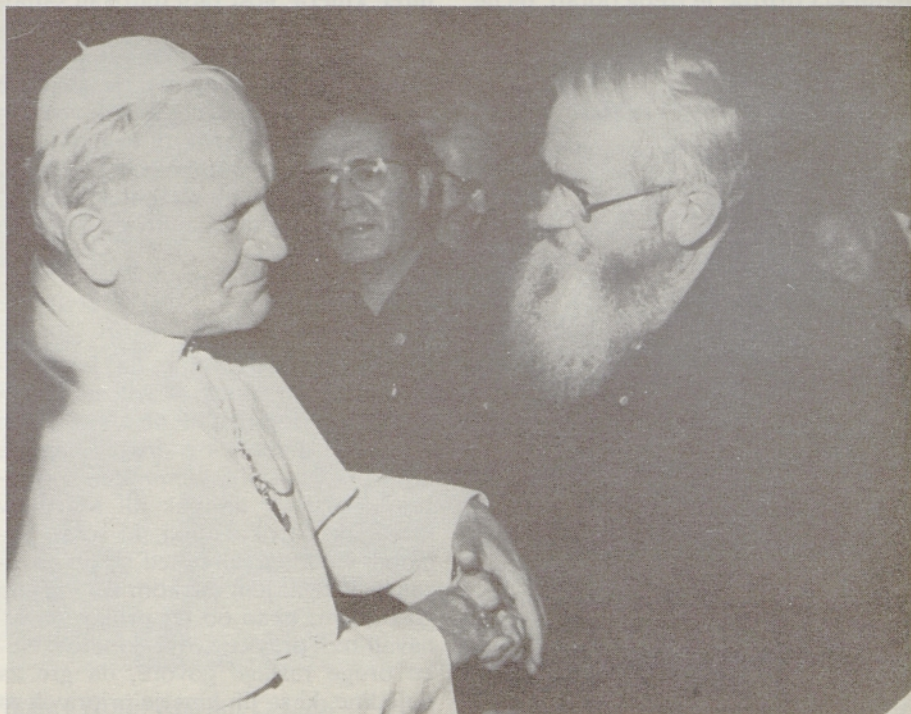
To je bil Ferdinand Kolednik, čigar nemirna življenjska pot se je iztekla 1. septembra 1981 v Podgorjah (Maria Elend) na Koroškem. Začela pa se je 24. maja 1907 v Mariboru, od koder je šel najprej v Veržej in potem naprej v gimnazijo k francoskim cistercijanom (trapistom) v Rajhenburg (sedanja Brestanica). Filozofijo je študiral v Franciji (Dombes pri Lyonu), pozneje pa se odločil za bogoslovje in je bil 1932 v Zagrebu posvečen za duhovnika.

Kot kaplan je služboval v različnih krajih, iz Tinj na Koroškem je moral leta 1935 pobegniti pred Hitlerjem, ker ni znal, kakor je rad rekel, »šparati jezika«, saj se je zmeraj odločno zavzemal za slovenstvo in njegove pravice.

Študij v francoskem okolju mu je omogočil, da je bil poslan v Francijo za duhovnika med tamkajšnjimi slovenskimi izseljenci. Tam se je seznanil z nekaj uglednimi pisatelji in kulturnimi delavci. Sam se je namreč že ves čas poskušal in pisanju in prevajanju in ostajal tudi v stiku s slovenskimi pisatelji v domovini, zlasti s Finžgarjem in Meškom.

Ker je bil bolj vesele narave, ga stanovski tovariši niso jemali preveč resno, ko je 1935 in 1936 zatrjeval, da prevaja Jurčičevega *Jurija Kozjaka* v francoščino. Tako mu je Finžgar 27. marca 1936 odpisal: »Ne zamerite, ako sodim, da še ne znate toliko jezika, da bi mogli uspešno prevajati.« (Finžgar sam je imel namreč vse prej kakor dar za tuje jezika in tudi ni upošteval Kolednikovega francoskega šolanja.) Kolednik pa je vzel to Finžgarjevo nezaupanje tako zares, da je prevedel njegovo črtico *Tale naš Jaka* iz Mohorjevega koledarja za leto 1938 in jo objavil aprila 1938 v francoskem prevodu.

S tem je bil storjen prvi korak in nakazana je bila delovna smer, kakor

Dr. Ferdinand Kolednik v razgovoru s papežem Janezom Pavlom II.

nalašč nujno potrebna in za slovensko književnost slabo zasedena, obenem pa tudi kakor nalašč za Kolednika, spretnega, nadarjenega obvladovalca tujih jezikov: prevajanje vrhunskih del slovenskih pisateljev v tako imenovane svetovne jezike in s tem seznanjanje tujine s slovensko književnostjo.

Kdo ve, zakaj se je pri tem »programu« najprej odločil za Jurčiča in najprej za njegovega *Jurija Kozjaka*? Tudi če mi je osebno večkrat zatrjeval in tudi pisal o tem, kako mu je bil od nekdanj, še iz šolskih let, blizu Jurčič in v zvezi z *Jurijem Kozjakom* stiški samostan, se mi vendar ponuja še drugo (čeprav nepotrjeno) sklepanje, ki mu Kolednik ni ugovarjal: da je imel širši prevajalski načrt in da je hotel prevesti več značilnih slovenskih povesti in romanov v francoščino, vendar mu je poznejši razvoj dogodkov prvotno zamisel precej spremenil.

Jurčičev roman *Jurij Kozjak* je izšel v francoščini prvič aprila 1938 (in potem še sedemkrat v samostojnih knjigah ali v listih, v Franciji in v Kanadi). Začetek je bil več ko bleščeč: Koledniku se je namreč posrečilo pridobiti francoskega pisatelja akademika François Mauriac, da je prebral njegov prevod in ga pohvalil zaradi zgleadne francoščine, in pridobiti Georges Goyau, tajnika Francoske akademije, da mu je napisal uvod. S tem je bila knjiga imenitno predstavljena in za slovensko književnost odprta lepa prihodnost med bralci v francosko govorečem svetu. (Sam Kolednik je 2. decembra 1938 dobil za svoj prevod zlato odlikovanje Francoske akademije.)

Nadaljnje uspešno delo je za nekaj časa onemogočila druga svetovna vojna. Kolednik je moral 1941 pobegniti pred Hitlerjem tudi iz Francije in tako se je vrnil v svoje prvotne župnije na dalmatinskih otokih, kjer je nekaj ča-

sa živel in prevajal Jurčičevega *Jurija Kozjaka* v italijanščino (prevod je izšel šele leta 1947 v Milanu in potem še štirikrat) in v hrvaščino (prevod je izšel precej okrnjen že med vojno v Zagrebu). Pozneje se je Koledniku posrečilo, da se je še med vojno prek Italije vrnil v Francijo in storil veliko dobrega zlasti za Italijane, Francoze in Jugoslovane po taboriščih.

Po vojni je nadaljeval svoje prevajalsko delo v Franciji in že leta 1946 je v vodilnem pariškem dnevniku izhajala Finžgarjeva povest *Dekla Ančka*,

Ovitek Kolednikovega prevoda Finžgarjevega romana Pod svobodnim soncem, ki je v ZR Nemčiji izšel pod naslovom »Iztok«

ko pa se je Kolednik preselil v Montreal v Kanado za profesorja na interni gimnaziji, je precej prevodov izšlo tudi v Kanadi, vendar ga je nemirna kri gnala še naprej, leta 1959 za misijonarja v Ekvador, k Indijancem iz rodu Kečua.

Medtem je naprej prevajal (zlasti Finžgarja) in se izpopolnjeval v angleščini, se naučil španščine in kečuanščine. Vendar v Ekvadorju zaradi bolezni ni zdržal več ko tri leta, potem pa se je bolehen vrnil v Evropo, kjer je nekaj časa deloval po taboriščih, potem pa si leta 1961 kupil majhno hišo v Podgorjah na slovenskem Koroškem in jo v dvajsetih letih povečal v mogočen Jurčičev dom, pozneje, ker ga niso mogli prevzeti slovenski pisatelji ali prevajalci, preimenovan v Domus Christi, ki je zdaj, po Kolednikovi smrti, prešel v last cistercijskega samostana Rein pri Gradcu.

Ferdinand Kolednik je bil neugnana narava; ko se mu zastavljeni načrt o prevajanju slovenske književnosti ni razvijal tako, kakor si ga je zamislil po prvem uspehu z Jurčičem, ni odnehal. Če upoštevamo objektivne ovire (vojno, službovanje, neustaljeno bivališče), se moramo spoštljivo pokloniti ob Kolednikovih presenetljivih dosežkih: sam je prevedel *Jurija Kozjaka* v devet jezikov (v angleščino, francoščino, gradiščanščino, srbo-hrvaščino, italijanščino, latinščino, nemščino in španščino), od teh trije še niso natisnjeni, zato pa drugi po večkrat. Sam je prevedel še več Jurčičevih del: novelo *Lipe* v nemščino (1941), povest *Sosedov sin* v hrvaščino (1956) in v francoščino (1962), roman *Deseti brat* v nemščino (1960), povest *Domen* v hrvaščino (1963), povest *Golida* v nemščino (1976).

Veliko je prevajal tudi Finžgarja. Ob že naštetih delih še: *Sedem postnih podob* v francoščino (1939 in še večkrat), v angleščino (1953 in še večkrat), v nemščino (1956 in 1958), v hrvaščino (1958 in še pozneje), *Vzdržal je* v francoščino (1940), *Naš vsakdanji kruh* v francoščino (1957), *Deklo Ančko* v francoščino (1946), v nemščino (1959), *Strice* v francoščino (1950), v nemščino (1959), *Pod svobodnim soncem* v francoščino (1959), v nemščino (1963 in še dvakrat), *Družino* v francoščino (1962), *Murčke* v francoščino (1966), v rokopisu sta ostala francoska prevoda *Makalonce* in *Neveste*.

Ob Jurčiču in Finžgarju je prevajal še druge slovenske pisatelje in pisce, tako na primer Meškov *Odpustimo* v francoščino (1939 in 1959), Terčeljeve *Voznik* v francoščino (1951 in še večkrat), v hrvaščino (1958 in 1967), v nemščino (1971), Zore Piščančeve *Njegov zadnji cvet* v francoščino (1959 in 1961), *Božič v taborišču* v francoščino (1960), Cankarjevega *Hlapca Jerneja in njegovo pravico* v gradiščanščino (1959).

Že ta seznam je velik. Prav pa ga mora presoditi le tisti, ki upošteva, kako težko je spraviti delo neznanega pisatelja malo znanega naroda v tisk v tujini. Tako je skoraj treba reči, da je v tem Kolednikov še večji uspeh kakor v samih prevodih. Bil je neutrujen iskalec možnosti, iznajdljiv, požrtvovalen delavec.

Kolednikovi prevodi, zlasti Jurčiča, se odlikujejo po preprostosti, rahli modernizaciji in prilagoditvi, da je staro Jurčičevo besedilo slogovno približano dožemanju sodobnika. Služili so tudi kot izvirnik vsem tujim prevajalcem.

In s tem sem prišel še do ene pomembne panoge njegove dejavnosti: svoje številne zveze in poznanstva po vsem svetu je uporabljal za propagan-

do slovenske književnosti, zlasti še Jurčiča, in tako se moramo samo njemu zahvaliti, da je pridobil prevajalce raznih narodnosti, da so prevedli *Jurija Kozjaka* vsaj še v devet jezikov: v kitajščino (1950), v litvanščino (1954), v vietnamščino (1955), v novo grščino (1956), v češčino (1960), v poljščino (1960), v portugalsčino (1962), v retoromanščino (1966), v armenščino (1969).

Vsi ti prevodi so že izšli in mogoče še kateri, pa nimam o tem podatka, saj se dá iz Kolednikovega dopisovanja razbrati, da je *Jurij Kozjak* preveden vsaj še v dvajset jezikov in da je v pripravi vsaj še v dvanajstih.

Vse to – ali vsaj večinoma vse – bo zdaj žal obtičalo, ker ni več nepopustljivega motorja Ferdinanda Kolednika, ki je kar naprej pritiskal na posamezne svoje prijatelje po vsem svetu, da so prevajali Jurčiča in iskali možnosti za tisk. Dostikrat je sam plačal prevod, dostikrat sam poskrbel za natis.

Za Kolednika ni bilo besede in pojma »ni mogoče«. Tako rekoč iz nič je znal pričarati največje stvari. O tem priča njegovo delo za Jurčiča, o tem priča tudi njegov mogočni Jurčičev dom v Podgorjah.

Kolednik se ni ustrašil nobenega dela, nobene poti. Še dve leti pred smrtjo, preden mu je začelo usodno nagajati srce, se je gibal po vsem svetu, kakor se navadni zemljani komaj po svojem domačem kraju.

Bil je otroško zaupljiv in pri svojem snovanju načrtov velik idealist sanjač, vendar s čarovno močjo, da je uresničeval neizpolnjive stvari. Pri svojih pisмениh stikih s sto in sto dopisovalci po vsem svetu se je močno zanašal tudi na svoj izvrstni spomin, saj je natanko vedel za vsakega, ne le o čem si dopisujeta, temveč tudi vse datume prejetih in odposlanih pisem.

S Ferdinandom Kolednikom je slovenska književnost izgubila izjemno nadarjenega prevajalca, organizatorja in propagandista.

In kakor mu je ostala neizpolnjena velika želja, kar zaobljuba, da bo *Jurija Kozjaka* izdal v petdesetih jezikih, mu je ostal neuresničen tudi najin skupni načrt, da bova za Jurčičevo stoletnico izdala v posebni knjigi pregled vseh Jurčičevih del v tujih jezikih. Izpolnila pa se mu je vsaj ena tiha želja zadnjih let: naj mu bo dano umreti v Jurčičevem letu.

J. Moder

FRANCIJA

Pobratenje mest Aumetz in Idrija

Prve razgovore o pobratenju med mesti Aumetz v Franciji in Idrija smo začeli v juniju 1981, ko je v Idriji gostoval pevski zbor Slovenskega delavskega društva iz Aumetza. Takrat je Idrijo obiskal tudi aumeški župan Tulio Carraro. Tem razgovorom je sledilo ponovno srečanje v Aumetu 8. novembra 1981. Srečanje je bilo enkratno. Ko smo zagledali delegacijo iz Idrije, nam je preprosto zastal dih. Saj so vendar prišli Slovenci, ki bomo z njimi lahko govorili samo po slovensko! Počutili smo se, kot da bi bili v naši dragi Sloveniji.

Pred spomenikom padlih in občinsko stavbo v Aumetzu: delegacija iz Idrije, predstavniki Matice, župan Tulio Carraro in člani Slovenskega delavskega društva

V soboto zvečer je bila delegacija povabljena v občinsko dvorano. Razgovor z gosti, na katerem so sodelovala vsa društva iz Aumetza, je bil odprt in zanimiv. Vsi smo spraševali, saj nas je zanimalo vse, način življenja, problemi, razvoj samoupravljanja, razvoj političnega sistema, položaj cerkve in vernikov, delo društev in narodno-osvobodilna vojna. Tudi mi smo odgovarjali na njihova vprašanja. Seznanili smo jih z zgodovino Aumetza in z gospodarskim položajem, ki ni nič kaj obetaven, saj rudnik dela s polovično zmogljivostjo. Poleg rudnika je v našem mestu razvita tudi lesna industrija, ki tudi nima posebno obetavnih uspehov.

Vendar pa imamo tudi v Aumetzu dobro organizirana društva, kot so ga-

silci, športno društvo, godba na pihala idr. Tudi slovensko društvo dosega lepe uspehe. Odkupili smo staro hišo, ki jo obnavljamo v slovenskem slogu. Že zdaj nam služi za razne prireditve in tudi za slovenski dopolnilni pouk.

Delegacija iz Idrije se vpisuje v zlato knjigo Aumetza, za mizo Marjan Berčič

Slovesen podpis listin o pobratenju je bil v nedeljo, 8. novembra 1981. Pred občinsko stavbo se je zbralo precej ljudi. Ob zvokih godbe smo se napotili proti spomeniku padlih med prvo in drugo svetovno vojno ter alžirsko vojno. Tam sta položila predsednik sveta krajevnih skupnosti Idrija Peter Lapajne in naš župan Tulio Carraro venec in z enominutnim molkom smo počastili spomin padlih. Nato se je povorka odpravila v športno dvorano, ki nam služi za razne prireditve.

Podpisovanje listine o pobratenju, sredi župan mesta Aumetz Tulio Carraro, levo predsednik sveta krajevnih skupnosti Idrija Peter Lapajne

Prireditve so se udeležili tudi predstavniki Slovenske izseljenske matice in jugoslovanski konzul v Strassbourgu. Seveda je dvorano napolnilo veliko ljudi. Godba je zaigrala koračnico in nato se je začel spored. Naš župan je opisal tudi jugoslovansko družbo in počastil spomin na Josipa Broza Tita. Poudaril je, da »si močno želimo, da bi to pobratenje omogočilo večje spoznavanje med ljudmi in narodi. Nato je spregovoril Marjan Berčič, ki je opisal razvoj Idrije in rudnika. Nato je sledilo podpisovanje listin in izmenjava da-

ril. V spomin smo dobili Pirnatovega rudarja, mi pa smo jim dali vrč s posvetilom. Naš pevski zbor je zapel idrijsko rudarsko pesem. Sledil je vpis v zlato knjigo. Kot geslo so gostje napisali Prešernove verze »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, prepir iz sveta bo pregan...«

Delegacija iz Idrije, ki je štela osem ljudi, je prenočevala pri posameznih družinah in si je pri nas ogledala nekatere zanimivosti, kot rudarski muzej in jedrsko elektrarno ter mesto z vsemi zanimivostmi. Idrijčani so imeli s seboj tudi dobro prevajalko Milojko Božič.

Ko je prišel dan slovesa, je bilo v vseh srcih kanček žalosti. Vendar ne za dolgo, saj se bomo kmalu spet srečali – v Idriji.

Nada Cigale in Ernest Pecovec

»Naj živi solidarnost!«

V Sallauminesu je bil 4. aprila redni letni občni zbor Pogrebnega sklada jugoslovanskih izseljencev v severni Franciji. Sklad se približuje že svoji 30-letnici obstoja, saj je bil ustanovljen leta 1953. V uvodnih besedah je predsednik sklada pozdravil vse prisotne člane in med drugim poudaril geslo sklada: Naj živi solidarnost!. Za tem so vsi prisotni z enominutnim molkom počastili med letom umrle člane. Za tem so prešli k poročilom.

Tajnica sklada je poročala, da je od zadnjega občnega zbora do 4. aprila letos umrlo 16 oseb, 8 moških in 8 žensk. Umrli so: Lindič, Kodar, Vresk, Zlobinski, Kralj, Razboršek, Szermat, Demšar, in ženske: Gizelj, Suhadolčan, Žibret, Selan, Podlužšek, Udovč, Bartožak in Šinkovec. Društvo šteje 150 družin. Izplačanih je bilo 8683 frankov.

Novi odbor sestavljajo: predsednik Justin Čebul, namestnica Gertrude Filipič, tajnica Marija Dolinar, namestnik Alojz Kastelic, blagajničarka Franca Prek in Anna Furmanczak, kontrolorja Edouard Rataj in Leopold Zorko.

Odbor vabi še vse druge Jugoslovane, ki žive v tem delu Francije, naj se pridružijo skladu, da bomo tako lažje premagali težave v težkih časih.

Justin Čebul

Priznanje Justinu Čebulu

Naš zvesti dopisnik in dolgoletni društveni delavec v Franciji, častni predsednik Združenja Jugoslovancev, ki ima sedež v Sallauminesu, je ob svojem nedavnem 85. rojstnem dnevu dobil še lepo priznanje – diplomu francoske komunistične partije za 50

let sodelovanja v njej. Na diplomi je podpisan predsednik francoske republike, socialist François Mitterand.

Čestitamo tudi vsi iz uredništva Rodne grude in želimo še veliko zdravja v prihodnje!

Izgubili smo dva zaslužna člana

Združenje Jugoslovanov v severni Franciji je v minulih mesecih izgubilo dva svoja dolgoletna člana, pionirja tega izseljenskega društva in pobudnika tesnejše povezave z domovino. V marcu, točneje, 26. 3. 1982, je umrl Ivan Demšar, ki je bil dvajset let tajnik Združenja Jugoslovanov v severni Franciji. Kot odbornik je veliko prispeval k temu, da se je v to edino slovensko društvo v tem delu Francije

Ivan Demšar

vkjučilo toliko naših rojakov, pomagal je pri prilagajanju društva mlajšim članom in na splošno pri vključevanju mladine v društveno dejavnost. Ivan Demšar je bil rojen v Zabreznici pri Zireh 8. aprila 1908.

Alojzija Ravnikar

Izgubili smo tudi eno prvih članic Združenja, zavedno Slovenko Alojzijo Ravnikar; rojena je bila 23. maja 1911 v Trbovljah, umrla pa je 9. maja 1982 v Sallauminesu.

Slava njenemu spominu! Sorodnikom izrekamo iskreno sožalje!

Združenje Jugoslovanov v sev. Franciji

ŠVICA

»Slovenski otroci vabijo« že devetič

»Vsakokrat, ko »Slovenski otroci vabijo«, se v Unteribergu zbere več naših ljudi in ne bo dolgo, ko bo postala občinska dvorana pretesna«, je v uvodnih besedah dejala slovenska učiteljica Marjeta Kobe, ki že nekaj let uspešno vodi priprave in organizacijo te osrednje kulturne prireditve naše mladine v Švici. Njene besede so veljale letošnjemu, že devetemu srečanju, ki se je odvijalo v nedeljo 16. maja tega leta v Unteribergu v прекрасnem sončnem vremenu in odličnem razpoloženju. Zanj so poskrbeli naši najmlajši, ki so s svojim pestrim in skrbno pripravljenim programom zabavali ne le starše, marveč tudi prijatelje in stalne zveste obiskovalce te vsakoletne slovenske kulturne manifestacije. Prireditelj je na pobudo prvih organizatorjev našega najstarejšega slovenskega društva, SPD Triglav v Švici, pod okriljem tega društva se prireditelj odvijata še dandanes. Zato ni le naključje, temveč že simbolično, da prav prvi predsednik tega društva Gustl Teropišč že vsa leta zvesto skrbi za bujno pomladansko cvetje in grmičje in vsakokrat spremeni oder v pester domač vrtiček. V njem se otroci počutijo vsako leto bolj domače in sproščeno, takšnih kot letos pa jih nismo doživeli še nikdar. Verzi so tekli kar sami, skeči so bili polni življenja, pristnega humorja pa je vedno več. Razvili so se že v spretne mlade igralce, smejejo se, jokajo, jezijo in če besedilo zahteva, tudi krepko sprejo – otroci se resnično vživljajo. Pa tudi težave znajo že prebroditi – ko se zatakne, niso preplašeni, ustavijo se pač za hip, večje se prestopijo, pogledajo sem ali tja, vdihnejo in nadaljujejo. Poslušalec pa misli, da je tako moralo biti in napake sploh ne zazna.

Več listov papirja bi porabili, če bi hoteli popisati in orisati vse točke programa, govoriti o vsakem posebej, o zborih, skečih, o folklori, o izvirnih kostimih in raznih živalih – za vse bi nam zmanjkalo prostora. Povejmo le da je nastopalo osemdeset otrok, ki

hodijo v slovenske dopolnilne šole v Švici in da je bilo tokrat v Unteribergu pravo gledališče.

Otroci so proslavljali tega dne svoj Dan mladosti, spominjali so se tovariša Tita, od katerega so se pred dvema leti poslavljali, pod zastavo z napisom »STOPAMO PO TVOJI POTI« se je predsednik društva Metod Fikfak zahvalil otrokom in učiteljicam, pa tudi staršem otrok za ves njihov trud. Zahvalil se je za obisk častnim gostom med katerimi sta bila tudi jug. generalni konzul Gustav Kranjc in konzulka Sonja Ledinekova, njej pa, ki se v naslednjih mesecih vrača v domovino, je v imenu društva in vseh otrok izročil šopek cvetja v zahvalo za nesebično pomoč in sodelovanje v vseh štirih letih, ko je bila na službeni dolžnosti v tej deželi.

Tega dne so se otroci odrekli darilcem, ki jih vsako leto dobivajo od društva. Odrekli so se jim v prid vozička za dva invalidna otroka v domovini, za katerega so tudi udeleženci te prireditve in člani društev Triglav, Soča in Planika prispevali že nekaj tisoč švicarskih frankov. In ko bo denar zbran, bi bilo lepo, če bi oba otroka lahko srečali nekega dne tudi na tej prireditvi v Unteribergu.

Breda Stepič-Cechich

JU-SKI novice za prihodnost

Občni zbor JU-SKI se že vrsto let odvijata v majhnem kraju z imenom Schwaderloch, v bližini zgodovinskega mesta Konstancie. Letošnjega, ki je bil v soboto 8. maja, so se polnoštevilno udeležili člani sodelujočih društev, teh pa je devet, iz Švice, Avstrije in iz Zvezne republike Nemčije.

Poročila so podali dosedanja predsednik Ivan Bernik, vodja področnega zbora vaditeljev in učiteljev smučanja Miha Meglič, ter blagajnik Mile Golub.

Delovni načrt za sezono 1981/82 je bil v celoti izpolnjen, vendar so ugotovili nekatere pomanjkljivosti, katere bo treba odpraviti. Na tečajih so usposobili nove strokovne kadre, tako da je sedaj pripravljenih za delo na terenu 31 smučarskih sodnikov, 14 vaditeljev in 13 učiteljev in s tečaji bodo nadaljevali, saj je med člani društev zanje mnogo zanimanja. Poleg že tradicionalnega smučarskega prvenstva jugoslovanske mladine v Unteribergu je bilo v pretekli sezoni prvič organizirano tudi prvo JU-SKI tekmovanje otrok v Mellau, smučarska šola je uspešno delovala v Unteribergu, smučarski tečaj pa so organizirali tudi v Vorarlbergu. In JU-SKI se nameravata pridružiti dve novi društvi!

Posebna novica s tega občnega zbora pa je program dela za prihodnost, v katerem so vključeni tudi med našimi ljudmi na tujem priljubljeni smučarski teki. Ta nova panoga JU-SKI, za katero bosta odgovorna dva stara znanca smučarjev Janez Kušar in Franjo Maslić, bo zvabila na snežne poljane marsikaterega starejšega smučarja, ki rad skrbi za svoje zdravje in dobro počutje.

Ker so bile tega dne tudi volitve ima JU-SKI tudi nov upravni odbor, katerega sestavljajo naslednji člani: predsednik Martin Janc, podpredsednik Ivan Bernik, blagajnik Mile Golub, tajnik Ivo Umek, vodja področnega zbora vaditeljev in učiteljev smučanja Miha Meglič, vodja področnega zbora smučarskih sodnikov Ivo Umek,

smučarski teki: Janez Kušar in Franjo Maslić, tehnični odbor: Aleksander Rampre in Vojko Gašperšič (odgovorna za delo z mladino), Franc Pintarić, (odgovoren za propagando), Breda Cechich-Stepič, (odgovorna za tisk) Člani UO: Štefan Šušteršič, Franc Vodnjov, Drago Strnad in Ivan Dolhar.

In še posebno obvestilo: naslednjega predsezonskega ZVUST seminarja, ki ga bo organiziral JU-SKI in ki bo predvidoma v novembru ali decembru, se morajo obvezno udeležiti vsi vaditelji in učitelji, ker v nasprotnem primeru ne bodo prejeli markice za prihodnjo sezono.

Breda Stepič-Cechich

Odvetnik in njegov sluga

Na tradicionalnem slovenskem planinskem plesu, ki ga vsako leto v okviru praznovanja praznika dela 1. maja organizira slovensko planinsko društvo Triglav iz Züricha, se je tokrat predstavila dramska sekcija s komedijo »Odvetnik in njegov sluga«. Pod režijskim vodstvom Brede Stepič in ob sodelovanju odrskega mojstra Gvida Valterja, so v poldrugourni predstavi, po treh mesecih vaj, sodelovali: Franc Kolšek, Miro Česen, Dragica Dolenc, Lojze Žgavec, Majda Ipavec, Štefica Švajger, Ivo Umek, Bernard Strnad, Miro Koželj in Jože Kavčič. Nekateri med njimi so se predstavili kot dobri amaterski igralci. Omeniti moramo Mira Česna, ki je duhovito predstavil odvetnikovega slugo.

Sicer pa se je na slovenskem, tokrat že 11. planinskem plesu v Albisriederhausu v Zürichu zbralo okoli 500 članov društva, prijateljev in gostov. Ob nastopu članov dramske sekcije planinskega društva Triglav so se tokrat predstavili tudi domačini z godbo na pihala in folklorno skupino iz Unteribergerga,

rekreacijskega centra v neposredni bližini Züricha. Prebivalci tega kraja in člani slovenskega planinskega društva Triglav že leta in leta prirejajo smučarska tekmovanja. Letos so med drugim pripravili smučarsko prvenstvo jugoslovanske mladine v Švici, tradicionalni slovenski veleslalom in druga srečanja.

Komedijo »Odvetnik in njegov sluga« so izvedli člani dramske sekcije slovenskega planinskega društva Triglav iz Züricha

Poročanje s tradicionalne kulturno zabavne prireditve naših rojakov v Zürichu pa ne bi bilo popolno, če ne bi omenili tudi plodnega sodelovanja med občinskim svetom Zveze sindikatov Ljubljana-Center in Triglavom. Tokrat se je iz Ljubljane udeležil prireditve Franc Novak, ki je s sabo pripeljal Henčka in njegove fante, ki so na plesu poskrbeli za poskočne viže. Naj dodamo, da je občinski svet Zveze sindikatov Ljubljana-Center, v sodelovanju z delavci v društvu Triglav pripravil nov osnutek dogovora o sodelovanju, ki ga imajo zdaj v javni razpravi. Ta dogovor prav gotovo predstavlja nadaljnji korak za uspešen razvoj društvene dejavnosti.

Na tradicionalnem slovenskem planinskem plesu je nastopila tudi godba na pihala iz Unteribergerga

Foto: Milan Živković

Sicer pa slovensko planinsko društvo Triglav iz Švice z letošnjim letom stopa že v drugo desetletje svojega delovanja. Še naprej bodo krepili povezovanje Slovencev v Švici, dopolnilno šolanje otrok v slovenskem jeziku, povezovanje z domovino, kulturno in

športno udejstvovanje ter razvijanje vseh drugih dejavnosti, ki združujejo Slovence.

Milan Živković

Švedska

Južnošvedski piknik

Piknik Slovencev z Južne Švedske je bil lepo doživetje za društvo »Ivan Cankar« iz Halmstada in seveda tudi za številne goste od drugod. Skupno se ga je udeležilo več kot 250 ljudi – največ gostov je prišlo iz Malmöja in seveda tudi iz bližnje in daljne okolice.

Na pikniku je bila privlačna tudi vrsta športnih tekmovanj – v nogometu, odbojki, namiznem tenisu in balinanju. Proti večeru smo prisluhnili lepemu petju slovenskega pevskega zbora iz Malmöja in sporedu mladih iz SKD »Ivan Cankar«. Udeleženci so bili navdušeni tudi nad dobrotami na žaru, nad »kisljo juho« in tudi žeje jim ni bilo treba trpeti.

Na vrtu pred slovenskim domom so naši Cankarjevci postavili lično hišico, kjer ob okrogli mizi lahko posede okrog 20 ljudi.

M. H.

ZR Nemčija

Dragoceno darilo rojaka

Murskosoboška bolnišnica je pred kratkim prejela aparat za dializo, ki ji ga je podaril naš rojak Ivan Kramberger, ki živi v Duisburgu v ZR Nemčiji. Poleg tega je bolnišnici podaril tudi večjo količino zdravil. Aparat za dializo že uporabljajo bolniki te bolnišnice in pomeni veliko pridobitev za celotno pomursko zdravstvo.

V naši reviji smo pred nekaj leti že pisali o delu in življenju Ivana Krambergerja, doma iz Negove v Slovenskih goricah, ki v ZR Nemčiji opravlja poklic tehnika aparatov za dializo, obenem pa je samostojni socialni in humanitarni delavec. Nemško časopisje od časa do časa precej piše o njem kot o »dobrem človeku iz Porurja«, saj nenehno išče nove oblike pomoči tistim, ki jo najbolj potrebujejo. Pred nedavnim je sprožil tudi akcijo proti nesmiselnemu večanju porabe zdravil v ZR Nemčiji, proti uporabi nekaterih ne dovolj preizkušenih zdravil (npr. za zgodnje ugotavljanje nosečnosti) ipd. Pred nedavnim je Ivan Kramberger uspešno izvedel tudi akcijo zbiranja

zdravil, ki jih primanjkuje na Poljskem. Vrednost te pošiljke zdravil je bila prek 100.000 nemških mark.

Posebno skrb pa Ivan Kramberger posveča tudi svoji stroki – aparatom za dializo in nenehno opozarja na ponekod nemogoče razmere, v katerih so ledvični bolniki. Zavzema se za bolj redno tehnično preverjanje dializnih aparatov in za njihovo nadaljnje izpopolnjevanje. Sam je predlagal že vrsto tehničnih izboljšav teh aparatov, za katera je dobil priznanja izdelovalcev tovrstne opreme.

ZDA

»Viltis« o slovenski folklori

Najstarejša ameriška revija o folklori »Viltis«, ki jo izdaja Vytautas Beliajus v Denverju, Colorado, je prvo letošnje številko skoraj v celoti posvetila slovenski folklori. Obsežen članek o tej temi, ključno s kratkim zgodovinskim razvojem Slovenije ter še posebej o prizadevanjih za ohranjanje kulturne dediščine, je napisala Kate McGowan. Posebej je v članku obravnavano delo Franceta Marolta pa delo akademske folklorne skupine »France Marolt«.

Umetniške fotografije z etnološko tematiko v reviji objavlja nekdanja štipendistka Fulbrightovega programa v Jugoslaviji Charlotte Anderson, v izboru plesov je predstavljen gorenjski ples mrzulin iz Ramovševe knjige »Plesat me pelji«, v rubriki značilnih jedi pa so objavljeni recepti za štruklje, jabolčni zavitek in prekmursko gibanico. Tudi naslovno stran zadnje številke revije »Viltis« krasijo fotografija Slovenke v bogati gorenjski narodni noši

Spominska plošča Francu Pircu

V Kamniku so 7. maja 1982 na stavbi Sadne drevesnice in vrtnarije odkrili spominsko ploščo Francu Pircu, »očetu umnega sadjarstva, drevesničarju, strokovnemu piscu in misijonarju«, ki je bil rojen pod Malim grabnom v Kamniku 20. novembra 1785, umrl pa je 20. januarja 1880. Ob odkritju plošče je univ. prof. France Adamič govoril o Pirčevem življenju, še posebej pa o njegovih zaslugah za razvoj in napredek slovenskega sadjarstva. O tem svojem delu, ki ga je

opravljal poleg svojega duhovniškega poklica, je Pirc napisal veliko člankov, leta 1830 in 1834 pa sta izšla dva zvezka njegove knjige Kranjski vertnar, ki je doživela več ponatisov. Leta 1835 je Franc Pirc kot petdesetleten odšel za misijonarja v Ameriko, kamor so ga vabila Baragova pisma.

V knjižici, ki jo je ob odkritju plošče izdalo Sadjarsko društvo Slovenije, je poleg Adamičevega objavljen tudi prispevek dr. Janeza Stanonika o Pirčevem delovanju v Ameriki. Pirc je med drugim 31 let preživel v Minnesoti kot pravi pionir. Poleg misijonskega dela si je prizadeval tudi za kulturni in gospodarski razvoj Indijancev, skrbel za njihovo zdravje ter jih navajal na poljedelstvo in živinorejo ter seveda za sadjarstvo. Podobno kot Baraga je v nemščini izdal knjigo s popisom indijanskih šeg in običajev, predmete njihove kulture pa je pošiljal v muzej v Ljubljano. Bil je tudi prvi slovenski pesnik v Združenih državah Amerike.

Zaradi obolevnosti se je leta 1873 vrnil v domovino, kjer je umrl v visoki starosti 94 let.

Franc Pirc

V ZDA so poudarili pomen Pirčevega dela tudi s tem, da so po njem imenovali mesto Pierz v Minnesoti, ki ima tudi Kamniško ulico, postavili so tudi spomenik in sezidali Pirčevo spominsko gimnazijo.

Slovenec – pomožni škof v Clevelandu

V Rimu so pred nedavnim uradno objavili novico, da je papež Janez Pavel II. na željo clevelandskega škofa Anthonyja Pilla imenoval za pomožnega škofa v Clevelandu slovenskega duhovnika Edvarda Pevca.

Edvard Pevce je sin slovenskih staršev, rojen je bil v Clevelandu 16. aprila 1925. V duhovnika je bil posvečen leta 1950 in je opravljal doslej različne službe v clevelandski škofiji. Novi škof odlično govori tudi slovensko.

Mož leta v Slovenskem društvenem domu

Slovenski društveni dom v Clevelandu je letos izbral za moža leta Williama L. Jansa. Bill je bil rojen v New Yorku, v Cleveland pa se je priselil leta 1937. Polnih 28 let je bil zaposlen pri clevelandski šolski upravi kot slikar, ki je bil posebej izurjen za risanje športnih likov.

Ves čas, odkar živi v Clevelandu, sodeluje v številnih društvih, tako slovenskih kot ameriških, med drugim pa je tudi podporni član pevskega zbora Zarja, blagajnik federacije slovenskih narodnih domov in direktor Slovenskega društvenega doma.

ARGENTINA

Novi odbor Triglava

Slovensko jugoslovansko vzajemno društvo Triglav je imelo 25. aprila redno letno skupščino, ki se je je udeležilo 135 članov. Dnevni red je sestavljal pet točk, ki so obravnavale zlasti delo v minulem mandatnem obdobju. Člani so soglasno sprejeli poročila o delu v preteklem letu, za tem pa so izvolili novi odbor društva Triglav. Izvoljeni so bili: predsednik Boris Cossutta, podpredsednik Francisco Kandus, tajnik Francisco Kralj, namestnik tajnika Alberto Fornazarić, blagajnik Ricardo J. Paulin, namestnik blagajnika Silvia G. Pecenko, člani odbora: Martino Ljubicić, Juan J. Lović, Héctor Bunevcević, José E. Bartak, Daniel Lukac, Maria B. Vda. de Calabich, namestniki: Osvaldo G. Biecker, Juan Medved in José J. Bosic. Nadzorni odbor: Miloš Vucković, Francisco Birsá in Juan Vodopivec; častni odborniki (tribunal de honor): Francisco Cotar, Francisco Mohorcic in Juan Erman.

Izpod Nanosa do Andov

V Argentini, v lepi deželi Mendoza, stoji na majhnem hribu, ki se imenuje Cerro de la Gloria (Hrib slave), lep spomenik generalu San Martinu, glavnemu junaku argentinske zgodovine, prav na mestu, kjer je z vso vojsko prekoračil visoke Ande. S tega hrička je lep razgled na mesto Mendoza. To je res lepo mesto s čudovitimi drevedmi, poslopij pa ne zidajo visoko zaradi nevarnosti potresa. Domačini, »mendocinos«, so veselega značaja, radi prepevajo, ker imajo dovolj odličnega domačega vina. Tam žive ljudje vseh narodnosti, le Slovencev je bolj malo, takrat, ko sem prišel tja, nas je bilo mogoče okrog dvajset. Jugoslovanov, ki so se naselili tam takrat, ko so gradili železnico, je bilo več. Nekateri so za tem kupili zemljo in začeli saditi vinsko trto. Danes je med njimi več bogatih, imajo lepe vinograde. Do vinogradov so speljane namakalne naprave, ker je dežja tam bolj malo, podnebje pa suho. V Mendoza sem živel dve leti, zato imam veliko lepih spominov na to deželo.

Od doma sem se poslovil v nedeljo, 23. septembra 1928, in zadnjikrat objel mater in očeta. Štirinajst nas je takrat odpotovalo iz Lozic v Argentino, 11 fantov in 3 dekleta. Z avtobusom smo se odpeljali do Trsta. V pristanišču nas je čakala ladja »Belvedere« in 25. septembra smo se poslovili še od zadnjih prijateljev. To je bilo tudi zadnje slovo od deklet, ki so jokale za nami. »Na svidenje v Argentini!« so bile naše in njihove obljube. Vsi smo bili mladi, polni upanja, polni življenja. Ko je človek mlad, vidi pred seboj samo svetlo bodočnost.

Tretji dan potovanja se mi je zgodilo nekaj nepričakovanega. Ostal sem čisto brez denarja. Ali so mi ga ukradli ali pa sem ga kje izgubil? Še danes ne vem tega. Potožil sem to rojakom, s katerimi smo potovali skupaj, in obljubili so mi, da mi bodo pomagali. Ne bi bil rad še s tem žalostil svoje starše. Prijatelji so zbrali zame okrog 200 lir in s tem denarjem sem prispel v Buenos Aires. Bilo je 21. oktobra 1928. Ko sem menjal še zadnje lire, sem dobil dva pesa in pol. To je bilo vse moje bogastvo.

Spomin na srečno in nesrečno mesto Mendoza

Kam zdaj? Moj prijatelj Dominik Mislej, ki pa z njim nisem bil nič v sorodu, me je nagovarjal, naj grem z njim v Mendoza. Tam je imel brata Ivana, ki je bil v službi pri železnici. Brat mu je poslal telegram, naj pride k njemu, tako da je imel pravico do vozovnice do Mendoze, ki jo je plačala argentinska priseljska organizacija. Dal mi je telegram in mi svetoval, naj rečem, da sva brata. Uradniku sem pokazal telegram in mu dal tudi potni list, tako da je videl, da sva oba Misleja. Vse se je srečno izteklo; uradnik sploh ni opazil, da je bil moj oče Ivan, njegov pa France Mislej. Vzeli so nama potne liste in uradnik nama je naročil, naj bova naslednji dan ob štirih popoldne na železniški postaji linije »Pacific«. Bila sva v skrbah, kaj če bo uradnik kljub vsemu opazil najino prevaro. Na postaji pa se nama je približal z nasmehom, nama izročil potna lista in vozovnice ter zaželel srečno pot. Vesela sva se odpeljala proti Mendoza, 1150 kilometrov daleč od Buenos Airesa. Vlak je vozil 26 ur.

Naslednjega dne, ko se je danilo, je vlak obstal sredi puščave v deželi San

Luis, ki so jo tisto leto skoraj popolnoma opustošile kobilice. S strahom sva opazovala opustela polja, skrbelo naju je, kam bova prišla. Kmalu pa je prišla druga lokomotiva in vlak je krenil naprej. Kmalu sva zagledala visoke gore in vinograde. Bila sva vesela. Okrog sedme ure zvečer sva prispela v Mendoza.

Na železniški postaji naju je čakal prijatelj brat Ivan z ženo Pavlo Šircelj, s katero se je poročil komaj mesec dni pred tem. Ona je bila doma iz Trnovega pri Ilirski Bistrici.

Nekaj dni sva počivala, potem pa je bilo treba poiskati delo. Izvedela sva, da iščejo delavce pri argentinskem telefonskem podjetju L. M. Ericson. Takoj sva se odpravila proti njihovi pisarni. Tam je stalo pred nama že okrog 40 ljudi, zato sva si rekla, da za naju gotovo ne bo nič. Kmalu pa sta prišla inženir Ade in delovodja Anderson, oba Šveda. Nekaj časa sta si nas vse ogledovala, potem pa pokazala na naju. Komaj sva si zamislila tako srečo, kot je doletela naju. Že naslednji dan sva začela delati. Pri tem podjetju sem potem ostal polnih 32 let, dve leti v Mendoza, potem pa drugod po deželi. To delo me je zanimalo in veselilo, hitro sem se naučil španščine, s prijateljem pa sva si kmalu našla sobo, kjer sva si tudi sama kuhala.

Po štirih mesecih sem že prihranil 1000 lir in jih vrnil prijatelju v domovini, ki mi je denar posodil za vožnjo. Po nekaj mesecih sem bil premeščen v notranjost dežele, kjer nas je bilo skupno šestnajst delavcev in vodja. Imeli smo tudi kuharja, ki ga je plačevalo podjetje. Ko je nekoč kuhar zbolel in je moral v bolnico, so za to delo izbrali mene. Še ko sem bil majhen in je zbolela mama, me je naučila kuhati, zato mi je bilo všeč tudi to delo. Tako sem bil za kuharja deset mesecev. Ko smo opravili to delo, delali smo na telefonski povezavi med Buenos Airesom in Mendoza, so me poslali v mesto Huinca Renanco, 500 kilometrov oddaljeno od Mendoze. Prijatelj Dominik, ki sva bila dotlej ves čas skupaj, je rekel, da ne pojde iz dežele, da imajo dobro vino in ugodno podnebje. In res je tam živel polnih štirideset let.

Po 40 letih, ko je hudo zbolel, ga je brat pripeljal v Buenos Aires v bolnico. Dominik ga je prosil, naj poišče mene, da bi me rad še enkrat videl. Takoj, ko sem zvedel, sem se napotil v bolnico. Ko sem prišel do njegove postelje, ga že ni bilo več. Umril je eno uro prej.

Brat ga je želel pokopati v Mendoza in spet sem moral podpisati dokumente, da sva brata. Tako sva kot brata nastopala še po njegovi smrti. Njegov pravi brat pa še vedno živi v Mendoza, star 87 let. Včasih ga obiščem, saj je

Delovna skupina, ki je napeljevala telefonske zveze med Buenos Airesom in Mendoza. Takrat sem bil za kuharja (na levi strani slike)

najstarejši od vseh mojih najožjih loziških rojakov v Argentini.

Med delom na podeželju se mi je zgodila nesreča. Utrgal se mi je varovalni pas in padel sem s telegrafskega droga skoraj deset metrov visoko. Drevo, ki je bilo spodaj, mi je rešilo življenje. O dogodku so poročali tudi lokalni časniki. Naslov članka je bil »Človek, ki se je še enkrat rodil«. To je bilo 22. januarja 1932.

Po tej nesreči sem se odločil, da pustim to delo. Z ladjo sem se odpeljal v Buenos Aires in pri podjetju Ericson zaprosil za potrdilo, da sem pri njih delal štiri leta. Po naključju pa me je tam srečal inženir Ade, ki me je vzel v službo v Mendoza. Vedel je za mojo nesrečo. Rekel sem mu, da bi rad zamenjal službo, da bi šel rad v Montevideo v Urugvaj, kjer sem imel brata, tokrat pravega, in kjer sem imel zagotovljeno delo pri Siemensu. Pregovoril me je in tako sem ostal pri podjetju Ericson vse do leta 1961, ko sem šel v pokoj.

Izučil sem se za inštalaterja avtomatičnih telefonskih central, kar me je veselilo, hkrati pa sem imel tudi boljše plačo. V tistih časih je sicer vladala huda brezposelnost in številni ljudje so delali zgolj za hrano.

Kmalu sem spoznal tudi druge Slovence v Buenos Airesu. Stanoval sem pri družini Nabergoj, dokler se nisem poročil s Francko Trošt, ki je bila doma iz Hrašč pri Šentvidu (Podnanos). Poročil naju je g. Kastelic 6. maja 1933. Pozneje je ta slovenski izseljenski duhovnik umrl med vzponom na Aconcagua, v deželi Mendoza, kjer je bil moj prvi dom v Argentini.

Ko sem prišel v Buenos Aires, mi sprva ni bilo všeč. V notranjosti, v manjših mestih, je vse bolj domače in preprosto. Toda v Buenos Airesu je bilo tudi veliko drugih Slovencev. Tam je bilo več slovenskih prireditev, prire-

jali so igre in ples. Takrat sta delovali društvi »Prosveta« in »Ljudski oder«. Vedno sem rad plesal. V tistih časih je bilo tam precej več fantov kot deklet, tako da so one lahko izbirale. Zelo malo je bilo primerov, da se je Slovenka poročila s tujcem, s tujkami pa so se ženili fantje, ker ni bilo dovolj deklet. V takih družinah se potem ni več govorilo slovensko. Ko sem delal v notranjosti dežele, sem imel več priložnosti, da bi se oženil z domačinkami, toda nisem se hotel prav zaradi jezika. Vedno sem si mislil, kako lepo je govoriti v svojem jeziku. Z ženo sva imela dva otroka – Roberta in Ireno. Lepo smo živeli do ženine smrti. Zdaj bom kmalu že šest let vdovec.

Franč Mislej, Buenos Aires, Argentina

Za resnično zgodovino slovenskih društev

Pišem vam v imenu številnih slovenskih rojakov iz Buenos Airesa, ki nismo najbolj zadovoljni s tistim, kar je bilo objavljeno v brošuri, ki jo je izdalo društvo Triglav ob slovesni otvoritvi novega doma.

Kot vam je znano, je to naše društvo nastalo v zadnjih letih po združitvi nekaterih slovenskih društev v enotno, močno društvo Triglav. To društvo je brez dvoma ponos vseh tukajšnjih Slovencev.

V tej reviji je opisana kratka zgodovina vsega našega društvenega delovanja od leta 1925 naprej. Mnogi rojaki, ki zdaj delujemo v tem društvu, pa se čutimo prikrajšane ob tem pisanju. V gradivu ni omenjeno delovanje vrste prvih društev, niso omenjene imena pomembnih takratnih društvenikov, ki so v letih svojega delovanja prispevali pomemben delež h kulturnemu dvigu slovenskih izseljencev. V tej reviji je bila dana prednost le delovanju »Ljudskega odra«, ki je bil res eno prvih slovenskih društev v Argentini in je delovalo z vso vlogo na prosvetnem polju, vendar pa ne bi smeli izpustiti tudi delovanja ostalih društev, ki s svojo dejavnostjo niso veliko zaostajala za Ljudskim odrom. Vsa stara slovenska društva so gojila petje, dramatiko, prirejala zabavne večere, pikenike idr.

Leta 1930 je bila, kot je znano, v Villa Devoto ustanovljena prva slovenska šola, nekaj let pozneje pa tudi njena podružnica na Paternalu, to je v drugem mestnem predelu. Bila je zelo dobro obiskovana in naši otroci so se z veseljem udeleževali pouka. Na tem mestu naj omenimo, da je slovensko društvo »Tabor« z velikim uspehom uprizorilo otroško igro »V kraljestvu

palčkov«, kar prav tako ni omenjeno v reviji ne s sliko ne z besedo. To je samo en primer, ne da bi se spuščali v obširno opisovanje.

Glede tiska smo imeli stari slovenski izseljenci veliko poskusov. Leta 1929 smo imeli v naši slovenski koloniji »Slovenski Tednik«, ki ga je urejal naš požrtvovalni Peter Cebokli, po nekaj letih pa je prevzelo izdajanje in urejanje Slovensko prosvetno društvo z urednikom Ivanom Kacinom. Kmalu za tem, leta 1932, pa je dr. Viktor Kjuder izdal »Novi list«, ki se je po združitvi Slovenskega prosvetnega društva in Tabora v novo društvo »Slovenski dom« preimenoval v »Slovenski list« – last združenih društev. Naš tisk v Argentini zaradi velikih tiskarskih stroškov ni dosegel velikih uspehov in je imel bolj malo naročnikov.

S tem našim prispevkom želimo poudariti, da bi bilo za složno skupnost in sodelovanje v novem in edinem društvu »Triglav« dobro, da bi odbor ne pozabljal tudi na delovanje ostalih nekdanjih društev, ki so bila prav tako pomembna na kulturnem polju, kot je današnje društvo »Triglav«. Poudariti hočemo tudi to, da nimamo ničesar proti našemu sedanjemu društvu, hoteli smo le opozoriti, da so temelje zdajšnjega društva predstavljal tudi tista stara društva, ki jih takrat, ko je nastajal »Triglav«, že ni bilo več. Naša želja danes pa je, da naše edino društvo napreduje in deluje za vso našo skupnost in v prid vseh naših izseljencev v Argentini. Sprejmite naše tople pozdrave in hvala vam za vse!

Skupina izseljencev iz Buenos Airesa

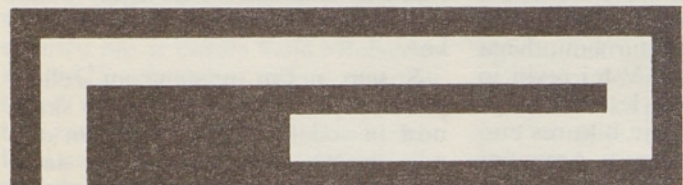
DONIT

Kemična industrija Medvode

Proizvodni program

- žične in plastične mreže, pletiva in tkanine
- tesnilni materiali – tesniti
- kovinoplastična tesnila za motorno in drugo industrijo in tesnilni materiali
- filtri za gorivo, zrak in olje in industrijski filtri
- absolutni zračni filtri
- sintetične smole – Borofen
- Fenolit mase za stiskanje in odpreski
- servirni pladnji
- tehnični laminati
- elektroizolacijski izdelki
- izdelki iz poliestrskih, epoksidnih in drugih smol, ojačanih z umetnimi vlakni; tehnični izdelki votlega profila, tehnični izdelki polnega profila, antene, športni izdelki
- gumbi, sponke iz poliestra
- sintetična lepila
- tekoča plastika
- polirne in brusne paste
- avtokozmetika
- proizvodi iz poliestrskih laminatov

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

PIONIR

NOVO MESTO

Z O. SOL., KETTEJEV DREVORED 37, TEL.
21826, POŠTNI PREDAL 89, TEKOČI RAČUN
52100-601-10173, NOVO MESTO, TELEX 35710

Splošno gradbeno podjetje »Pionir« Novo mesto s svojimi enotami

- gradi in projektira vse vrste gradbenih objektov
- izdeluje harmonika vrata
- izvaja servisne usluge na avtomobilih Zastava in Renault
- izdeluje keramične peči
- izvaja inženiring
- izdeluje jeklene konstrukcije

ARGO Ketchup

hp Proga PORTOROŽ
PREHRAMBENA INDUSTRIJA n.s.o.

Trdi naš kuhar –
mojster z diplomo:
»Le ARGO KETCHUP je
da pravo aromo«!

Burja pred tišino

Pisatelj DANILO LOKAR se je rodil leta 1892 v Ajdovščini, leta 1917 je na Dunaju promoviral za doktorja medicine, med slovenske pisatelje pa je stopil leta 1933, ko je v Sodobnosti objavil novelo z naslovom Ples. Potem je za dolga leta zapustil literarno prizorišče. Kot šestdesetletnik je potem izdal pripoved Podoba dečka in odtlej v nepretrgani vrsti objavil okrog 20 knjig, pretežno pripovednih, deloma pa tudi dramskih, esejističnih in mladinskih del.

Ob njegovi devetdesetletnici sta Državna založba Slovenije v Ljubljani in založba Lipa v Kopru izdali izbor Lokarjevega dela z naslovom BURJA PRED TIŠINO. Sedemnajst novel je pisatelj razporedil v tri tematsko zaokrožene cikle. V prvem ciklu nastopa pisatelj kot opisovalec različnih človeških usod, ki se dogajajo in oblikujejo v stiku z naravo in družbenim okoljem, drugi cikel so odlomki družinske kronike Kočijaževih, patriarhalne podeželske obrtniške družine, zadnji cikel pa govori o problemih umetniškega poklica, o pisateljevih mladostnih stiskah ter se pogloblja v vprašanja rojstva, doraščanja in smrti.

Iz knjige Burja pred tišino objavljamo novelo z naslovom DETE S PLANINE.

Dete s planine

Ko so se vračali zvečer karabinjerji in vojaki z gora, kjer so ves dan lovili partizane, so se ustavili spotoma v hribovski vasi in vprašali po Lavrinovih.

Lavrinovi so stanovali sredi vasi, vendar, ker je bila vas zelo raztresena, so bile hiše močno vsaksebi in je tudi njihova bila skoro osamljena. Vojaki so bili trudni in so stari materi, ko se je pokazala na vratih, rekli kar naravnost:

– Z nami greš.

Stara Lavrinka, suha, dolga, zelo svetlolasa, od surovega trpljenja malo upognjena ženska, je koj razumela, a se ji je vendar zdelo primerno, da napravi začuden obraz. Postala je na pragu, malo vprašujoče privzdignila glavo in pristigla z ušesi, kakor da posluša v daljavo.

– Hitro!

Vojaki so zrli zdolgočaseno in se postavili v polkrogu pred hišnimi vrati. Stara Lavrinka se je počasi obrnila in stopila v vežo. Malomarno je razgrnila rjuho in zlagala vanjo nekaj perila, obleke in – prestala.

To je bilo jasno – zaradi sina, ki je prešel k upornikom, so prišli. A tu je bil zdaj pri nji dveletni otrok njene druge hčere, ki služi v Rimu. Po rojstvu tega nezakonskega otročička ni hotela več ostati doma.

– Daleč, daleč, mati, bi šla rada, daleč.

In res je bilo daleč tu s planine in res je redko pisala. Vendar je pošiljala za otroka oblekice, izprašala vse po njem in poleti je bila en mesec tu – od jutra do večera je otroka oblačila, slačila, česala, prala, pitala, učila govoriti, pozdraviti, lepo pogledati, najraje bi ga bila od glave do nog predelala.

Otrok je postajal res nekam bolj čeden in tih, držal je rokce od sebe, kakor ga je mati učila, nosil je rdečo pentljo v laseh in se včasih bedasto, brez vzroka nasmihal.

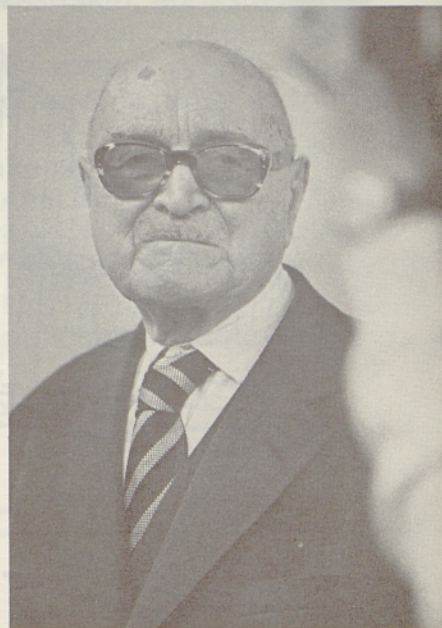
– Tako divji so ti otroci tu na planini, v mestu so vse nekaj drugega, – je govorila mlada mati, – morate paziti, glejte – je nadaljevala – kako jo naučite jesti in govoriti in hoditi. Kakor jo navadite, taka pa bo.

Zrla je z ljubeznijo na malo čečico s temno sivimi očmi, jo vzela na kolena, ji ravnala rdečega metulja v temno kostanjevih laseh na glavi in solze so ji prišle po licu.

Stara mati otrokova je bila zadovoljna, da ni hči deklice zavrgla, čeprav je bila vojaška, da je kazala dobre namene, da je tudi sama ostajala nadalje poštena. Pod poštenostjo je stara Lavrinka razumela delo, delo, delo. Hči je pustila precej denarja za otroka, pustila nekaj oblek in mnogo naukov.

– Mati, kadar hoče imeti cukrčka, ji branite.

– Mati, glejte, da jo naučite umivati se, oblačiti se in jesti.

Danilo Lokar (foto: D. Arrigler)

– Mati, pazite, da zmerom lepo pozdravi, če pride v drugo hišo.

– Mati, imejte na skrbi, da ne dobi uši in garij od drugih otrok.

Stari materi otrokovi je bilo vse to prav, ker je videla, da hči ne misli pozabiti na dete; pravzaprav pa, ker je videla, da je hči verna in misli tudi resnično delati pokoro za storjeni greh.

Ko je odhajala po enem mesecu zopet v službo v Rim, so šli zgodaj z doma in velik del poti je nosila otroka na rokah. Do postaje je bilo več ur hoda, a mlada mati se ni utrudila. Nosila je otroka na enem ramenu, izmenoma štiporamo na hrbtu, nosili sta ga celo na križ na rokah z materjo – otrok je sedel kakor modri Buda, ni trenil z očesom, ni zinil ene. Pa tudi hodil je. Potem pa se je nenadoma usedel v prah sredi bele ceste in se cmeril.

Mlada mati je skočila in vzdignila deklico v naročje.

– Kakšna pa si, bebica?!

Očistila ji je prah z obleke, bila je elegantno napravljena, otesala je

prah s krilca in bluze otroka in si ga posadila na glavo.

Tako sta korakali z materjo in štiri ure je bilo daleč. Potem pa je vlak zažvižgal in mlada mati je šla.

Otročiček je bil res dobro vzgojen. Stara mati je strmela, kako dolgo je stal na mestu in se ni ganil. Držal je roke, kakor vojak stegnjene ob sebi in se ni maknil. Ali pa je jedel in popolnoma enakomerno dvigal lakte in nagibal glavo.

Nekaj dni je otrok ostal, kakor da nečesa pričakuje.

– Kaj-li? – je mislila Lavrinka.

Otrok je sedel na zapečku, in ko je mislila, da je zaspal, je zrl živo in negibno, kakor zajec.

Šli sta skupaj v cerkev ali trgovino in otrok je lepo pozdravljal ali počepal v kolenih, kakor ga je prava mati učila.

Tudi govoril je. Če so ga vprašali: – Čigava si pa ti, mala? – je otrok odgovarjal:

– La – i – i – nova, – in se zazrl v babico.

Babica se je nasmehnila.

Rdeča petlja je bila že nekoliko povaljana in pomečkana, vendar je stala še na glavi.

In sedaj je bilo treba iti v ječo.

Lavrinka je vrgla dve otrokovi srajčki in pisano haljico v rjuho in pomislila, kaj bi še vzela. Domislila se je suhih klobas v stopnišču in pobrala nekaj parov.

– Hitro, ej! – je začula klic pred vrati spodaj in napravila vozle pri culi.

Otročiček je šel bos in vojaki so se smejali, kako malega člana imajo s sabo.

Stopili so v avto in drselo je po gladki cesti.

Sredi trga je vozilo postalo in Lavrinka je oddala pri poročeni hčeri in velikem borjaču malo čečico. Avto je hupal sredi ceste in časa ni bilo veliko.

– Glej, da se otrok ne skvari, da zmerom lepo pozdravlja, da se umiva, da ne dobi garij in da ne cuza cukrčka, glej, da jo naučiš lepo »bogca«, sestri boš dajala ročasn, jaz grem, bogve, če se vrnem.

Tako je stopila babica v avto in v temnico in nič več se ni oglasila.

Otrokova teta pa je imela dela čez glavo, po mleko je hodila uro daleč, in kadar je šla v kasarno po vojaško perilo, je ni bilo do večera.

Čečica je ostala sama.

Edino bitje v hiši je bila tetina svakinja in ta jo je zaprla včasih po pol dneva v čumnato. Imela je tri nezakonske otroke. Starejšega je oddala sestri v mesto, srednjega je vozila na roki in dojenčka je pestovala na nedrih.

Srednji otrok je ostal včasih s čečico v hiši, sedel v kotu ter si mulil palec. Ko mu ga je mati povezala, je posku-

šal s cunjico, a ker mu ni ugajalo, jo je počasi snemal in spet »kadir pipo«, kakor prej.

Svakinja je prišla zvečer in vzela vse otroke iz temne čumnate na cestni vogal, kjer je hodilo polno vojaštva mimo in zrla po moških. Včasih se je samo nasmehnila, včasih rekla nerazumljivo besedo za mimoidočim, včasih pa je koga ustavila. Silno se je raznežila, govorila, se smejala in potem odpeljala vse otroke v hišo.

– Tu lepo čakajte! Le lepo z mirom.

Vrnila se je kasno in legla.

Tisti vojak, ki ga je bila zvečer ustavila, je prišel še nekajkrat v hišo, potem pa so prišli čisto neznani moški.

– Le lepo pazi na Mirkico in na vse, Berta, – je govorila svakinja in jih zaprla same v čumnato.

Mala čečica se je ulegla na tla in vzdignila roke od sebe. Krilce ji je padlo do prsi in tako je čisto naga poležavala na tleh. Bilo ji je dolgčas. Prej jo je ogovarjala babica ali njena mati, tudi teta ali njena svakinja so jo včasih v začetku ogovarjale, zdaj pa nikogar več, vrata zaklenjena.

Zgodile pa so se v hiši tudi čudne reči. Pritekla je brez duška sosedova Slavka in zakričala:

– Spet me je tepel.

– Ti ostani trdna, ne pusti do sebe, teci, naj ve, da ne sme vzdigniti palice, tiran, če je prav tvoj oče, kosmatinec.

Slavka se je tresla po vsem životu, nato sta šli na cestni vogal s svakinjo in čakali na vojaka.

Vojak je res prišel, vnel se je živ razgovor, vojak je ponavljal:

– Naznanim, naznanim, če hočeš biti moja, – in vsi trije so se odpravili dol po veliki ulici.

Otroci so lezli počasi iz kuhinje, kakor ščurki, čečica se je vrgla na tla na hrbet, sunila roke in noge od sebe in ostala dolgo tako. Mimo je prišel mali Mirkica, »kadir pipo«, zrl pri tem na cesto in se prevrnil na čečico. Legel je tudi on hrbtenski, dvignil noge v zrak, in tako sta ostala eden ob drugem.

Nekega dne je spet prisopela sosedova Slavka, za njo njen oče s sekiro v roki, a dekle je zaklenilo hišna vrata in moški ni mogel noter. Le butal je z divjo silo ob dver, kakor zver, in hropel.

Za vrat ga je zgrabil vojak, oni isti, ki ga je svakinja ustavila na cesti, in vlekel očeta spred hiše.

– Kaj ni bolje, da jo podučujem jaz, kakor kdo drugi, – je vpil, zamahnil v vojaka, ki se je na sve pretege drl: Zalezuješ jo, zalezuješ hčer! – a nato sta se oba prevrgla in prišlo je mnogo ljudstva okoli njiju, ki sta ležala na tleh in molela noge od sebe. Toda ko so prišli karabinjerji, se je vse razšlo, tudi tadvana na tleh se nista več metala, celo vzdignila sta se. Očividno

sta postala čisto krotka, brez besed sta se pustila odpeljati.

Zopet je postajala ob dolgih poletnih večerih svakinja na cestnem oglu in čakala na vojaka. Zdaj pa ni več gonila otrok v hišo. Mala čečica se je ulegla na hrbet na tla in stegnila vse štiri od sebe.

– Lepa si! – je rekla svakinja, pristopila in jo hotela dvigniti. A otrok je ostal trd kakor kamen in pal scela na tla. Ženska se je razgovarjala z vojakom dalje, se smejala razbrzdano in včasih počepala.

Teta je zopet prala pred hišo vojaško perilo. Potem je dolge dneve izostala in šivala v vojašnici.

Bilo je vroče poletje in Berta, mala deklica s planine, je legla v senco na cestni tlak in ležala hrbtenski z nogami v zraku. Mimo so prišli ljudje in gledali otroka.

– Čigavo je pa to?

Nihče ni otroka poznal.

Zastaven moški jo je prijel za roko in vzdignil. A otrok ni govoril, bil je kakor omrtničen. Nalik drvu je spet pal na tla in ostal na hrbtu.

Včasih je deklica legla v kup praha, ki ga je smetar nanesel in nanj pozabil. Sukala in vrtela se je v njem, dokler se ni vzdignil gost oblak. To ji je ugajalo, zrla je v peščeno meglo okrog sebe in se enakomerno zibala z desne na levo.

Na jesen je prišla otrokova mati iz Rima. Ko je ugledala dete neznano ženo pred hišo, je teklo sredi dvorišča in se vrglo na hrbet, stegnile roke od sebe, sunilo noge v zrak in čakalo, kakor živalca.

Mati je gledala in strmela. Odložila je kovček in zavoje in rekla:

– Kaj ste naredili iz otroka? Tako čedna čečica je bila.

Previdno jo je vzdignila in peljala pod vodovodno pipo. Dolgo jo je spirala, sušila, česala in ji zopet po dolgem presledku nadela rdečega metulja na glavo. Preoblekla jo je v novo in ji obula bele čizmi. Prinesla jih je s sabo to dolgo pot. V roko ji je položila lutkasto punčko. Berta jo je položila na tla, ji privila roke in noge v vis in se smejala.

– Ne tako, – je rekla mati in jo odvedla.

za mlade

po srcu.

Rubriko ureja: MIHA MATÈ
Ilustrirala: IRENA MAJCEN

Predstavljamo vam pesnika MIROSLAVA KOŠUTO

Pesnik Miroslav Košuta se je rodil leta 1936 v Križu pri Trstu. Po končani maturi, ki jo je opravil na slovenski realni gimnaziji v Trstu, je študiral angleščino in svetovno književnost na ljubljanski filozofski fakulteti. Študij je končal leta 1962, potem pa je bil nekaj časa novinar in urednik pri RTV Ljubljana, dramaturg Slovenskega stalnega gledališča v Trstu, urednik tržaške revije Dan, zdaj pa je ravnatelj Slovenskega stalnega gledališča v Trstu.

Doslej je izdal več pesniških zbirk za odrasle. Piše tudi radijske in gledališke igre za otroke.

Njegovo pomembnejše pesniške zbirke za mlade bralce so: Kje stanuješ, mala miška, Zaseda za medveda in Abecerime.

Kako se čaka v zasedi na medveda, pa nam pove naslednja njegova pesmica.

Miroslav Košuta

Zaseda za medveda

Vzamemo puško
in gremo na hruško.
– Na hruško?
Seveda,
čakat medveda!

V vejah sedimo
in sline cedimo.
– Sline?
Seveda, zaradi medveda!

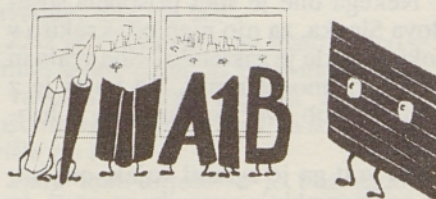
Odvržemo puško,
utrgamo hruško...
– In jo pojemo?
Seveda,
namesto medveda!

Zapisal Štefan Kocijančič
Kajetan Kovič

Šolski zvonec

Šolski zvonec glasno kliče:
»Cicibani, kje pa ste?
Čez zelene vinske griče
že jesen v deželo gre!«

Strašno dolgčas je v razredu
šolski tabli in klopem,
strašno dolgčas zemljevidu,
dolgčas knjigam in rečem.

Na pero že zvezek čaka,
tabla krede si želi,
v razred škili zvita sraka,
da se česa nauči.

V prvi razred že hitijo
urne črke a be ce
in številke se lovijo
slepe miši ena dve.

Zvonec kliče, zvonec kliče!
Čas poletni je minil.
Nosi že jesen čez griče
polne torbe hrušk in sliv.

Bomo se sladkali z njimi
in veseli v šolo šli.
Zagotovo že pozimi
bomo učenjaki vsi.

Basen

Kakršen ptič, takšna pesem

Vrabcem je pri oknu poslušal kanarčka, ko je prepeval. To petje mu je močno ugajalo, zato ga je začel posnemati. Hudo si je prizadeval, da bi tako lepo pel kot kanarček. Pa kljub dobri volji nikakor ni šlo.

Tam blizu je čepel črni vran. Ko je videl vrabca in ga slišal, mu je rekel:

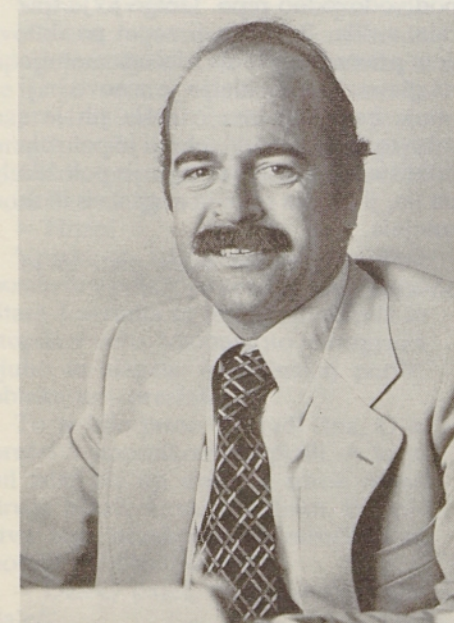

»Ubogi vrabček, čemu se napenjaš? Kaj se siliš prepevati, ko pa ne znaš in ne moreš? Ali ne veš, da s tem še bolj razkrivaš svojo nesposobnost! Bolje bi bilo, ko bi molčal! Vedi, da nikomur ni moči prikriti tega, kar je! Zato pa: Krokarkroka, slavec poje, ptica vsaka žvrgoli po svoje.«

Morda še ne veste...

da je najvišja znana vrsta dreves na svetu sekvoja ali mamutovec. Raste samo še blizu kalifornijske obale tik za mejo z zvezno državo Oregon, južno od mesta Monterrey. Najvišji primerki pa je trenutno Howard Libbey Tree v gaju Creek v Kaliforniji. Njegovo višino so leta 1964 ocenili na 112,10 m, vendar so kasneje ugotovili, da je vrh odmrli in je torej drevo visoko 111,60 m. V obsegu meri 13,41 m.

da za najbolj osamljeno drevo na svetu velja drevo v oazi sredi puščave Ténété v republiki Niger. Februarja 1960 je celo preživelo karambol, ko se je vanj s tovornjakom zaletel neki Francoz. V premeru 50 km naokoli ni nobenega drugega drevesa.

Mihec

Mihcu ni bilo treba dvakrat reči, naj vstane. Zjutraj, takoj ko zabrenči budilka, že skoči iz postelje, smukne v hlače, si natakne čevlje, obleče srajco. Ena, dve, tri, pa je nared.

Ampak pod pipo ga niso mogli spraviti ne zlepa ne zgrda. Če je očka vztrajal, naj gre v kopalnico, je sicer ubogal. Zaklenil je vrata od kopalnice, odprl pipo, da je lahko mama v kuhinji slišala, kako teče voda. Mihec si je medtem drgnil obraz in roke z brisačo. Umival se je kar na suho brez vode in brez mila.

Če so ga povprašali, zakaj se tako neznansko boji vode, ni bil v zadregi z odgovorom.

»Zato, zato, ker je voda mokra in mrzla in zoprna in sploh zelo zoprna.«

»Mihec, topla voda ne more biti mrzla.«

»Topla voda res ni mrzla, ampak je zato še bolj mokra.«

Sleherno jutro je Mihec sedel k zajtrku v obraz in roke rdeč kot kuhan rak od drgnjenja in seveda tudi umazan še od prejšnjega večera, ko se je prav tako umil na suho samo z brisačo.

Lepega dne je očka prinesel Mihcu nenavadno darilo – vodo v prahu.

»Še nikoli nisem slišal za vodo v prahu,« se je začudil Mihec.

»Pa za mleko v prahu si slišal?«

»Sem.«

»In za kakao v prahu si tudi že slišal?«

»Seveda.«

»Vidiš voda v prahu je nekaj podobnega kot mleko v prahu ali kakao v prahu.«

Mihec je nejeverno odkimaval.

»Razumeš?«

»Ne razumem, kako se umiva z vodo v prahu?«

»To boš videl jutri zjutraj.«

In zjutraj je imel Mihec kaj videti. Očka je napolnil lavor do roba z mlačno vodo. Nato je odprl okroglo škatlico, v kateri je bila voda v prahu. Iz nje je vzel ščepec belih kristalčkov ter jih vrgel v vodo. Kristalčki so se potopili na dno lavorja.

»Zdaj pa brž mešaj, Mihec, dobro zmešaj!«

Mihec je mešal vodo oberoč. Mešal je in mešal...

»Očka, koliko časa bom moral še mešati?«

»Dokler voda v prahu ne bo nared za umivanje.«

»In kdaj bo to?«

»Ali je voda mrzla?«

»Ne.«

»Pa mokra?«

»Ne.«

»Kaj pa zoprna?«

»Sploh ne.«

»Potem je že nared.«

»Hočeš reči, da si bom zdaj moral umiti z vodo v prahu roke?«

»Saj si si jih že umil.«

»Kdaj?«

»Medtem ko si mešal vodo v prahu.«

»A res?«

»Res, Mihec.«

»Voda v prahu mi je všeč.«

»Si boš zdaj umil z njo tudi obraz?«

»Bom, očka.«

In si ga je zares umil.

Tako je Mihec premagal strah pred mokro vodo.

Ljudske uganke

V cvetu mladosti
najslejše dišim,
v zrelosti svoji
pa kmeta redim.

a jda

Je mati slabotna,
še stati ne zna;
pa sina se varuj,
te vrže ob tla.

trta in vino

Pozimi cveti,
poleti hladi,
na soncu se joka
in v senci strdi.

led

Sestra je črna,
bratrec je bel,
vedno sta skupaj,
pa ni je ujel.

dan in noč

Brez mule, brez konja –
pa tud' brez voza,
te peljem po polji,
prek' strmih gora.

železnica

Pozimi cvete,
poleti zeleni,
jeseni rodi.

leska

- največji slo
- po nakladi
- številu rubrik
- pestri vsebini

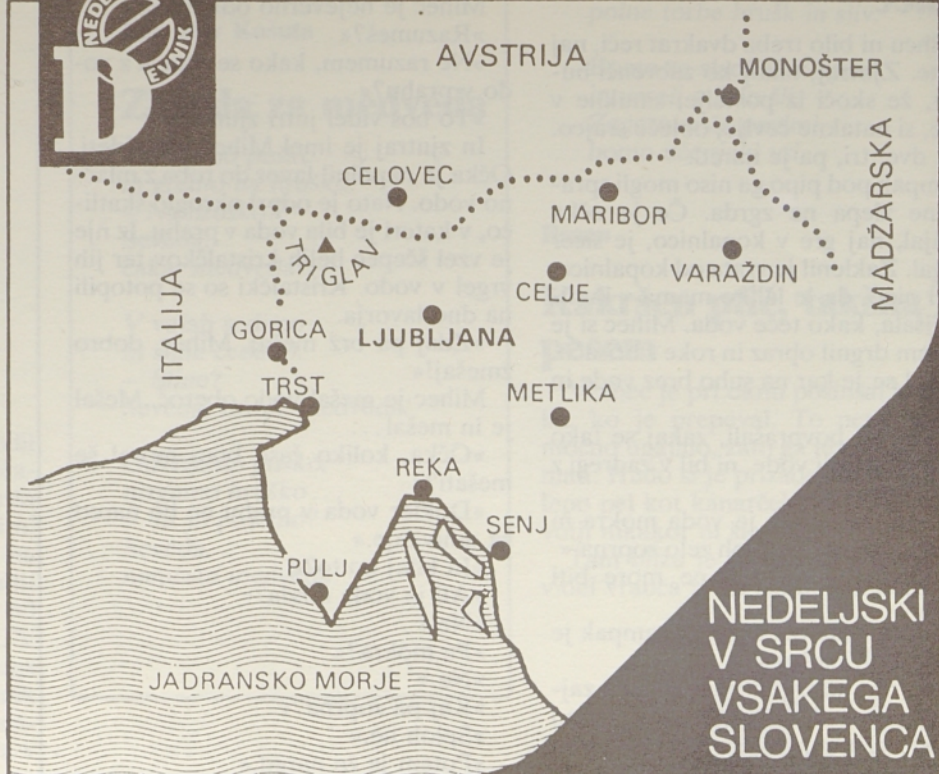
NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v povprečni nakladi 207.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da ga bere okrog 70 odstotkov vseh Slovencev v matični domovini.

● V ZAMEJSTVU

● PO SVETU ?

Postanite tudi vi član te velike slovenske družine:

NAROČITE NEDELJSKI !

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

**NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV**

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

NAROČILNICA

Ime in priimek: _____

Kraj, ulica: _____

Pošta, država: _____

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

CELOTNA NAROČNINA **41** USA DOLARJEV ali **70** DM oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

Svitanja – pesništvo ljudske revolucije Jugoslavije 1941–1945

Knjiga je bogat izbor poezije jugoslovanskih književnikov, nastale v času okupacije in narodnoosvobodilnega boja. Razdeljena je na naslednje tematske sklope: Predvečer, Vstaja, Boj, Ječe, Taborišča in Svoboda, glavni naslov pa ima enak kot leta 1939 natisnjena zbirka pesmi makedonskega revolucionarja in pesnika Koče Racin.

Izbor slovenskih pesmi in uvod v knjigo je delo Emila Cesarja, izbor pesmi drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti pa sta pripravila Marjan Grakalić in Stjepan Kizivat. Strokovni urednik je prof. Emil Cesar, strokovni svetovalec dr. Janez Rotar, oblikovalec pa Andrej Verbič.

Knjigo je izdala in založila Dopisna delavska univerza Univerzum v Ljubljani, njena cena je 850 dinarjev.

Nad sto strani obsegajoča knjiga je sestavljena iz treh delov. V prvem delu, nekako bi lahko rekli splošnem, je objavljeno gradivo, ki ga je Andrej Smrekar še kot študent zbral za tretji del Krajevnega leksikona Slovenije iz leta 1976 in ki prinaša podroben opis krajev in življenja v kostanjeviški krajevni skupnosti. Drugi del opisuje kostanjeviško zgodovino v prvi polovici 18. stoletja. Tretji del pa je ponatis prispevka z naslovom Galerija Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki, ki je bil objavljen v zborniku Krško skozi čas, ob 500-letnici mesta.

Knjigo o Kostanjevici je izdal Dolenjski kulturni festival, sozaložnica in soizdajateljica pa je Galerija Božidar Jakac v Kostanjevici.

Brkonja čeljustnik

Pred devetnajstimi leti umrli zdravnik in književnik BOGOMIR MAGAJNA se je kot pisatelj uveljavil že v obdobju med obema vojnama, ko je z rodne Primorske, ki so jo bili zasedli Italijani, pribežal v Ljubljano. V svojih spisih se je vselej zavzemal za socialno ogrožene, nemočne in zatirane ljudi, še poseben posluš pa je pokazal za najmlajši rod, ki mu je posvetil skoraj celotno svoje pisateljsko delo. Njegove najbolj znane zgodbe so Rakko in Lija, povestice o punčki Maji in, seveda, Brkonja Čeljustnik.

V tej knjižici je Bogomir Magajna najbolj razločno izpovedal svoja občutja za resnico, pravico in lepoto. V zgodbi se je naslonil na nekatere znane pravičnice in bajne motive, v katerih so dobrota, pogum in čudovita glasba tako očarale mračne sile podzemlja, da je junak iz njihovih krempļev lahko rešil svojo izvoljenko. Z dobrodušnim orjakom Brkonjo Čeljustnikom pa se je pisatelj posredno dotaknil tudi starega ljudskega verovanja v pomoč naravnih sil, ki se jim človek z objestnostjo in nepremišljenostjo ne sme zameriti.

Knjiga je s svojim poetično obarvanim, vendar globokim humanim sporočilom marsikaj povedala današnjemu mlademu, a tudi starejšemu bralcu.

Izšla je pri založbi Mladinska knjiga v Ljubljani, v zbirki Deteljica, s spremno besedo o pisatelju in njegovem delu Jožeta Snoja in v opremi ter ilustracijah Dušana Kluna, velja pa 230 dinarjev.

Med dokumentom in poezijo

Gre za izbor iz sodobnih pripovednikov Furlanije in Julijske krajine in je prvo tako delo pripovedne književnosti, ki nam predstavlja najboljše tamkajšnje pisatelje. Urednik Josip Tavčar je v ta izbor vključil osem priznanih pripovednih imen teh dveh sosednjih pokrajin.

V uvodni razpravi izpod peresa profesorja Bruna Maierja je rečeno, da so v ta izbor vključeni vsi tisti avtorji, ki so kakorkoli povezani z omenjenima pokrajinama, bodisi da so se tu rodili ali pa dlje časa živeli in ustvarjali. Eni odslikavajo v svojih delih velemestni, drugi vaški, tretji pa problemski svet človeka.

Josip Tavčar je izboru dodal še biografije ter bibliografijo posameznih avtorjev, tekste so prevedli Marija Cenda, Neva Godnič ter Milan Lipovec, knjigo, ki jo je izdala koprška založba Lipa, pa je opremil Klavdij Palčič.

Kostanjevica na Krki in okoliške vasi

Gre za knjigo avtorja **ANDREJA SMREKARJA**, za publikacijo zanimivih informacij in zapisov o kulturnozgodovinski preteklosti in sedanjosti na širšem območju »dolenjskih Benetk«.

V knjigi je avtor povezal nekatera svoja besedila in besedila drugih avtorjev, vzeta iz publikacij o Kostanjevici, ki so izšle pred leti, in jih popestril z likovnimi prilogami.

Slovenske pesmi

Petindvajsetletnico umetniškega delovanja je Koroški akademski oktet zastavil delovno, tudi z veliko, peto ploščo, ki jo je izdala RTV Beograd, produkcija gramofonskih plošč, posneli pa so jo ob koncu lanskega leta v Slovenski filharmoniji v Ljubljani.

Album ima preprost naslov – SLOVENSKE PESMI, tako kot tudi najbolj ustreza predstavitvi šestnajstih pesmi iz vseh slovenskih pokrajin. Od priljubljene Po jezeru bliz Triglava in Fantje vasujejo z Gorenjske, Kje so moje rožice, Napitnica in Stoji mi polje s Štajerske, Moj pobič rajža iz Gradca v Wien, Luba vigred se rodi in Stej sa prišle te nawice s Koroške, prek znane Venci beili, Ne ouri, ne sejaj, Bejži ftiček, Pij, mila, pij iz Prekmurja, belokranjskih Mara v jezeru in dve belokranjski, do dolenjske Rasti mi, rasti in primorske Barčica je splavala.

Ob znanih priredbah Valensa Vođuška, Franceta Marolta, Cirila Cvetka, Emila Adamiča, Matije Tomca, Rada Simonitija, Cirila Krpača (vodje okteta) in Lajka Milisavljeviča je dragocenost plošče več novih priredb (Kruna Cipčija, Jakoba Ježa, Alojza Srebotnjaka in Lojzeta Lebiča).

Ljudske pesmi in napevi, v starih in novih priredbah, iz različnih slovenskih pokrajin zvenijo v interpretaciji Koroškega akademškega okteta polno in barvito. Oktet se v posameznih izvedbah pesmi približuje izrazni ter motivni tipiki pesmi in tako dokazuje visoko raven razumevanja posameznih in različnih sestavin slovenske narodne glasbene dediščine.

Ljudsko izročilo

Že večkrat smo se na teh straneh pogovarjali o tako imenovani kulturni in jezikovni dediščini, ki se bolj ali manj uveljavlja v vsakem človeku, po navadi umsko in čustveno, in brez katere je človeku težko.

Vi vsi, ki živite s slovensko kulturno in jezikovno dediščino daleč stran od matice, še posebej čutite in cenite njen pomen in vrednost.

In kako se ta dediščina kaže? Lepega dne se nam – včasih iz čiste podzavesti, včasih pa sprožena zaradi okoliščin – utrne misel, slišana v mladosti, oglasi droben napev, ponovi se nam še dvakrat, trikrat in že se nam v spominu pridruži iz pozabe nekaj besed kakšne stare pesmice, ki smo jo slišali ali znali kdo ve kdaj v mladih letih, še doma v Sloveniji ali pa že na tujem. In z napevom in besedilom je združeno tako ljubo občutje, kakor da smo znova prišli domov, kakor da se nam je obnovila skrivnostna popkovnica, ki nas duhovno in telesno napaja in povezuje, ko da pojemo davno, lepo pravljico iz otroških let, ki nas čez tri gore, čez tri dole, čez tri zelene travnike pripelje spet natančno tja, kjer duševno in telesno podzavestno želimo biti, kjer se najbolj spočijemo, kjer smo po srcu doma.

Tako ljubo nam je, da vzamemo svinčnik v roke in si besedilo zapišemo kot čaren urok, kot močan zagovor, ki nam bo prihodnjič, ob urah in dnevih največje bridkosti ali osamljenosti, priskočil na pomoč za notranjo izravnavo domotožja, za spodbudo in spokojnost pod bremenom, ki nas pritiskajo k tlom.

Prepričan sem, da je takih zapisov polno po vsem svetu, tudi med vami, bralci teh besed, in da bi nastala prav zanimiva knjiga, če bi se našel kdo in zbral te drobce, jih izdal v posebni knjigi in jih v taki obliki vrnil ne le zapisovalcem, temveč – veliko širše – vsem, ki se prijetno počutijo ob taki dediščini, ob takih odmevih in utrinkih iz davnih dni, ob drobnih spominih na slišano ali brano ljudsko blago, ob lastnih poskusih razpoloženske ali priložnostne pesmi ali pripovedi.

Za Slovence v Italiji je natanko to storil Pavle Merku. V letih 1965 do 1974 je zbiral tako imenovano ljudsko izročilo po vsem narodnostno tako zanimivem področju od Trsta na jugu do Trbiža na severu, se pravi od Brkinov čez vzhodni in zahodni Kras, Brda, Nadižo, Ter in Rezijo do Zilje.

Če ste sami doma iz teh krajev, ne smete zamuditi čudovite priložnosti, ki se vam

ponuja, morate dobiti v roke to knjigo. Ne bo vam žal. Celoten naslov se glasi: Pavle Merku: *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji*. Izšla je pri Založništvu tržaškega tiska v Trstu 1976.

Tudi če niste doma s teh področij ali nimate nanje posebnih osebnih ali čustvenih navezav, vam bo ta knjiga prinesla toliko tihega zadovoljstva in notranjega bogastva, da se vam bo spremenila v trajno spremljevalko in dragocen priročnik za tihe trenutke narodnega ponosa in slovenske zavesti.

Posebno zanimivo je, da je vsa knjiga izdana dvojezično, slovensko in italijansko, ker želi »tudi sosednjemu narodu plebiscitarno pokazati pradedne in žive korenine tu živečega slovenskega človeka, kar je skupna vrednota, ki jo je treba ceniti in spoštovati, in podlaga za plodno in prijateljsko sožitje ob narodnostni meji«.

V knjigi je namreč nad 600 zapisov slovenskih narodnih pesmi, veselih in žalostnih, šaljivk in nagajivk, izrekov in pregovorov, pravljic in pripovedi, ki se ohranjajo iz roda v rod. Nekateri od teh drobcev in pesmi so le svojevrstni odmevi ali izvirniki splošno slovenskega ljudskega blaga, drugi pa spet enkratni domisleki večidel preprostih ljudi, pesnikov in pevcev in pripovedovalcev za tako rekoč domačo, krajevno rabo, tako zbrani pa pomenijo, kakor pravi založba, zavidljivo »živost ljudske ustvarjalnosti, kakršno bi v današnjih dneh težko pričakovali. Za bralca, vajenega umetnih besedil in glasbenih stvaritev, bo to popotovanje skozi bogastvo ljudskega izročila od Miljskih hribov na jugu do Rateč na severu sugestivna priložnost za srečanje s prvinsko pristnostjo, preprosti človek pa bo v knjigi našel ovrednoteno lastno, večidel nezavedno kulturno bit.«

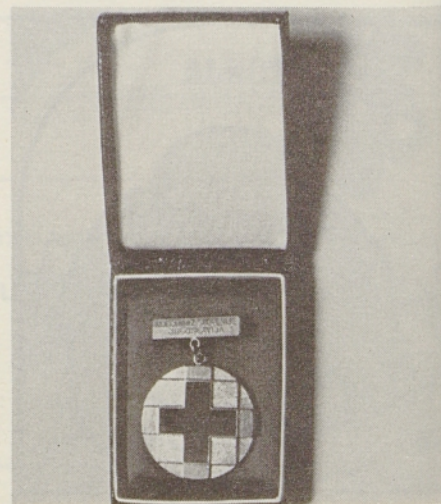
Nihče pravzaprav niti ne sluti, koliko bogastva se skriva v nas, kaj vse nam lahko daje notranjo moč, zavest narodne pripadnosti in s tem družbeno zaledje, dokler se ne oglasi od nekod iz njega na primer: »Lipa zelenela je tam v domačem kraju...« ali kaj podobnega. Takrat je konec odtujenosti, konec brezdružnosti, konec osamljenosti, takrat vemo, čigavi smo, kaj je naša dediščina, kaj ljudsko izročilo, sredi katerega in s katerim smo zrasli in nas je spremljalo in nas vključevalo v duhovno najbližjo človeško družino.

Vse to in še kaj je vrednost in moč ljudskega izročila, zato ne smemo pretrgati zlate verige, ki drži iz roda v rod in nas povezuje in nam bogati življenje.

Janko Moder

Glavni odbor Rdečega križa Slovenije je Slovenski izseljenski matici podelil »Zlati znak priznanja« za dolgoletno ustvarjalno delo v Rdečem križu Slovenije pri »krepitvi solidarnosti in humanih odnosov med ljudmi« ter seveda še posebej za spodbujanje humanitarnih dejavnosti med slovenskimi izseljenci. To priznanje Matici je hkrati priznanje številnim slovenskim izseljencem po vsem svetu, ki občutijo močno prizadetost ob vsaki nesreči, ki prizadene njihovo staro domovino. Priznanje Rdečega križa je v imenu Slovenske izseljenske matice prevzel na priložnostni slovesnosti predsednik Stane Kolman.

Več stikov s Slovenci na tujem

Pred kratkim so se sestali člani odbora podružnice Slovenske izseljenske matice Kamnik-Domžale, da bi pregledali doslej opravljeno delo in si zastavili delovne načrte do konca tega leta.

Podružnica je sodelovala pri organizaciji nastopa pevskega zbora slovenskega delavskega društva iz Aumetza v Franciji, ki je bil lanskoletnega junija v Kamniku, organizirala je sprejem župana iz Clevelanda slovenskega rodu Georga Vojnoviča in z njim vred obiskala njegove sorodnike v Stranjah pri Kamniku, priredila pa je tudi sprejem kanadskih izseljencev-športnikov v tovarni Stol na Duplici.

Letošnji 24. junij je kamniško-domžalska podružnica SIM sprejela v goste zahodnopensilvansko harmonikarsko skupino iz Pittsburgha v Združenih državah Amerike. Dopoldne je glasbenikom priredila sprejem, popoldne so si ogledali Kamniško Bistrico in Arboretum v Volčjem potoku, zvečer so priredili samostojni koncert na prostem, naslednjega dne pa so nastopili na tradicionalni Kmečki ohceti v Ljubljani.

Kamniško-domžalska podružnica SIM načrtuje za letos še izseljensko srečanje, ki bo 14. avgusta ob 15. uri v Kamniški Bistrici. Poseben odbor je že začel z organizacijskim delom, tako da se bodo izseljenci in vsi ostali Slovenci na tujem, ki bodo tiste dni v domovini, kar najlepše počutili.

Sicer pa so člani odbora omenjene podružnice sklenili, da bodo še bolj utrjevali stike z vsemi Slovenci na tujem, da bodo skušali kar najustreznejše reševati njihovo problematiko glede vrnitve, zaposlitve in šolanja otrok, sklenili pa so tudi, da bodo našim delavcem, ki živijo na začasnem delu v tujini in so iz kamniške ter domžalske občine posredovali v čim večjem številu kamniško glasilo Občan.

Ob tej priložnosti je predsednik kamniške občine Ivan Justinek podelil državna odlikovanja trem najzaslužnejšim članom omenjene podružnice: MARICA BREJC je prejela red republike s srebrnim vencem, PETER KLAVČIČ red republike z bronastim vencem, IVAN REDENŠEK pa red dela.

Ob koncu so člani upravnega odbora podružnice razrešili dolžnosti dosedanjega predsednika Janeza Maleša, ki opravlja zahtevno poklicno delo; za novega predsednika so soglasno izvolili Matijo Jenka, za podpredsednika pa Srečka Berčiča.

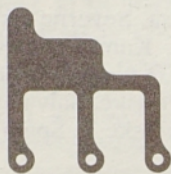

VELEBLAGOVNICE NAMA LJUBLJANA

**PRI POŠTI
TROMOSTOVJE
ŠTEPANSKO NASELJE
RUSKI CAR
ŠKOFJA LOKA IN CERKNO
KOČEVJE
TITOV VOLENJE
SLOVENJ GRADEC
RAVNE NA KOROŠKEM
ŽALEC
LEVEC**

- za sodobno družino
- za urejen dom
- za prijeten vsakdan:
- v eni hiši vse blago
- oblačila, obutev in modni dodatki
- stanovanjska oprema
- predmeti dnevne porabe
- potrebščine za šport in razvedrilo

ELEKTROTEHNA

DO melodija

Tovarna glasbil in učil MENGEŠ – Slovenija – Jugoslavija
Trdinov trg 4 61234 Mengeš
Telefon: 061 737-403.

Naš proizvodni program vam daje široko paleto glasbenih instrumentov.

- klavirske harmonike od 60 do 120 basov
- diatonične harmonike
- klasične kitare
- električne kitare
- notne zvočne table
- ojačevalce in
- pribor za glasbene instrumente

Dragi rojaki, trgovci in vsi, ki vam je ob poslušanju prijetne glasbe toplo pri srcu – še posebno, če jo izvajate sami ali vaši najbližji, so namenjene te vrstice. »MELODIJA« tovarna glasbil in učil iz Mengša, s 35-letno tradicijo vam nudi svetovno priznane izdelke, od katerih je za vaše področje še posebej interesantna diatonična harmonika s helikon basi (»frajtonarca«) iz katere boste lahko izvabili tisto, kar vas zadovoljuje, vas dela srečnega in kulturno bogatega. Vse, kar želite vedeti o naših izdelkih in o možnosti nakupa, nam pišite, mi pa vam bomo radi poslali prospekte in dali vse informacije, ki jih boste želeli.

mislimo na glas

druge ženske? Ne prispeva za gospodinjstvo? Je pijanec? Ne, ne, ne, ne je odkimavala Francka in nazadnje je bruhnilo iz nje: Predober je z menoj. Tega ne prenesem več. Pa sta se ločila.

Tako je pač z nami. Tudi dobrot se prenaješ. In zato bo kar prav, da niso vsi ljudje vselej prijazno nasmejani. Da niso vsi možje dobri, vsi prodajalci, vozniki, natakariji, zdravniki in profesorji prijazni.

Ina

Nasmeh

Nasmeh prosim, – pravi fotograf preden sproži sprožilec.

Ubogamo ga, vsak po svoje pač. In potem ostanejo na slikah ti naši nasmehi in smehljaji – prijazni, sproščeni ali pa nekam kislo prisiljeni. V starih albumih radi gledamo slike ljudi, ki jih že dolgo ni več, in skušamo na njihovih obrazih in nasmehih ugani, kakšni so bili. Lahko se zgodi, da nas bodo tudi naše slike preživele in si bodo nekoč tisti, ki pridejo za nami, tudi nas podobno ogledovali in presojali.

Nasmeh. Lepo bi bilo, če bi vsakega od nas že zjutraj doma, ko se zbudi, pozdravil prijazen ljubezniv nasmeh – morda materin, morda otrokov, ženini ali možev, bratov ali prijateljev, ki bi nam kot zlat žarek ožaril ves dan. Kako veselo nestrpni bi potem popoldne hiteli domov.

Nasmeh. Kaj bi ne bilo lepo, če bi bili prijazno nasmejani vsi prodajalci v trgovinah, kjer nakupujemo, vsi natakariji v gostiščih, ki jih obiskujemo, vsi vozniki v avtobusih, s katerimi se vozimo, vsi zdravniki v ambulantah, vsi profesorji v šolah...

Saj bi bilo kar prelepo, kajne? Sčasoma bi postalo kar dolgočasno. Saj se potem ne bi mogli na nikogar več jeziti, rentaćiti in zabavljati. Zato bo kar prav, da smo ljudje na svetu različni. Eni prijazni, nasmejani, drugi pa ne. Če življenje dva takšna različna človeka poveže, se lahko zgodi marsikaj. To sta izkusila ne primer tudi Francelj in Francka. On je bil njej všeč, ker je bil dober, vedno prijazno nasmejan, njemu je pa ugajala njena resnost in odrezavost. Pa sta se vzela in nekaj časa kar lepo vozila skupaj.

Potem pa se je Francka naveličala moževe prijaznosti in popustljivosti. Začela ga je izzivati, da bi postal ljubosumen. Pa ji ni uspelo. Potem je zanemarjala domača opravila. Ni pomila posode, ni oprala perila. Prijazni Francelj je malo pogodrnjal in vse to opravil namesto nje.

Končno je Francki prekipelo. Moža je ozmerjala s šlapo in odvihrala na sodišče. Zahtevala je ločitev. Zakaj? je vprašal sodnik, vas pretepa? Ima

filatelija

14. maja (namesto načrtovanega 12. junija) je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala v počastitev XII. svetovnega nogometnega prvenstva serijo štirih večbarvnih znamk. Na posameznih znamkah je upodobila žogo v centru igrišča (3,50), žogo v položaju za streljanje kota (5,60), žogo v golovi mreži (8,00) in del člana jugoslovanskega moštva z žogo pod roko (15,00 din). Za letošnje tekmovanje se je prijavilo okrog 150 nacionalnih moštev, v finalni del v Španiji pa se jih je uvrstilo 24 in sicer reprezentance Alžirije, Anglije, Argentine, Avstrije, Belgije, Brazilije, Češkoslovaške, Čila, Francije, Hondurasa, Severne Irske, Italije, Jugoslavije, Kameruna, Kuvajta, Madžarske, ZR Nemčije, Nove Zelandije, Peruja, Poljske, Salvadorja, Sovjetske zveze, Škotske in Španije.

Odlično zamišljene osnutke za znamke je narisal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Serijo je natisnila švicarska tiskarna »Helio Courvoisier S. A.« v malih polah (vse 4 znamke skupaj). Naklada 500.000 serij.

24. maja je SJPTT izdala že tradicionalno serijo ob dnevu mladosti, to pot z motivi iz Živalskega sveta. Na

štirih večbarvnih znamkah je prikazala ptice in sicer domačega vrabca (*Passer domesticus* L.) na znamkah za 3,50 (samec) in 5,60 (samica) ter planinskega ali poljskega vrabca (*Passer montanus* L.) na znamkah za 8,00 (samica) in 15,00 din (samec).

Osnutke za znamke je naredil akademski slikar Andreja Milenković iz Beograda. V ofsetnem tisku je znamke natisnil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 25 kosov. Naklada 250.000 serij.

Dan kasneje, 25. maja, pa je SJPTT izdala večbarvno znamko za 3,50 din v počastitev 90-letnice rojstva Josipa Broza Tita, velikega revolucionarja, komandanta najmočnejše narodnoosvobodilne vojske v okupirani Evropi, graditelja samoupravnih socialistične Jugoslavije, borca za mir in prijateljstvo med narodi ter stratega neuvrščenosti kot miroljubne perspektive vseh narodov in držav sveta.

Motiv na znamki kaže portret predsednika republike Josipa Broza Tita, ki ga je narisal akademski slikar Drago Došen iz Beograda. Portret je za tisk znamke grafično opremil akademski slikar Andrija Milenković. Večbarvno heliogravuro je oskrbela švicarska tiskarna »Courvoisier« v prodajnih polah po 9 kosov. Naklada 300.000 kosov.

Ob vseh treh izdajah je Jugomarka izdala ovitke prvega dne, ob poslednji pa tudi analogično razglednico.

domače viže

Naročje zlatih plošč za Slake

Po tretjem gostovanju ansambla LOJZETA SLAKA med rojaki v Kanadi in Združenih državah (poleti 1980) je to priljubljeno skupino zajelo nekakšno zatišje. Nič tako pretresljivega se ni zgodilo, nobenega »škandala« ali kaj podobno razburljivega ni bilo, da bi ime Slakove skupine polnilo časopisne stolpce, kar po drugi plati razkriva, da družba osmih veselih fantov v slogi in razumevanju dela po svoje.

Med tem so Lojze in njegovi izdali dva dvojna albuma – »Postojnsko jama« ter »Od sanjave Mure prek gora do modrega morja« – nastopili na nekaj sto koncertih in zabavnih prireditvah, posneli televizijsko oddajo z napeti novejšega datuma, nastopili na »Igrah brez meja« na prizorišču XIV. zimskih olimpijskih iger v Sarajevu ter se v pisani družbi ansamblov in pevcev iz vseh republik in pokrajin poslovili od starega leta v novoletnem sporedu ljubljanske televizije.

Mnogi morda že vedo, za tiste pa, ki so z novicami o Slakovem ansamblu nekoliko »v zamudi«, bo najbrž zanimiva tudi vest, da so Slakovi fantje v lanskem letu podpisali pogodbo za snemanje plošč in kaset za nemško govoreče dežele ter do konca leta 1981 že izdali prvi dve kaseti z uspešnicami minulih desetletij (Kadar pa mim hišce grem, Po dekle, Pod Gorjanci itd.) v nemščini. Prodajna uspešnost obeh izdaj je spodbudna in bržkone bosta v kratkem izšli novi dve kaseti s ploščama.

V času, ko Lojze, Niko Zlobko, Franc Sever ter pevci Andrej Bergant, Franci Rebernik, Janez Kalan, Janez Habjan ter Janez Dolenc razmišljajo o jubileju – o 20-letnici ansambla, se je zgodilo še nekaj: tovarna gramofonskih plošč Helidon – Obzorja, s katero veže Slakovo skupino dolgoletno sodelovanje ter veriga uspešnih izdaj na ploščah, albumih in kasetah, je podelila ansamblu za prodane naklade v zadnjem desetletju kar deset zlatih plošč!

Med naslovi, ki so dosegli zlato naklado, so LP plošče in albumi izpred več let kot denimo Titanik, Visoko

nad oblaki, Glas harmonike in Glas v njegov spomin, Pod Gorjanci je otoček, prav tako dvojni albumi Deset veselih let in Veselo v drugo desetletje, zlata je tudi Mavrica, medtem ko se albumi Popotnik, Postojnska jama ter Od sanjave Mure prek gora do modrega morja nezadržno približujejo zlati meji.

Rekordno naročje zlatih plošč je v vitrini ansambla Lojzeta Slaka dopolnilo bero priznanj, ki so jih Slakovi godci dobili še v času zvestobe tovarne gramofonskih plošč Jugoton, s katero so sodelovali v prvih letih, ko je bila na Slovenskem ta dejavnost še v povojih, prav tako pa tudi odličij, ki jim jih je podelila Založba kaset in plošč RTV Ljubljana, pri kateri so izdali več programov. (Pri Jugotonu so jim podelili eno srebrno in tri zlate plošče, ZKP RTV Ljubljana pa že štiri zlate kasete.)

V čem je skrivnost priljubljenosti Slakove skupine, ni težko uganiti. Fantje marljivo delajo, zvesto se drže svojega stila, prav tako pa tudi prizadevno obiskujejo prijatelje svoje glasbe po mestih in tudi v najbolj odročnih krajih.

In še nekaj: v skoraj dvajsetletni zgodovini ansambla se je zasedba instrumentalnega tria in pevskega kvinteta Fantje s Praprotna spremenila le enkrat. Pa še tedaj zaradi višje sile – zaradi smrti tenorista Jožeta Šifererja, ki ga je nadomestil Franci Rebernik.

Fante družijo velika zaljubljenost v glasbo, predanost k resnemu delu in iz takega sožitja morajo pognati sadovi. Na pragu jubileja, ki ga bodo slavili v letu 1984, je okvirno že vse pripravljeno na veliko slavo. Fantje ga bodo počastili z venčkom novih napevov na dvojnem albumu, z veliko koncertno turnejo po Sloveniji, bržkone pa bodo skočili tudi med rojake na tujem.

Brane Golob

vaš kotiček

Prodajam hišo, zgrajeno do tretje faze, v središču Domžal. Informacije: **Srečko Vojska, Kidričeva 22, 61230 Domžale ali Joe Vojska, 577 Horner Ave, Toronto, Ont. M8W 2C3, tel. 255-3727.**

Filatelisti! Po ugodni ceni prodam dve kompletni nerabljeni Jugoslaviji 1918 do 1982. Ponudbe pošljite na upravo **Rodne grude pod oznako »Komplet«.**

Prodajam trisobno stanovanje v Kopru – Semedela za devize. Kličite na tel.: **066 23-353 zvečer.**

V središču turističnega kraja in smučarskega središča, v Mozirju, prodajam petsobno moderno nedokončano stanovanjsko hišo. Hiša ima sončno

lego in je v novem delu Mozirja. Nadaljnje informacije dobite po 14. uri na tel. številko **063/24 057** ali pa na naslov **Vili Bertok, 92 Church st APT 1109 Pickering, Ontario, Canada.**

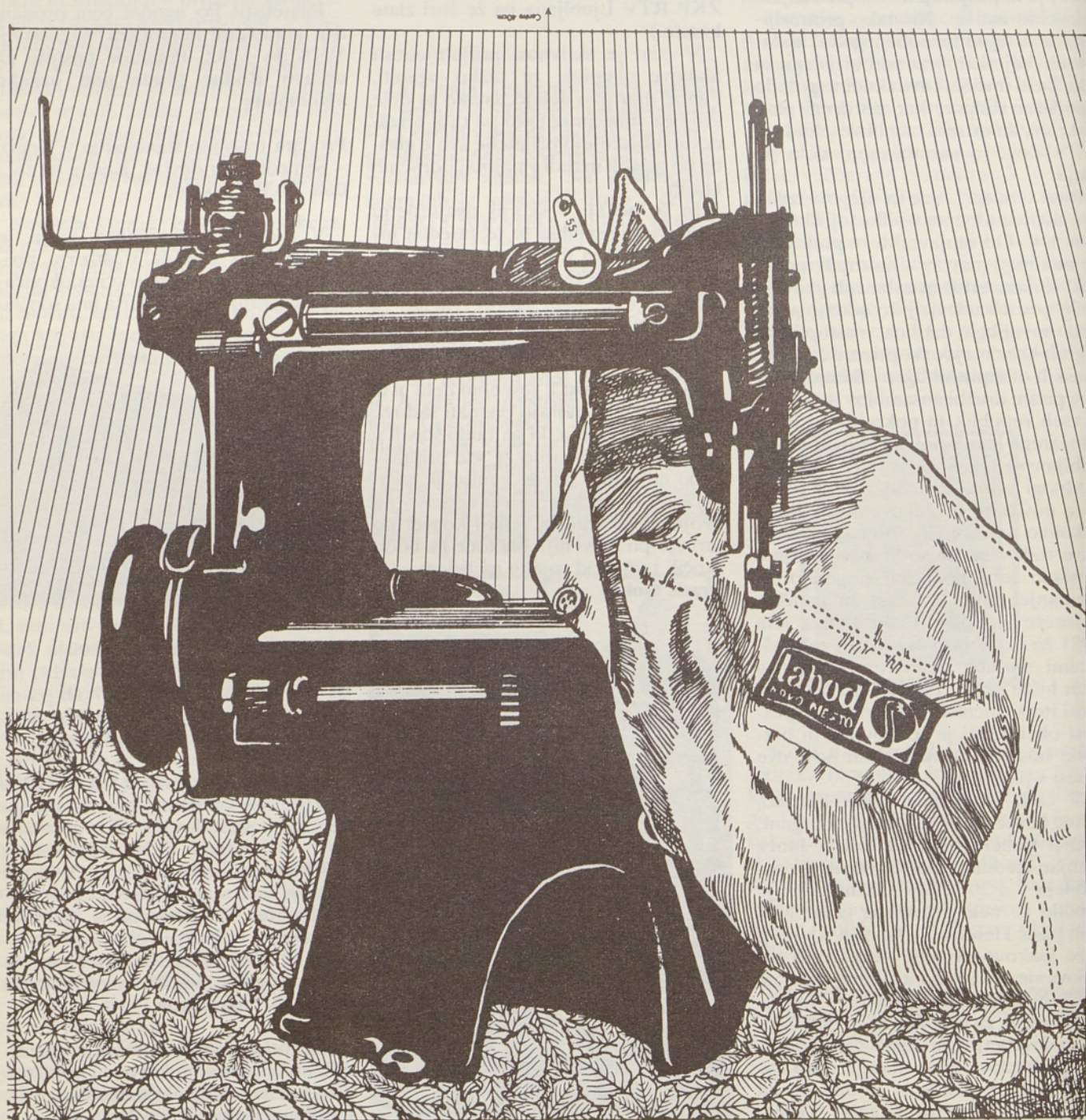
Stara sem 14 let (roj. 21. 6. 1968) in bi se zaradi izpopolnjevanja v znanju angleščine in tudi zato, da bi spoznala nove prijateljice, rada dopisovala z deklicami ali dečki mojih let. V jeseni bom šla v 8. razred osnovne šole. Rada berem, se ukvarjam s športom (smučanje, odbojka, rokomet). Zanimam se tudi za glasbo. Moj naslov: **Darja Korošec, 64248 Lesce, Kokrški odred 12, Jugoslavija**

Sončno, trisobno stanovanje v izmeri 72 m² s centralno kurjavo, prodajam. **Klemenčič, Agrokombinatska 4, Ljubljana Zalog, Jugoslavija**

tovarna oblačil
labod
novo mesto

ETA

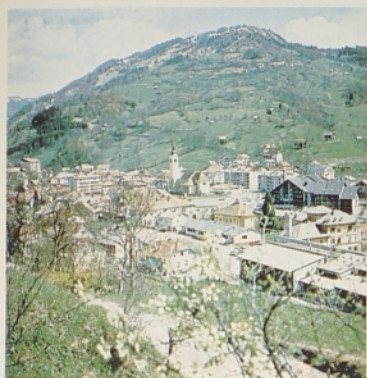

**hotel
Cerkno**

Hotel ETA – Cerkno – Slovenija – Jugoslavija
B kategorija – tel. 065/75-111
restavracija, bistro, salon, disco-klub, zimski
plavalni bazen, avtomatsko kegljišče, lastne garaže

Jugoslavija

CERKNO VAS PRIČAKUJE!

Cerkljanska dolina se razprostira nekoliko vstran od desnega brega Idrijce med slikovitim gričevjem, na katerem počivajo prijazne slovenske vasice. Središče tega področja je kraj Cerkno s 1600 prebivalci, ki so že po svoji naravi izredno gostoljubni ljudje. V času NOB je bilo Cerkno prizorišče tako bojev in upora, kot tudi živahnega ustvarjanja na osvobojenem ozemlju, ki se je začelo takoj po kapitulaciji Italije leta 1943. O mnogih žrtvah za svobodo pričajo mnogi pomniki v kraju in njegovi okolici, ki so danes spomin in obeležje narodnoosvobodilnemu boju, obenem pa nudijo številne možnosti za prijetne in koristne sprehode v naravi.

Poseben biser, mimo katerega noben obiskovalec Cerkljanske ne bi smel, predstavlja partizanska bolnišnica Franja, dobro ohranjena in restavrirana partizanska bolnišnica, ki ji v naravno skriti soteski v vojnem času nobeno oko sovražnih izvidnikov ni bilo kos. Ogled te partizanske bolnišnice je svojevrstno doživetje za vsakega obiskovalca. Zelo zanimiv je tudi ogled muzeja NOB v Cerknem, kjer je zbrana in pregledno razstavljena bogata dokumentacija o dogodkih iz časa revolucije.

V poletnem času lahko turisti uživajo v lovu in ribolovu, saj je narava v okolici Cerkna še zmeraj čista in neokrnjena. Poleg pomnikov tradicije NOB in naravnih rekreativnih možnosti pa ponuja Cerkno tudi druge turistične pridobitve, ki so jih z delom in s samoodpovedovanjem ustvarili krajanji sami. Njihova skrb za urejeno okolico je bila leta 1979 poplačana z drugim mestom na tekmovanju slovenskih krajev za »Najbolj prizadeven kraj«, saj domačini zglodno skrbijo za njegovo urejenost in izboljšanje turistične ponudbe.

Hotel ETA s plavalnim bazenom je postavila tovarna Elektrotermičnih aparatov ETA, katera se je razvila iz partizanskih delavnic, danes pa predstavlja 1600-člansko delovno organizacijo z izvozno usmerjenostjo in lepimi perspektivami. Hotel ETA z restavracijo, bistrojem, salonom, disco-klubom, avtomatskim kegljiščem in lastnimi garažami nudi gostom v udobnih sobah vse možnosti za prijetno bivanje in počitek. Plavalni zimski bazen pa daje gostom hotela in krajanom možnosti kvalitetne sprostitve in rekreacije, poleg tega pa je bil v zadnjem času tudi gostitelj številnih državnih in mednarodnih plavalnih prireditev.

delovna organizacija slovenijales trgovina

**ljubljana, 61001, titova 52, pob 94
telefon: 061/326961, 327561
teleks: 31314**

Slovenijales opravlja naloge na domačem in tujih trgih v 16 ekonomsko in organizacijsko samostojnih enotah, skupne naloge pa opravljajo strokovne službe. Izvoz je ena izmed najpomembnejših dejavnosti in je v zadnjem času dosegel lepe uspehe tako po količini kakor tudi po kvaliteti. Poleg polfinalnih lesnih izdelkov, ki imajo najdaljšo izvozno tradicijo, Slovenijales na tujih trgih prodaja tudi kemične surovine, celulozo, papir in reprodukcijski material. Med finalnimi izdelki se vse bolj uveljavlja ploskovno pohištvo, športni artikli ter stroji in naprave za lesno industrijo. Velik razvoj je dosegel tudi izvoz opreme in inženiringa objektov.

Na notranjem, jugoslovanskem trgu ima Slovenijales gosto mrežo prodajnih lokalov in skladišč, kar omogoča uvajanje družinskega inženiringa na področju stanovanjske opreme. Slovenijalesove trgovine so vedno dobro založene z žaganim lesom, stavbnim pohištvom, gradbenim in inštalacijskim materialom, sanitarno keramiko in izolacijskimi materiali idr.

Leta 1971 je Slovenijales ustanovil mešano podjetje Slovenia-Bois za gozdno proizvodnjo v Centralnoafriški republiki. Danes to podjetje vključuje dve sodobni tovarni za predelavo tropske hlodovine (žagalnico in furnirnico).

S proizvodno dejavnostjo (montažno pohištvo) se ukvarjajo tudi naša podjetja v Združenih državah Amerike in Avstraliji ter mešano podjetje v Kanadi.

